

Trükis on koostatud 2007. aastal HETA – Kutsekvalifikatsioonieksamite ja nende sooritusvõimaluste arendamine Tallinna ja Helsingi piirkonnas projekti poolt, mis on teostatud Interreg III A rahalise abiga.

Trükk ja kujundus Hansaprint OÜ.

SISSEJUHATUS	5
I EESTI JA SOOME HARIDUSSÜSTEEMIDE VÕRDLUS	6
II KUTSEALANE KOOLITUS EESTIS	9
2.1 Ülevaade haridussüsteemist	9
2.2 Kutseharidus	9
2.3 Kutsehariduse õiguslik ja administratiivne raamistik.....	12
2.4 Riiklikud ja kooliõppekavad	14
2.5 Kvalifikatsioonid Eestis: üldine taust.....	15
2.6 Eesti kutsete süsteem.....	16
III KUTSEALANE KOOLITUS SOOMES	19
3.1 Soome haridussüsteem ja kutseharidus	19
3.2 Seadusandlik ja administratiivne raamistik.....	21
3.3 Koolituse korraldajad ja õppeasutused.....	22
3.4 Koolitusvaldkonnad, kutseksamid ja õpingute struktuur.....	23
3.5 Kutse- ja spetsialistikutseksam.....	25
3.6 Soome kutseksamid ja kutsetasemete klassifikatsioonid	26
3.7 Kvalifikatsioonisüsteemi arendamine ning muudatused lähiaastatel	28
PILOOTVALDKONDADE VÕRDLUSED.....	29
IV KOKA ERIALA.....	31
4.1 Koolitusvaldkonnad ja kutseomistamine.....	32
4.2 Kutsealane kompetentsus.....	32
4.3 Kutseomistamine / õppekava läbimine.....	33
4.4 Eesti ja Soome koka õppekavade võrdlus.....	36
4.5 Kutseoskuste / kompetentside hindamine	37
4.6 Soome ja Eesti koka eriala lõpueksami võrdlus	38
V MÜÜJA ERIALA.....	41
5.1 Koolitusvaldkonnad ja kutseomistamine.....	42
5.2 Kutsealane kompetentsus.....	43
5.3 Kutseomistamise / õppekava läbiviimine	43
5.4 Soome ja Eesti müüja eriala õppekavade võrdlus.....	46
5.5 Kutseoskuste / kompetentside hindamine	46
5.6 Eesti ja Soome müüja eriala kutseksamite võrdlemine	49
VI AUTOTEHNIKU ERIALA.....	51
6.1 Koolitusvaldkonnad ja kutseomistamine.....	52
6.2 Kutsealane kompetentsus.....	52
6.3 Kutseomistamine / õppekava läbimine.....	53
6.4 Soome ja Eesti autotehniku eriala õppekavade võrdlus	55
6.5 Kutseoskuste / kompetentside hindamine	55
6.6 Soome ja Eesti autotehniku eriala lõpueksami võrdlus	56
VII PUUSEPA/TISLERI ERIALA	57
7.1 Koolitusvaldkonnad ja kutseomistamine	58
7.2 Kutsealane kompetentsus	58
7.3 Kutseomistamine / õppekava läbimine	59
7.4 Soome ja Eesti õppekavade võrdlemine.....	61
7.5 Kutseoskuste / kompetentside hindamine.....	62
7.6 Soome ja Eesti kutseksamite võrdlemine.....	63

SISSEJUHATUS

Eestis ja Soomes on viimaste aastate jooksul toimunud suured sotsiaal-majanduslikud muutused (liitumine Euroopa Liiduga, tööjõu vaba liikumine), mille tulemusel on muutunud ka majandusstruktuur. Tänu geograafilisele lähedusele ning sarnasele keele- ja kultuuritaustale moodustavad Tallinn ja Helsingi aktiivse tööjõu liikumise piirkonna. Haridusasutuste ja koolituste korraldajate koostöö on siiani olnud siiski üsna vähene. Soome ja Eesti koolitus- ja kutseksamissüsteemides (kutsestandardites, õppekavades) on märkimisväärsed erinevusi. Seetõttu kujunes vajadus teha koostööd kutsealase koolituse võimaluste ja kutseoskuste tunnustamise viisid e osas. Nii sündis koostööprojekt HETA – Kutsekvalifikatsioonieksamite ja nende sooritusvõimaluste arendamine Tallinna ja Helsingi piirkonnas, mille kaudu püütakse leida lahendusi eelpool mainitud probleemidele.

Projekti käigus loodi alus Tallinna ja Helsingi piirkonna ametiasutuste ja koolitajate partnerlusele. Moodustunud koostöövõrgustikud soodustavad Eesti ja Soome õppurite õpirännet partnerriigis koos varasema õpi- ja töökogemuse arvestamisega ning loovad aluse koostööks partnerriigi töötajate kutseomistamisel ja kutseoskuste vastastikusel tunnustamisel.

Projekti käigus kirjeldati kutsealase koolituse ja kutseomistamise süsteeme Eestis ja Soomes,

mis annab aluse võrrelda koolituse korraldust, kutseomistamise protseduure ja õppekavu. Neljas valitud valdkonnas (puutöö, toidlustamine, kaubandus, autotehnik) analüüsiti võrdlevalt kutsestandardeid, riiklike õppekavade sisu ja väljundeid (kutseomistamise protseduure)

Projekti Eestipoolsed partnerid olid: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus (REKK), Haridus- ja Teadusministeerium (HTM) ning Kutsekvalifikatsiooni Sihtasutus Kutsekoda.

Soomepoolsed koostööpartnerid olid: OMNIA (Espoo Kutsehariduskeskus), ADULTA OY (Täiskasvanute koolituskeskus) ja Opetushallitus (Haridusamet). Opetushallitus vastutab Soomes kutseksamite süsteemi arendamise eest, nagu Eestis HTM, REKK ja Kutsekoda.

Projekti rakendati perioodil aprill–detsember 2007.

Tulevikus on kavas laiendada koostöövõrgustikku ka teistesse Euroopa riikidesse. Planeeritakse jätkuprojekti kirjutamist Euroopa 2007.–2013. aasta uude rahastusperioodi.

Projekti rahastati Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERDF), mille läbiviijaks on Lõuna-Soome ja Eesti INTERREG III A programm.

I EESTI JA SOOME HARIDUSSÜSTEEMIDE VÕRDLUK

Koolikorralduse üldised põhimõtted:

- Soomes ja Eestis kestab põhikool 9 aastat ning koolikohustuslik iga jääb samuti samasse vahemikku (7.–17. eluaastani). Peaaegu kõik lõpetavad põhikooli, kuid katkestajaid on Eestis pisut enam.
- Teise taseme koolitusse läheb pärast põhikooli ligi 90% Eesti ja 95% Soome põhikooli lõpetajatest.
- Soomes jätkab pea 54% gümnaasiumiastmes ja 40% kutsehariduses. Eesti olukord on enam-vähem samasugune, kuigi gümnaasiumisse suundujaid on veelgi rohkem (64%) ja kutseharidusse suundujaid ligi 30%.
- Nii Soomes kui ka Eestis on võimalik ühitada kutse- ja keskkhariduse omandamist.
- Eestis on loodud võimalus nn lisa-aastaks, mis tähendab, et pärast kutsekeskkhariduse omandamist on 35 õppenädala ulatuses võimalik valmistuda riigieksamiteks täiskasvanute gümnaasiumides või üldhariduskoolide kaug- ja õhtuõppes.
- Eestis on kutsealases eelkoolituses võimalik osaleda ka põhikooli- ja gümnaasiumiõpingute vältel. Sellist võimalust Soomes ei ole.
- Soomes on loodud nn lisa-aasta pärast põhikooli. Sellise lisa-aasta käigus toetatakse õpioskuste arendamist ning kavandatakse jätkuõppe võimalusi. Soome kutseõppeasutused korraldavad samuti kutsesuunitluslikke ja ettevalmistavaid kursuseid.

Kutsekoolituse korralduslikud alused:

- Koolipõhise õppe traditsioon on valdav nii Eestis kui Soomes.
- Teise taseme kutseõpe on korraldatud enam-vähem sarnaselt: kolmeaastane õpe, mis koosneb nii kutse- kui ka üldharidusõpingutest. Rakendatakse töökohapõhist õpet, praktikat ja koostööd järgmise astme õppeasutustega.
- Kutseõppe korraldus Soomes on ühtne.
- Eestis on kutseõppesüsteemis erinevaid kutseõppe liike, mille kaudu võimaldatakse:
 - kutseõpet, milles ei sisaldu üldhariduslikke õpinguid (kutseõpe põhihariduse baasil);

- kutseõpet neile, kellel on põhikooli pooleli jäänud (valdavalt üle 17-aastased);
- kutseõpet keskkhariduse baasil.

- Õpipoisiõppel on Soomes pika ajalugu. Eestis sai õpipoisiõpe töökohapõhise õppevormina seadusandliku raamistiku 2006. aastal. Nii võib iga kutseõppesse siseneja valida koolipõhise või töökohapõhise õppevormi vahel. Soomes ja ka Eestis on töökohapõhises õppevormis õppijaid veel suhteliselt vähe.
- Kolmeaastase õppe järel on Soomes võimalik suunduda kõrgkooli. Eestis on kõrgkooli suundumise eelduseks mitmel puhul riigieksamite sooritamine. Siiski on viimastel aastatel süsteem muutunud paindlikumaks ning sageli on (rakendus)kõrgkoolid võimaldanud kutseõppeasutuste lõpetajatele sisseastumise ilma üldhariduslike riigieksameid sooritamata.
- Nii Eestis kui ka Soomes on kutseeksamite sooritamiseks võimalik osaleda eelneval koolitusel. Kutseeksami tegija, kellel on juba nõutavad ametioskused olemas (vastavad nn kutsestandardile), ei pea enne eksamit tingimata ettevalmistaval koolitusel osalema.
- Eesti kutsete süsteemil on viis taset, millest kaks viimast eeldavad kõrgharidust. Soomes on kutse saamiseks kolm erinevat võimalust (põhiõpingud, kutseõpingud ja kutseõpe täiskasvanu haridussüsteemis). Seaduses pole nende võimaluste omavahelisi suhteid määratletud.
- Soomes on kutseeksameid ettevalmistav koolitus ja põhiõpe ühtse sisuga. See võimaldab sooritada eksamid eelnevalt põhiõppes osaledes või siis lihtsalt oskuste demonstreerimiseks. Kutseoskuse nõuded on sel juhul samasugused.
- Eestis on kutseeksamite sooritamise süsteem koolilõpueksamist eraldiseisev. Kuid alates 2004. aastast on mindud seda teed, et järjest enam koolilõpetajaid sooritaksid lõpueksamile lisaks ka kutseeksami.

Kõrgharidus:

- Kõrgharidussüsteem põhineb nii Eestis kui ka Soomes Bologna protsessist tuleneval üles-

ehitusel (esimese (BA), teise (MA) ja kolmanda (PhD) astme õpe).

- Nii Eestis kui ka Soomes on olemas rakendus- kõrghariduse süsteem paralleelselt akadeemilise suunaga (rakenduskõrgkoolid ülikoolide kõrval).

Seaduslik alus:

- Seadusandlus on samuti mõlemal maal samalaadne. Haridusministeeriumil on keskne roll ning kutsehariduspoliitika määratakse ministeeriumi tasandil.
- Valitsemisalas on erinevusi. Soomes allub ministeeriumile Opetushallitus/Haridusamet, mis vastutab nii koolipõhise koolituse aluseks olevate riiklike õppekavade kui ka kutseomistamiseks vajalike tingimuste väljatöötamise eest, koostöös kutsekomisjonide ja töömaailma esindajatega.
- Eestis on need kaks ülesannet jaotatud REKKi ja Kutsekoja vahel. REKK vastutab, koostöös õppeasutustega, riiklike õppekavade arenduse eest. Kutsekoda määratleb koostöös tööandjatega nõuded kutseoskustele, töötades välja kutsestandardeid ja vastutades kutseeksamite korraldamise süsteemi eest.

Kutseõppe pakkujad ja õppeasutused:

- Soomes vastutavad õppekorralduse eest omavalitsusliidud, üksikud omavalitsused või eraettevõtted ja organisatsioonid(ühingud), erandina ka riik.
- Eestis kuuluvad kutseõppeasutused peamiselt riigile, ligi ¼ on era-kutseõppeasutusi ja kolm kooli 47-st kuulub kohalikule omavalitusele.
- Nii Soomes kui Eestis korraldavad samad kutseõppeasutused kutsalast koolitust nii noortele kui ka täiskasvanutele. Sellele lisaks tegelevad kutsealase koolitusega ka täiskasvanute koolituskeskused Soomes ja paljud koolitusfirmad Eestis. Eestis on täiskasvanute kutsealane väljaõpe kiirelt arenev koolitusharu.
- Nii Eestis kui Soomes on kutsealane koolitus korraldatud peamiselt koolipõhisena. Märksõnadeks arendustegevustel on töökohapõhine õpe ning tihedam koostöö ettevõtetega.

Õppekavad ja õpingukorraldus:

- Õppekavade õppevaldkondadesse, õppe-suundadesse ja õppekava rühmadesse liigitamisel lähtutakse rahvusvahelisest hariduse

liigitamise standardist ISCED 97.

- Soomes vastutab haridusministeerium valdkondade, kutsealade ja õppesuundade eest. Opetushallitus / Haridusamet vastutab riiklike õppekavade ja kvalifikatsiooninõuete eest.
- Kutseõpingute tarbeks on Eestis otsustatud välja töötada kutsehariduse riiklikud õppekavad. Ministeerium on kinnitanud juba 5 riiklikku õppekava ning lähiaastatel peaks valmima veel ligi 35 õppekava. Õppekavad põhinevad kutsestandarditel, mille eest vastutab Kutsekoda.
- Eesti kutseõppeasutused peavad kooliõppekavad koostama lähtuvalt riiklikest õppekavadest. Juhul, kui riiklike õppekavu pole, lähtutakse kutsestandarditest.
- Kutseõpingute ülesehituses on palju sarnast. Näiteks valikainete võimalus, koolipõhine õppevorm, praktika osakaal õppes jne. Kolmeaastase kutseõppe sisse mahuvad ka keskhariduseni viivad õpingud.

Õpingute lõpetamine ja kutseoskuste demonstreerimine:

- Soomes annab kutseõppeasutus kutsetunnistuse õpingute lõppedes, kui on sooritatud kõik ained ning kutseoskuste demonstratsioon. Viimane kuulub nii õppeprotsessi kui ka hindamise hulka. Ka lõputöö kuulub õpingute hulka, kuid seda ei saa võrdsustada lõpueksamiga.
- Eestis loetakse õpe lõpetatuks juhul, kui õppija on täitnud õppekava täies mahus ning sooritanud edukalt lõpueksami. Lõpueksami korraldab kutseõppeasutus, mis annab välja ka vastava tunnistuse. Eelnevale lisaks on võimalus teha ka kutseksam, mille korraldamise eest vastutab Kutsekoda. Sellisel juhul saab lõpetaja kaks tunnistust.
- Eestis on alates 2004. aastast võimalik ühitada kooli- ja kutseksam. Seega võib koolilõpueksami asendada kutseksamiga.
- Täiskasvanute koolituses osalenud Soomes tõestavad oma oskusi kutseoskuste demonstratsioonil, mida korraldavad kutsekomisjonid, kes vastutavad ka tunnistuste väljaandmise eest. Eestis on kutseeksamite sooritamine põhimõtteliselt korraldatud samamoodi.

Kutseõppe tasemed ja Euroopa

kvalifikatsiooniraamistik:

- Nii Eestis kui ka Soomes paigutub kolmeaastane kutseõpe ISCED 3. tasemele.

- Eestis asetub keskhariduse järgne kutseõpe ISCED klassifikatsioonis tasemele 4B. Sellist õpet Soomes ei võimaldata.
- Kutsealane eelkoolitus, mis toimub väikese-mahulisesena põhikooli- ja gümnaasiumiõpingute käigus, asetub ISCEDi järgi 2. tasemele. Niisamuti kutseõpe koolikohustusliku ea ületanutele põhikooli katkestajatele. Sellist õpet Soomes ei võimaldata.
- Eestis pole kutseksamid viidud vastavusse ISCEDi klassifikatsiooni tasemetega. Soomes on põhiõppe järel sooritatud eksam paigutatud ISCED 3. tasemele ja täiskasvanute kvalifikatsioonikursused tasemele 4C.
- Soome uus valitsus on kinnitanud hariduse ja teaduse arengukava aastateks 2007–2012, mille kohaselt koostatakse 2010. aastaks Soome kvalifikatsiooniraamistik. Eesti 5-astmeline kutsete süsteem viiakse lähiaastatel vastavusse Euroopa 8-astmelise kvalifikatsiooniraamistikuga.

II KUTSEALANE KOOLITUS EESTIS

2.1 Ülevaade haridussüsteemist

Haridussüsteemi korraldus ja põhimõtted sätestatakse Eesti Vabariigi haridusseaduses. Ülesannetest johtuvalt liigitatakse haridus üld-, kutse- ja huvialahariduseks. Haridustasemed on alusharidus, põhiharidus (I tase), keskharidus (II tase) ja kõrgharidus (III tase). Eesti haridussüsteemi käsitlevaid andmeid koondab internetipõhine Eesti Hariduse Infosüsteem – EHIS.

Põhiharidus. Põhihariduse eesmärk on kujundada iseseisev õppija, kes suudab teha oma edasise õpitee kohta teadlikke valikuid, on otsustus- ja vastutusvõimeline, koostööaldis ja väärikas isiksus ning kodanik. Põhikooli astumise tingimuseks on koolikohustuse ikka jõudmine. Koolikohustuslik on laps, kes jooksva aasta 1. oktoobriks saab 7-aastaseks. Õpilane on koolikohustuslik 17-aastaseks saamiseni. Põhiharidus on Eestis seatud kohustuslikuks üldharidusmiinimumiks ning põhikooli lõputunnistuseni peaks jõudma Eestis iga õpilane. Ometi on põhikooli katkestanuid (7.–9. klass) ligi 1% kõigist vanemas põhikooliastmes õppijaist.

Põhikool toimib ühtluskoolina, kus iga järgmine õppeaasta tugineb vahetult eelmisele ning võimaldab tõrgeteta ülemineku ühest koolist teise. Põhikool on 1.–9. klass. Hariduse kättesaadavuse ja koolikohustuse täitmise tagamiseks võidakse moodustada algkool (sh lasteaed-alkool), milles sõltuvalt vajadustest ja võimalustest võivad olla 1.–6. klass ning lasteaed-alkool. Põhikool on jagatud kolmeks kooliastmeks: I kooliaste (1.–3. klass), II kooliaste (4.–6. klass) ja III kooliaste (7.–9. klass). Põhikooli III kooliastmel on võimalik osaleda ka kutsealases eelkoolituses või kutseõppes põhikoolis ja gümnaasiumis.

Põhihariduse omandamine loob eeldused ja annab õiguse jätkata õpinguid gümnaasiumis üldkeskhariduse omandamiseks või kutseõppeasutuses kutsekeskhariduse või lihtsalt kutse omandamiseks. Põhikooli lõpetajatest valdav

enamus – 2006. aastal 67% – suundus edasi õppima gümnaasiumi päevasesse õppesse; 2% õhtuõppesse. Kutseõppesse suundus õppima ligi 29% sama aasta lõpetajate koguarvust. Gümnaasiumi suunduvate õpilaste osakaal on aastate jooksul mõnevõrra suurenenud kutseharidusse suunduvate noorte kasuks – 2000. aastal olid osakaalud vastavalt 72 ja 26%. Samas 1993. aastal olid vastavad näitajad 60 ja 30%.

2.2 Kutseharidus

Kutseõppe korralduslikku poolt reguleerib Eestis kutseõppeasutuse seadus, mis korraldab riigi ja munitsipaalkoolide tegevust ning teatud juhtudel ka erakoolide tegevust. Kutseõppeasutuses võib toimuda õpe järgmistel liikidel:

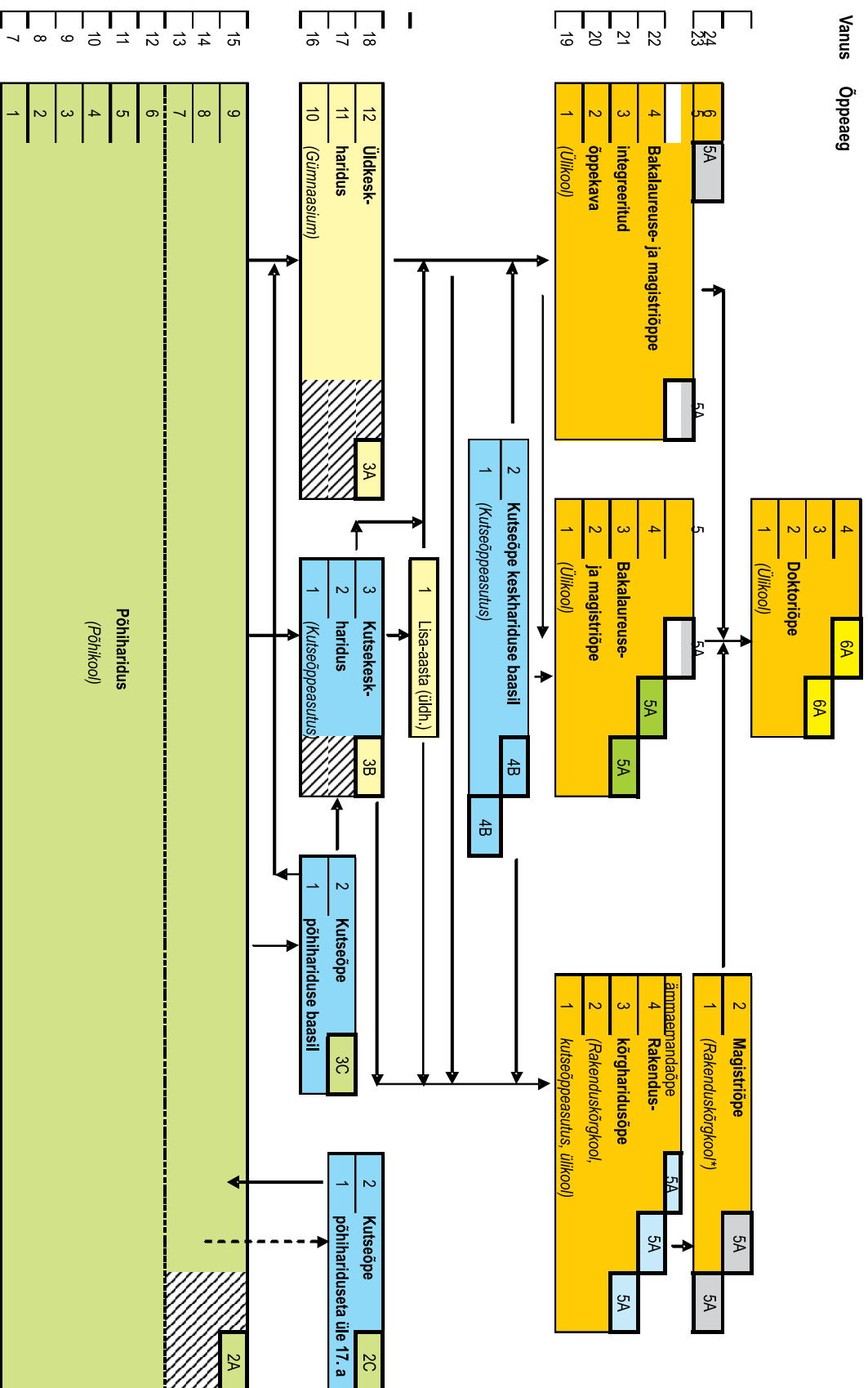
- kutsealane eelkoolitus;
- kutseõpe põhikoolis ja gümnaasiumis;
- põhihariduse nõudeta kutseõpe;
- kutseõpe põhihariduse baasil;
- kutsekeskharidusõpe;
- kutseõpe keskhariduse baasil;
- rakenduskõrgharidusõpe;
- täiskasvanute tööalane koolitus.

Kutsealane eelkoolitus on põhikoolis ja gümnaasiumis kutsesuunitluse eesmärgil toimuv väikesemahuline kutse- või erialade tutvustus valikainetena, mille maht on kuni 15 õppenädalat ja millel puudub eraldi õppekava. Kutsealane eelkoolitus võib toimuda põhikooli- ja gümnaasiumi riikliku õppekava, põhikooli lihtsustatud õppekava või toimetuleku riikliku õppekava raames ettenähtud valikainetena.

Põhikoolis ja gümnaasiumis toimub kutseõpe kutseõppe õppekava alusel, mida viib läbi kutseõppeasutus ning mille kaudu saavad põhiharidust või üldkeskharidust omandavad õppijad kutse-, eri- või ametialaseid esmateadmisi ja -oskusi. Õppemaht on vähemalt 15 õppenädalat ja selle läbiviimiseks on koostatud eraldi õppekava. Õppekava läbimisel väljastatakse

Eesti formalhariduse struktuur 2006

Vanus Õppeaeg

Märksused:

Võimalus õppida kutseõpet põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava valikainena (koostöös kutseõppeasutusega eraldi õppekava alusel).

Kutsekeskhariduse õppekavad sisaldavad 40 õn mahus üldharidusaineid.

* Magistriõpe toimub rakendus kõrgkooli ja ülikooli koostöös.

õppuritele tõend, mis võimaldab arvestada läbitud õpinguid sama eriala õpingute jätkamisel kutseõppasutuses. Selline kutseõppe liik on kättesaadav ka põhiharidust omandavatele õppijatele kaug- ning õhtuõppes.

Põhihariduse nõudeta kutseõpe on mõeldud peaaesjalikult neile, kes on ületanud koolikohustusliku ea ning kelle koolitee on üldharidus-süsteemis jäänud pooleli. Õppes omandatakse kutse-, eri- või ametialal oskustöö tegemiseks vajalikud teadmised, oskused ja hoiakud. Õppe maht jääb 20 ja 100 õppenädala vahele (1 õppenädal = 40 tundi õppetööd). Praktiline töö¹ moodustab õppest vähemalt 25% ja praktika² samuti 25%, mis teeb seega 50% õppekava kogumahust.

Kutsekeskharidusõppe õppekavas omandatakse iseseisvaks oskustöökaks vajalikud kutse-, eri- ja ametialased teadmised, oskused ja hoiakud ning õppekavas määratud üldhariduslikud teadmised, oskused ja hoiakud. Kutsekeskharidusele saab õppima asuda põhihariduse omandanud isik. Õppemaht on vähemalt 120 õppenädalat (s.o 3 õppeaastat), sh hõlmavad üldharidusained vähemalt 40 õppenädalat. Kutseõppe maht peab tervikõppekavast moodustama vähemalt 50%, millest praktika moodustab 25% ja praktiline töö 25%. Kutsekeskharidus loetakse lõpetatuks, kui õppekava on täies mahus läbitud ning sooritatud on kutse- või erialane lõpueksam. Koolieksami asemel on võimalik teha ka kutseksam. Kutsekeskharidusõppe lõpetanud isikule väljastab kool lõputunnistuse koos hinnetelehega kutsekeskhariduse omandamise kohta. Kutsekeskharidusõppe õppekava läbinud õppijail on võimalik jätkata üldharidusõpinguid kuni 35 õppenädala ulatuses, seda üldhariduskoolide õhtuses või kaugõppe vormis või eksternina. Kutseõppeasutus on kohustatud õppijat lisa-aasta võimalustest teavitama ning õppija peab esitama vastava taotluse üldhariduskoolile. Selle nn lisa-aasta eesmärk on parema ettevalmistuse võimaldamine riigieksamiteks, sest kutseõppurite õppekavas on gümnaasiumiõppuritega võrreldes üldharidusaineid

kolmandiku võrra vähem. Erinevate õppeliikide lõikes on kutsekeskhariduse õppekaval enim õppureid.

Kutseõpe põhihariduse baasil õppekaval õppija omandab kutse-, eri- või ametialased oskustöö tegemiseks vajalikud teadmised, oskused ja hoiakud. Õppima asumiseks peab olema omandatud põhiharidus. Õppemaht jääb 20 ja 100 õppenädala vahele, kuid võib olla pikem muusika ja esituskunstide õppekavarühmas. Praktilise töö ja praktika osakaal moodustab kokku 50% kutseõppe kogumahust. Õppe lõpetamiseks võib sooritada kas koolieksami või kutseeksami. Saadakse ka tunnistus koos hinnetelehega põhihariduse baasil kutseõppe läbimise kohta. See kutseõppeliik on sobilik neile, kel tekivad kutsekeskhariduse õppekaval õppimisel üldhariduslikes ainetes võlgnevused, kuid kutse omandamiseks vajalikud erialaained on läbitud positiivselt. Õppija taotluse alusel on pärast esimest õppeaastat võimalik õpilast üle viia kutsekeskhariduse õppekavalt kutseõppe põhikooli baasil õppekavale.

Kutseõpe keskhariduse baasil õppekava on mõeldud keskhariduse omandanutele. Õppekava nominaalkestus on pool kuni kaks ja pool aastat, muusika ja esituskunstide puhul kuni kolm aastat. Omandatakse iseseisvaks oskustöökaks vajalikud teadmised, oskused ja hoiakud. Lõpetamiseks tuleb sooritada kas koolieksam või kutseksam. Lõpetajale väljastatakse tunnistus koos hinnetelehega kutseõppe läbimise kohta keskhariduse baasil.

Rakenduskõrgharidusõpe. Kutseõppeasutuses võib toimuda ka kõrgharidusstandardile vastav rakenduskõrgharidusõpe. Rakenduskõrgharidusõppe õppekava rakendamisele kutseõppeasutuses laienevad rakenduskõrgkooli seaduse sätted (läbiviimise kord, rahastamine jms). Kui vähemalt kaks kolmandikku kutseõppeasutuse õpilastest ja üliõpilastest õpivad rakenduskõrgharidusõppe õppekavade järgi, laienevad koolile ka rakenduskõrgkooli akrediteerimist puudutavad sätted.

¹ Praktiline töö on õpitud teadmiste ja oskuste rakendamine õppekeskkonnas. Praktiline töö toimub praktikumi, harjutustunni, laboratoorse töö või koolis määratud muus vormis.

² Praktika on õppekava raames töökeskkonnas juhendaja juhendamisel kindlate õpieesmärkidega tehtav praktiline töö.

Täiskasvanute tööalane koolitus. Tööalane koolitus võimaldab kutse-, ameti- ja/või erialaste teadmiste, oskuste ja vilumuste omandamist ja täiendamist, samuti ümberõpet kas töökohas või koolitusasutuses. Tööalane koolitus toimub erineva pikkusega kursustena, mille läbimine ei vii järgmise, kõrgema haridustasemeni. Küll võib tööalane koolitus olla aluseks ja eelduseks kõrgema kvalifikatsioonitaseme omistamisele, juhul kui isik sooritab kutseeksami kas omal soovil või on kutsealase kvalifikatsiooni tõendamine riiklikult reguleeritud ja töötajale kohustuslik. Tööalast koolitust pakuvad kutseõppeasutused, rakenduskõrgkoolid, ülikoolid, erakoolitusasutused. Täiskasvanute tööalane koolitus võib toimuda ka ettevõtetes ja töökohas. Teatud valdkondades pakuvad koolitust peamiselt kõrgkoolid (nt õpetajad, arstid). Erasektor tegutseb koolitusturul väga jõuliselt. Kutseõppeasutus korraldab täiskasvanute tööalast koolitust koolis õpetatavates valdkondades. Kutseõppeasutused pakuvad õpetasemehariduses nii täis- ja osakoormusega kui ka tööalaste koolituskursustena. Eesti riigi- ja erakutseõppeasutused pakuvad kutsealast esma- ja täienduskoolitust 16 koolitusvaldkonnas. Õpe kutseõppeasutustes põhineb riiklikel õppekavadel, mis on kooskõlas kutsestandarditega. Keskhariidusel põhineva kutsekeskhariiduse sihtrühmaks on keskhariidust andva õppeasutuse lõputunnistuse omanikud. Kutseõppeasutused lõpetatakse olenevalt erialast ja õppekavast kas oskustöölise või tehniku tasemel.

Täis- ja osakoormusega õpe. 2006. aasta seadusemuudatus tõi kaasa suurema paindlikkuse ka koormuse ning kooli- või töökohapõhise õppevormi vahel. Täiskoormusega õpe eeldab seda, et õppeaasta jooksul omandatakse vähemalt 75% õppekava kohaselt antud õppeaastal täitmisele kuuluvast mahust ning osakoormusega õppe puhul jääb õppekava täitmine alla 75%. Samas on kooli direktoril võimalik määratleda õppekavad, millel saab õppida ainult täiskoormusega ning kehtestada osakoormusega õppes õppekava kohaselt täitmisele kuuluva õppe mahu alampiir.

Kooli- ja töökohapõhine õppevorm. Koolipõhine õppevorm tähendab seda, et praktika ettevõttes või asutuses ei ületa poolt õppekava kutseõppe

osa kogumahust. Töökohapõhise õppevormi puhul moodustab praktika ettevõttes või asutuses vähemalt kaks kolmandikku kutseõppe kogumahust. Töökohapõhise õppevormi puhul antakse praktikaetevõttele eelnevalt kirjalik eksperthinang; õppijale peavad olema tagatud nii kooli- kui ka praktikakoha-poolne juhendaja. Töökohapõhises õppes osalejatele koostatakse individuaalne õppekava, mis valmib kooli ja praktikakoha koostöös, arvestades praktikakoha eripära ning õppija haridustaset, varasemaid teadmisi ja oskusi ning erivajadusi. Määratletakse ka erinevused võrreldes kooliõppekavaga õppekorralduse, valikõpingute moodulite ja hindamise osas.

2.3 Kutsehariduse õiguslik ja administratiivne raamistik

Kutsehariduse valdkonda reguleerivad järgmised õigusaktid:

- **Kutseõppeasutuse seadus** (1998) reguleerib kutsehariduse pakkumist põhihariduse ja keskhariiduse järgsel tasemel, kutseõppeasutuse asutamise, ümberkorraldamise ja sulgemise ning haldamise põhimõtteid (seadus on rakendatav erakutseõppeasutuste suhtes eeldusel, et Erakooliseadus ei näe ette teisiti).
- **Erakooliseadus** (1998) reguleerib üle 120 tunni kestva koolituse pakkumist füüsilisest isikust ettevõtjatelt ja eraõiguslikelt juriidilistelt isikutelt.
- **Rakenduskõrgkooli seadus** (1998) reguleerib rakenduskõrgkoolide asutamise ja tegevuse ning kehtestab rakenduskõrghariiduse pakkumise põhimõtted (seadus on rakendatav kutseõppeasutuste suhtes, mis pakuvad rakenduskõrghariidust).
- **Täiskasvanute koolituse seadus** (1993) reguleerib täiskasvanute haridus- ja koolitusvaldkonda.
- **Kutseõppeasutuse seadus** (2000) sätestab kutsekvalifikatsiooni puudutavate nõuete väljatöötamise ning kutsekvalifikatsiooni tõendamise ja omistamise alused, samuti kutsenõukogu töökorralduse.
- **Välisriigis omandatud kutsekvalifikatsiooni tunnustamise seadus** (2000) kehtestab välisriigis omandatud kutsekvalifikatsiooni tunnustamise alused ja korra töötamiseks reguleeritud ametikohal.

Eesti hariduspoliitika väljatöötamisega tegeleb Riigikogu. Vabariigi Valitsuse pädevusse kuulub hariduse riiklike arenguprogrammide vastuvõtmine ja nende elluviimiseks tagatiste loomine, avalike haridusasutuste moodustamine, ümberkorraldamine ja nende tegevuse lõpetamine (sh õppemaksu ja tasude määra ning tasumise korra kehtestamine), samuti avalike haridusasutuste töötajate tasustamise aluste kehtestamine.

Haridus- ja Teadusministeerium koordineerib hariduspoliitika elluviimist kohalike omavalitsuste ja teiste hariduskorraldusega tegelevate ministeeriumite kaudu. Nende ülesanneteks on asutada, ümber korraldada ja sulgeda riiklikke õppeasutusi (v.a ülikoolid ja rakenduskõrgkoolid); juhendada ja organiseerida õppekavade, õppeprogrammide, õpikute ja õppetöö abimaterjalide koostamist (välja arvatud ülikoolide osas); hallata riiklikke varasid, mida kasutavad õppeasutused ja haridussüsteem tervikuna. Teised kaasatud ministeeriumid on Sotsiaalministeerium, Kaitseministeerium, Kultuuriministeerium ja Siseministeerium.

Haridus- ja Teadusministeeriumil aitavad oma poliitikat välja töötada mitmed nõuandvad organid: Õpetajate Liit, Hariduskorralduse Nõukoda, Haridusfoorum, Eesti Tööandjate Keskliit, Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioon, Kutsekvalifikatsiooni Sihtasutus, Eesti Vabariigi Teadus- ja Aredusnõukogu, Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsioon Andras, Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove ja paljud teised.

Kohalikul tasandil on administratiivne roll maavalitsustel ja kohalikel omavalitsustel. Maavalitsuste ja sealsete haridusosakondade ülesandeks on hallatavat maakonda käsitlevate hariduse arengukavade koostamine ja ellurakendamine, järelevalve koolieelsete lasteasutuste ja koolide õppe- ja kasvatustegevuse ning juhtimise tulemuslikkuse üle.

Kutseõppeasutused kuuluvad kohaliku omavalitsuse, riigi või eraisiku haldusalasse. Kutseõppeasutust juhivad direktor koos õppenõukogu ja kutseõppeasutuse nõukoguga. Direktor on kutseõppeasutuse seaduslik esindaja ning tema ülesanne on tagada asutuse tulemuslik töö.

Direktor valitakse avaliku konkursi korras, mille viib läbi kutseõppeasutuse nõukogu haridusministri määrusega kehtestatud korras. Direktori ametiaeg ei tohi ületada viit aastat ning direktori määrab ametisse kutseõppeasutuse asutaja. Direktor sõlmib koolipersonaliga (sh pedagoogid) töölepingud, vabade ametikohtade täitmiseks korraldatakse konkurss ning kogu protseduur toimub kutseõppeasutuse nõukogu heakskiidul.

Kutseõppurid. Õpilaste koguarv kutsehariduses oli 2006./2007. õppeaastal 28651, nende hulgas oli rohkem meessoost õpilasi: mehi 15865 (55%) ning naisi 12786 (45%). Kutsekeskharidusõppes oli 2006/2007. õppeaastal 66% poisse ja 34% tüdrukuid. Seevastu keskharidusejärgses kutseõppes oli olukord vastupidine – 33% mees- ja 67% naissoost õpilasi. Selline struktuur on tavapärane ja võrdlemisi muutu matu läbi aastate. Selgelt eristuvad sugudevahelised eelistuste erinevused õppevaldkondades. Mehi on enam tehnika, tootmise ja ehituse valdkonna erialadel, naisi seevastu teeninduses ning sotsiaalteadustes, äriduse ja õiguse õppevaldkonnas. Praktiliselt ainult naiste päralt on aga tervise ja heaolu õppevaldkond.

Kutseõppeasutused. Kutseõppeasutuste koguarv 2006/2007 õppeaastal oli **47**, neist 12 on eraomandis, 3 munitsipaalomandis ning 32 riigiomandis. Neist omakorda 1 on Kaitseministeeriumi valitsemisalas olev riigikaitse spetsialiseeritud õppeasutus, ülejäänud 31 riigiomandis olevat kooli on Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisalas. Kutsekoolide arv on 2000. aastast saadik vähenenud 32 võrra. Koolivõrgu ümberkujundamise eesmärgiks on olnud vajadus muuta kutseõppeasutuste võrk optimaalsemaks ja efektiivsemalt toimivaks ning koondada õpe suurematesse piirkondlikesse keskustesse. Napp enamik – 52% kutseõppeasutuste koguarvust on eesti õppekeelega. Ainult vene õppekeelega koolide osakaal kutseõppeasutuse seas on 15% ja eesti-vene õppekeelega koolide osakaal 33%).

Tallinnas tegutsevad kutseõppeasutused:

- Arvutikutsekool INTER;
- Eesti Hotelli- ja Turismimajanduse Erakool;
- Eesti Mereakadeemia Merekool;

- Georg Otsa nimeline Tallinna Muusikakool;
- Erakool Jusven;
- Informaatika ja Arvutustehnika Kool;
- M. I. Massaažikool;
- Tallinna Balletikool;
- Tallinna Ehituskool;
- Tallinna Erateeninduskool;
- Tallinna Kopli Ametikool;
- Tallinna Lasnamäe Mehaanikakool;
- Tallinna Majanduskool;
- Tallinna Transpordikool;
- Tallinna Polütehnikum;
- Tallinna Teeninduskool;
- Tallinna Tööstushariduskeskus.

2.4 Riiklikud ja kooliõppekavad

Riiklikud õppekavad. Kutseõpe toimub riikliku õppekavaga kindlaks määratud eesmärkidel ja ülesandeid täites. Riiklik õppekava määrab kindlaks ka õpingute alustamise ja lõpetamise nõuded, õppekava moodulid ja nende mahu koos lühikirjeldustega, moodulite valiku võimalused ja tingimused ning spetsialiseerumismõimalused. Riiklik õppekava vaadatakse üle ja vajadusel kinnitatakse selle uus versioon, kui riikliku õppekava aluseks olev kutsestandard tunnistatakse kehtetuks või muudetakse kutsestandardi nime- tust või selles sätestatud kutseoskuse- nõudeid. 2004. aastal alustati Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse juhtimisel kutsehariduse riiklike õppekavade koostamist. 2006. aasta lõpuks valmis 5 esimest riiklikku kutsehariduslikku õppekava. 2008. aasta lõpuks peaks kinnitatud saama kõik planeeritud 40 riiklikku õppekava. Riiklike õppekavade koostamist koordineerib Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Riiklik õppekava baseerub kutsestandardi(te)l, milles on kirjeldatud töötamiseks vajalikud teadmised, oskused ja hoiakud. Õppekavad koosnevad moodulitest, mis jagunevad üld-, põhi- ja valikõpinguteks. Valikmoodulid võivad moodustada 5–30% õppekava mahust. Kui mitmel erialal on ühes õppekavarühmas üld- ja põhiõpingute moodulid ühesugused vähemalt 25% ulatuses, võib nende erialade õppesisu kirjeldada ühes riiklikus õppekavas.

Kooliõppekavad. Kutseõppeasutustes toimub õpe kutseharidusstandardi ja kutse- või eriala

riikliku õppekava alusel koostatud kooliõppekava järgi. Kool koostab õppekava iga õpetatava kutse- või eriala ja kutseõppeliigi jaoks. Kooli õppekava koosneb üldosast, riikliku õppekavaga määratud üld- ja põhioskuste moodulitest ning valikõpingute moodulitest. Kooli õppekavas määratud õppemahtu arvestatakse õppenädalates, kusjuures ühe õppeaasta maht on vähemalt 40 õppenädalat. Vajaduse korral koostab kool õpilasele individuaalse õppekava, lähtudes vastava kutse- või erialakooli õppekavast. Õpingud koolis toimuvad auditoorse töö, praktilise töö, praktika ja iseseisva töö vormis. Iseseisev töö moodustab vähemalt 10% õpingute kogumahust. Praktiline töö moodustab vähemalt 25% ja praktika vähemalt 25% kutseõppe mahust. Kool loetakse lõpetatuks pärast õppekava täitmist täies mahus, sealhulgas pärast kutse- või erialase lõpueksami sooritamist. Kutse- või erialase lõpueksami asemel võib kooli lõpetada ka Kutse kvalifikatsiooni Sihtasutuse egiidi all korraldatava kutseeksamiga. Kutseeksami sooritamine on vabatahtlik. Kutsehariduse arengukava 2005–2008 püstitab eesmärgi, et 2008. aastal on 80% kooliõpetajatest kooli lõpueksam ühildatud kutseeksamiga.

Kutseõpe toimub järgmistes õppevaldkondades (sulgudes õppekavarühmade arv):

- Humanitaaria ja kunstide õppevaldkond (7)
- Sotsiaalteaduste, ärimise ja õiguse õppevaldkond (5)
- Loodus- ja täppisteaduste õppevaldkonna arvutiteaduste õppesuund (2)
- Tehnika, tootmise ja ehituse õppevaldkond (13)
- Põllumajanduse õppevaldkond (5)
- Tervise ja heaolu õppevaldkond (4)
- Teeninduse õppevaldkond (11)

Õpitulemuste hindamine. Vastavalt moodulõp- pesüsteemile toimub mooduli hindamine tervikuna ja komplekselt. Mooduli testimisviis on toodud õppekavas konkreetse mooduli juures ja võib olla nii kirjalik test, praktiline katsetöö, iseseisev töö kui ka komplekseksam eelpoolni- metatud komponentidest. Komplekseksam hõlmab reeglina kõiki moodulis sisalduvaid aineid. Mooduli hindamiseks kasutatakse hinnangut sooritatud (arvestatud), kui mooduli testimiseks kasutatud ülesannetest on täidetud vähemalt

60%, ja sooritamata, kui tulemus on nõrgem. Õpilane, kes ei ole sooritanud mooduli lõputesti, viiakse tingimisi üle järgmise mooduli õppele, mille kestel ta peab likvideerima võlgnevuse.

Jooksvat hindamist kasutab õpetaja vastavalt vajadusele õpilaste motiveerimiseks ja tagasite saamiseks. Jooksev hindamine kasutab 5-astmelist hindamissüsteemi:

- hinne 5 (väga hea) – 90–100 % punktide arvust (õigesti sooritatud);
- hinne 4 (hea) – 70–89 % punktide arvust (õigesti sooritatud);
- hinne 3 (rahuldav) – 50–69 % punktide arvust (õigesti sooritatud);
- hinne 2 (mitterahuldav) – 30–49 % punktide arvust (õigesti sooritatud);
- hinne 1 (nõrk) – 0–29 % punktide arvust (õigesti sooritatud).

Õpilane peab saama hindeks vähemalt “rahuldava” või hinnangu “arvestatud”. Õpilasel, kes ei ole õppeaines saanud hinnangut “arvestatud” või tema hinne oli “puudulik” või “nõrk”, on õigus sooritada kordusarvestus või test (kuni kaks korda) kooli poolt määratud ajal.

“Mittearvestatuks/mitterahuldavaks” loetakse teadmiste või oskuste puudumisele lisaks õpilaseksamile mitte ilmumist või arvestuse sooritamata jätmist kokkulepitud ajal.

Praktika hindamisel pööratakse põhitähelepanu kutsesobivusele ja pidevale arengule õppetöö käigus. Praktika koondhinnang on hindeline (5–1). Praktikal viibides täidab õpilane praktikapäevikut. Praktika lõppedes koostab õpilane praktika kohta analüüsi ja enesehinnangu. Õpilase tööoskuste fikseerimiseks on tööpass, kuhu ettevõtte praktikajuhendaja märgib hinnangu tööde sooritamise kohta. Tööpassi kantakse ainult need konkreetsed tööd, mida õpilane on teostanud iseseisvalt ja milles tööandja on veendunud, et õpilane suudab neid iseseisvalt ka edaspidi sooritada. Eriala lõpueksamiga hinnatakse õppija teadmisi ja oskusi. Lõpueksam koosneb kahest osast:

- test (teadmiste hindamine);
- praktiline töö (praktiliste oskuste hindamine).

Enne praktilise töö tegemist peab õpilane sooritama testi. Selle positiivseks tulemuseks loetak-

se 60% õigesti vastatud küsimustest. Praktiline töö loetakse soorituks, kui proovitöö vastab nõuetele ning töökultuuri ja tööohutuse osas on antud positiivne hinnang. Õppija koostab etteantud vormis raporti (tööleht), millele märgib sooritusel, mõõtmistulemused, ilmnunud vead. Komisjon hindab töö sooritust, kvaliteeti, tööks kulunud aega, töökultuuri ja tööohutuse nõuete täitmist vastavalt hindajale määratud kontrolllehele. Vajadusel täpsustab eksamikomisjon oma hinnangut vestluse käigus. Praktiline töö hinnatakse kas „sooritatud” või „mitte sooritatud”.

2.5 Kvalifikatsioonid Eestis: üldine taust

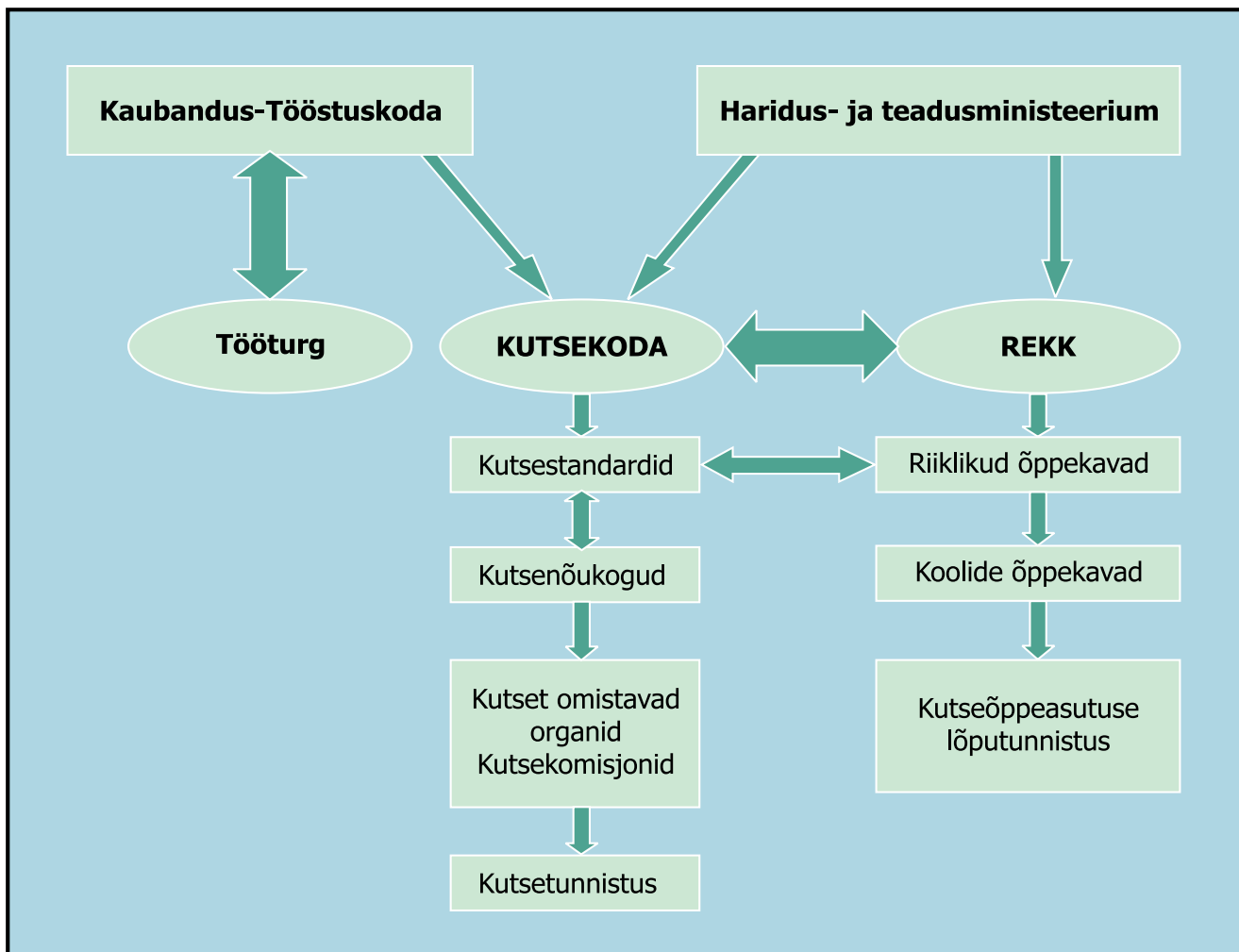
1998. aastal õigusliku regulatsiooni loomisest alates eristatakse Eestis hariduslikke ning kutsekvalifikatsioone (ehk kutseid) ning nende eri tüüpi kvalifikatsioonide omistamine/tunnustamine on Eestis eraldatud. Mõlema rühma kvalifikatsioonide väljatöötamist ning tunnustamist koordineerib Eestis Haridus- ja Teadusministeerium, rakendades selleks oma haldusalasse kuuluvaid Riiklikku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskust kutsehariduslike kvalifikatsioonide arendamiseks ning Kutsekvalifikatsiooni Sihtasutust kutsekvalifikatsioonide arendamiseks ja tunnustamiseks.

(Kutse)hariduslik kvalifikatsioon tähendab Eestis formaalharidussüsteemi erinevate tasemete õppekavade edukat läbimist ning vastava tunnistuse või diplomi saamist, mis tunnistab, et selle omanik on teatud õppetase kindla õppekava täitnud.

Kutsekvalifikatsioon ehk kutse on antud kutsealal nõutav kompetentsuse tase, mida tunnustatakse kas reguleeritud, ajalooliselt või rahvusvaheliselt kujunenud nõuete alusel. Kutsealal nõutavad teadmised, oskused ja hoiakud ehk kutseprofiil on kirjeldatud kutsestandardites

Kvalifikatsioonide arendamisega on seotud:

- **Haridus- ja Teadusministeerium** – kvalifikatsioonide väljatöötamise ja arendamise koordineerimine.
- **Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus** – riiklike õppekavade väljatöötamine ja arendamine, õpitulemuste hindamissüsteemi ja

pedagoogide koolitussüsteemi arendamine, meetoodiliste juhendite kirjastamine.

- **Kutsequalifikatsiooni Sihtasutus (Kutsekoda)** – ühtse ja korrastatud kutsete süsteemi loomisele ja arendamisele kaasaaitamine ning Eesti töötajate kvalifikatsiooni võrreldavuse ja teiste riikide poolt tunnustamise saavutamiseks eelduste loomine. Kutsekoja otseseks ülesandeks on kutsenõukogude töö koordineerimine ja riikliku kutseregistri pidamine.

2.6 Eesti kutsete süsteem

Eesti kutsete süsteem on loodud selleks, et viia kutsealane väljaõpe vastavusse tööturu nõuetega ning arendada, hinnata ja tunnustada töötajate kutsealast kompetentsust. Kutsekoja nõukogu kaudu kontrollivad kutsete süsteemi toimimist Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda, Eesti Tööandjate Keskliit, Eesti Ametiühingute Keskliit, Sotsiaalministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium. Kutsekoja juurde on Vabariigi Valitsuse otsusega moodustatud 16

valdkondlikku kutsenõukogu. Arvestatud on kolmepoolsuse põhimõtet ning kaasatud on kõik tööturu osapooled. Kutsenõukogu otsustab kutsestandardite väljatöötamise vajaduse, kinnitab valminud kutsestandardid ja annab kutset omistavatele organitele õiguse tegeleda kutseomistamisega, kinnitades kutseomistamise korraldamiseks vajalikud alusdokumendid. Samuti kontrollib kutsenõukogu kogu kutseomistamise protsessi.

Kutsetasemed. Eesti kutsete süsteemis on viis kutsetaset, mille määratlemisel võetakse aluseks töö keerukus, oskuste ja teadmiste osakaal ning iseseisvuse ja vastutuse ulatus. Kõiki kutseid ei kirjeldata I kuni V tasemeni. Selle, mitu taset on konkreetsel kutsel, otsustavad valdkonna spetsialistid ja kutsenõukogu.

Kutsestandard on kutsenõukogu kinnitatud dokument, mis kirjeldab tööd ja määratleb selle tegemiseks vajalikud oskused, teadmised ja hoiakud. Kutsestandardi koostamise ettepaneku võib esitada iga ettevõtte, asutus või muu or-

ganisatsioon ja üksikisik. Kutsestandardi kehtivusaeg on reeglina 4 aastat.

Kutsestandardi kasutusala:

- on aluseks riiklike kutsehariduslike õppekavade ja muude koolitusprogrammide koostamisel
- on aluseks kutseksamite nõuete väljatöötamisel.
- on abiks töötajale ametijuhendite koostamisel, ametite kirjeldamisel-tutvustamisel, töötajate kutseõuete määratlemisel, koolituse planeerimisel.
- aitab töötajal saada selgust olemasolevatest ja puuduvatest oskustest, annab võimaluse planeerida oma arengut ja karjääri ning loob aluse elukestavale õppimisele.
- on aluseks kutsetunnistuste rahvusvahelisel võrdlemisel.
- on tugimaterjal kutsealade süstematiseerimisel ja karjääriplaneerimisel

Kutseomistamine on protsess, mille käigus kutset omistav organ hindab kutset taotleva isiku oskuste ja teadmiste vastavust kutsestandardis toodud nõuetele. Positiivse tulemuse korral väljastatakse kutsetunnistus. Kutseomistamine toimub kutset taotleva isiku esitatud avalduse alusel ja on vabatahtlik, kui seadusega ei ole ette nähtud teisiti. Kutseomistamise meetoditeks võivad olla kutseksamid või tõendamine dokumentide alusel. Kutseksami läbiviimise vormid võivad olla erinevad – suuline ja kirjalik eksam, proovitöö, töökohal jälgimine, intervjuu vm.

Kutsetunnistus on dokument, mis tõendab kutset omava isiku tööalase kompetentsuse vastavust kutsestandardis kehtestatud nõuetele. Kutsetunnistuse väljastab kutset omistav organ. Kutsetunnistusel on järgmine informatsioon:

- kutsetunnistuse saaja ees- ja perekonnanimi;
- isikukood/sünnikuupäev;
- kutseamet ja kutsetase;
- kutset omistava organi ja Kutse kvalifikatsiooni SA logod;
- kutsekomisjoni esimehe allkiri;
- kutsetunnistuse väljaandmise kuupäev ja kehtivusaeg.

Kutsenõukogu annab kutset omistavale organile õiguse kutseid omistada ja teostab järelevalvet kutseomistamise protsessi üle.

Kutset omistav organ (KOO). Kutseomistamist korraldavad kutset omistavad organid – organisatsioonid, mis on vastava valdkonna kutsenõukogult saanud õiguse kutseomistamist läbi viia. Enamasti tegutsevad KOO-dena erinevad töötajate liidud ning kutse- ja erialaühendused, KOO-de hulgas on ka riigiasutusi. Kutseomistamise õigus antakse KOO-dele kindlate kutsenimetuste ja tasemete osas, mis tulenevad kinnitatud kutsestandarditest.

Kutsekomisjon. Kutseomistamist puudutavate sisuliste otsuste tegemiseks moodustab KOO enda juurde kutsekomisjoni, kaasates antud valdkonna töötajate professionaalsusest huvitatud osapooled – oma ala tunnustatud eksperdid, töötajad, koolitajad jt. Kutsekomisjoni koosseisu kuulub ka Kutsekoja või kutsenõukogu esindaja.

Eksamikomisjon. Konkreetsete kutseksamite läbiviimiseks võib kutsekomisjon omakorda moodustada eksamikomisjone

Kutseregister on riiklik register, mis sisaldab informatsiooni järgneva kohta:

- kutsenõukogud
- kutsestandardid
- kutset omistavad organid
- kehtivad kutsetunnistused.

Kutseregistri vastutavaks töötajaks on Haridus- ja Teadusministeerium ning volitatud töötajaks Kutsekoda. Kutseregister asub aadressil www.kutsekoda.ee.

2007. aasta septembri seisuga:

- tegutseb 16 kutsenõukogu
- on kinnitatud 625 kutsestandardit
- õiguse tegutseda on saanud 85 kutset omistavat organit
- on väljastatud ligi 26 500 kutsetunnist.

Kutse kvalifikatsioonisüsteemi arengu analüüsimise tulemusena ning edasiste arengute kavandamisel on plaanis teha 2007. aasta lõpuks ulatuslikud muudatused kutse seaduses ning sellega seonduvates õigusaktides ning määratleda õiguslikult Eesti võimalik ülemineku 8-astmelisele riiklikule kvalifikatsiooniraamistikule, mis ühendaks endas nii hariduslikud kui ka kutse kvalifikatsioonid.

Eesti formaalhariduse ja tasemete seos ISCED ja ISCO-ga

1. Eesti formaalharidus		2. ISCED	3. ISCO	
Alusharidus (Koolieelne lasteasutus)		Aste 0 - eelharidus		
Põhiharidus Põhikooli 1.-6. klass		Aste 1 - esimese taseme haridus või põhihariduse alumine aste	Esimene oskustase	
Põhiharidus 2A Põhikooli 7.-9. klass	2A kutseõpe põhikoolis 2C kutseõpe põhihariduseta üle 17-aastased 2B kutseõpe põhihariduse baasil	Aste 2 - teise taseme hariduse alumine või põhihariduse ülemine aste	Teine oskustase	
3A Üldkeskharidus Kutsealane eelkoolitus	3A kutseõpe gümnaasiumis 3B kutsekeskharidus	Aste 3 – teise taseme haridus (ülemine aste)	Teine oskustase	
	4B kutseõpe keskhariduse baasil	Aste 4 – teise taseme järgne, kolmanda taseme eelne haridus		
5A Bak ja Mag integreeritud õppekava	5A Bak ja Mag õpe	5A Mag (rak. kõrgkool) 5A Rakenduskõrgharidus Keskharidusejärgne keskeri-haridus	Aste 5 – kolmanda taseme hariduse alumine aste	Kolmas oskustase
5A Magistriõpe				
6A Doktoriope; residentuur		Aste 6 – kolmanda taseme hariduse ülemine aste	Neljas oskustase	

III KUTSEALANE KOOLITUS SOOMES

3.1 Soome haridussüsteem ja kutseharidus

Soomes on ühtne 9-aastane põhiharidus, mis ei sisalda kutseõpet. Pärast seda on noorel võimalus valida üldharidusliku gümnaasiumi ja kutsehariduse vahel. Gümnaasiumi- ja kutseõpet on võimalik omavahel ühendada ning riigieksami ja kutseeksami võib sooritada paralleelselt. Kõrghariduse eest hoolitsevad ülikoolid ja rakendus-kõrgkoolid. Kõrghariduse vormis antud põhi-, jätku- ja täienduskoolitust ei loeta kutsehariduseks, kuigi see annab kutseteetvalmistuse. Täiskasvanute koolitus on mitmekülgne tervik. Siin esindavad kutsealast haridust kutse- ja spetsialistikutse eksamid.

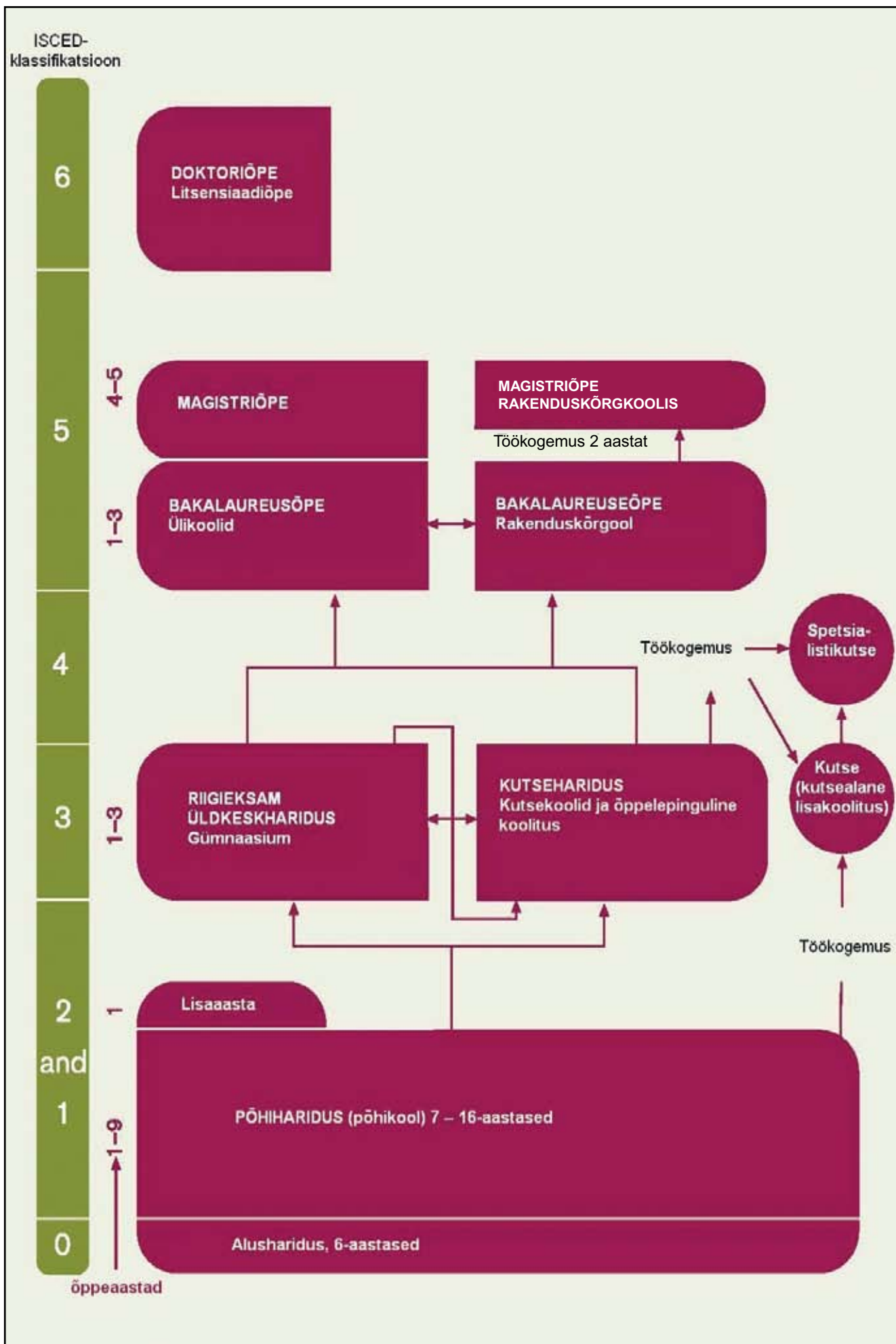
Põhikooli lõpetavad peaaegu kõik õppurid. Pärast seda on haridusmaastikul pakkumisi nii palju, et põhimõtteliselt on kõigil võimalus oma õpinguid jätkata. 2005. aastal jätkas pärast põhikooli õpinguid 95 protsenti 9. klassi lõpetanute vanusegrupist. Neist gümnaasiumi kasuks otsustas 54 protsenti ja kutsehariduse kasuks vastavalt 38 protsenti. Neile, kes õpingute jätkamiseks õppekohta ei saanud, on olemas lisaõpe (10. klass) või kutseõppele suunav ja selleks ettevalmistav koolitus, mis ei kuulu kutseõppe alla.

Soomes on ametliku haridussüsteemi alla kuuluv kutseharidus:

- **Kutsealane baasharidus (kutsekeskharidus)** (*upper secondary VET*), mis omandatakse vastavalt riiklikule õppekavale. Õppe kestus on kolm aastat, maht 120 õppenädalat. Baaskutsed vastavad ISCED klassifikatsiooni 3. tasemele. Õpilased on valdavalt 16–20-aastased, kuid nende hulgas on ka gümnaasiumi lõpetanud ja täiskasvanud õpilasi. Gümnaasiumi lõpetanute õpe on aasta võrra tavalisest lühem. Ühtlasi võivad õppeaega lühendada eelnevalt omandatud oskused. Õpe toimub põhiliselt õppeasutustes, kuid hõlmab ka töökohtadel toimuvat õppimist. Õpilased näitavad oma oskusi kutseoskuseksamil. Kut-

setunnistuse annab koolituse korraldaja, kelleks on tavaliselt õppeasutuse esindaja. Õppeasutustes toimivas baasõppes õpib 2007. aastal hinnanguliselt 133 000 õpilast ja sooritatakse umbes 39 000 kutseeksamit.

- **Kompetentsipõhiste kutseeksamitena sooritav (täiskasvanute) kutsealane baasharidus (baaskutseharidus)** – , mille kutseoskusnõuded on samad, mis eespool. Kompetentsipõhiste kutseeksamite sooritajalt ei nõuta ettevalmistavat koolitust, kuid praktikas eeldab eksami sooritamine seda peaaegu alati. Oskused võidakse omandada mitmel moel. Kutseõppeasutused ja koolituskeskused pakuvad ettevalmistavat koolitust, mis kestab tavaliselt üks või kaks aastat. Koolitus on planeeritud just täiskasvanud ja töökogemustega õppuritele. Eksameid võtavad vastu selleks loa saanud koolituse korraldajad. Tegevuse üle teostavad järelevalvet kutsekomisjonid. Kutsetunnistuse annab kutsekomisjon. Kompetentsipõhisteks kutseeksamiteks ettevalmistavat baasharidust omandab 2007. aastal hinnanguliselt 14 000 õpilast ja kutseeksami sooritab 6000 õpilast.
- **Kutse- ja spetsialistikutseksamid**, mis on osa täiskasvanute kutseõppes ja nendeks ettevalmistav koolitus. Kutseksamid vastavad ISCED klassifikatsiooni 3. tasemele, spetsialistikutseksamid aga 4. tasemele. Eksamid sooritatakse kompetentsipõhiste kutseeksamitena, mille käigus näidatakse kutseeksami alustes nõutud oskuste omandatust. Kutseoskuseid võib omandada mitmel viisil: töö käigus, mitmesugustel kursustel või iseseisvalt õppides. Koolitusel osalemist ei nõuta, kuid tegelikult on ettevalmistav koolitus tavaliselt eksami edukaks sooritamiseks vajalik. Kutseeksamite sooritamine annab võimaluse taotleda õpingute jätkamist samal erialal rakenduskõrgkoolis. Kutse- ja spetsialistikutseeksamiks ettevalmistaval koolitusel osaleb 2007. aastal hinnanguliselt 54 500 õpilast ja eksami sooritab 15 000 õpilast. Sellele lisanduvad veel töökohapõhises õppes (õpipoisikoolituses)

õppijad ning Soome Tööministeeriumi rahastatud koolitusel osalejad.

- **Õpipoisikoolitus**, mis on tööle ja praktikale keskenduv õppevorm. Õpipoisikoolituse vormis võib sooritada nii baas-, kutse- kui ka spetsialistikutseeksameid. Eesmärgiks on õpipoisikoolituse märkimisväärne laiendamine, kuid noorte osas ei ole eesmärki saavutatud. Õpipoisikoolitusena sooritatakse baaseksamitest alla 10%, noorte seas veelgi vähem. Seevastu kutse- ja spetsialistikutseeksameid sooritatakse õpipoisikoolitusena palju. Õpipoisikoolituses toimub 80% õppest töökohtadel. Ülejäänud 20% on teoreetiline õpe, mille korraldamise eest vastutavad needsamad koolituste korraldajad ja õppeasutused, kes hoolitsevad ka muu kutsehariduse eest. Õpipoisikoolitusena sooritatakse igal aastal umbes 3000–4000 baaseksamit ja umbes 7000 kutse- ja spetsialistiekksamit. Õpilaste arv on sooritatud eksamitega võrreldes umbes kolm korda suurem.

3.2 Seadusandlik ja administratiivne raamistik

Kutseharidus kuulub Soomes põhiliselt haridusministeeriumi haldusalasse. Erandiks on politsei-, pääste- ja piirivalveameti ning kaitsejõudude koolitus, mis käivad siseministeeriumi haldusalasse nagu Eestiski. Teistes haldusala- des korraldatakse õpet ainult mõnel konkreet- sel kutsealal.

Soomes on kutsehariduse korraldamist puudu- tavateks keskseteks seadusteks ja määrusteks:

- **Kutsealase hariduse seadus** (*Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998/630*), mis sisaldab koolituse korraldamise keskseid põhimõtteid ja eesmäärke. Seaduses on üldsätted koolitu- se korraldamise ja mahu, samuti riiklike õppe- kavade ja hindamise kohta. Seadust täiendab valitsuse määrus kutsehariduse kohta (ase- tus ammatillisesta koulutuksesta 811/1998) ning haridusministeeriumi määrus baaskut- seeksamite kohta (*asetus ammatillisista pe- rustutkinnoista*).
- **Täiskasvanute kutsehariduse seadus** (*Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 1998/631*) reguleerib kompetentsipõhiseid kutseeksameid ja nendeks ettevalmistavat

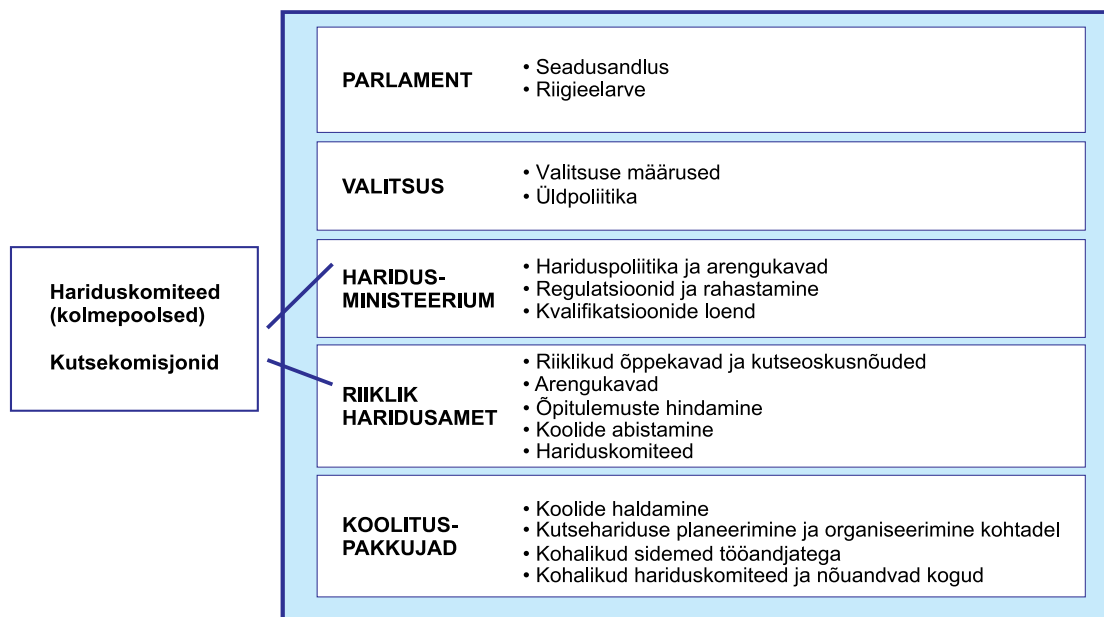
koolitust ning kutsekomisjonide tegevust. Seda seadust täiendab valitsuse määrus täis- kasvanute kutsehariduse kohta (asetus am- matillisesta aikuiskoulutuksesta 812/1998). Määrusega reguleeritakse näiteks õpingute ülesehitust ning erialade ühist õpet.

- **Koolituspersonali pädevusnõuete määrus** (*Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuus- vaatimuksista 1998/986*) on üld- ja kutsehari- dusele ning täiskasvanute koolitusele ühine.
- **Õppe- ja kultuurivaldkonna rahastamise seadus** (*Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 1998/635*) hõlmab nii üld- kui ka kutsehariduse rahastamist. Selle kohaselt ja- gavad kutsehariduse rahastamise osas vastu- tust riik ja kohalikud omavalitsused. Koolituse korraldajaid rahastatakse põhiliselt õpilase kohta arvutatud ühikuhinna järgi.

Soomes on oluline, et seadusega reguleeritakse koolitust ja selle korraldamist, mitte õppeasutu- si. Ametlikud hariduslikud kvalifikatsioonid on väga detailselt reguleeritud, kuid kutseeksamite sooritamisevõimalused on paindlikud.

Kesksed kutsehariduse administratiivsed tasan- did ja organid on alljärgnevad:

- **Eduskund ehk Soome parlament** kehtestab seadused ning **valitsus** (või haridusmini- steerium) kehtestab nende alusel määrused. Valitsus võtab vastu hariduse ja teadustöö arendamise plaani (koulutuksen ja tutkimuk- sen kehittämissuunnitelma), mis sisaldab keskseid hariduspoliitilisi sihte ja rõhuasetusi järgnevak viieks aastaks. See hõlmab kõiki koolitusvorme.
- **Haridusministeerium** vastutab seaduste ette- valmistamise eest, haldusala poliitilise ja stra- teegilise juhtimise ning haridusvaldkonna ra- hastamise eest. Haridusministeerium annab välja koolituse korraldamise lube ja reguleerib määrustega kutseeksameid. Baaskutseksa- mite määrus (*Asetus ammatillisista perustut- kinnoista*) sisaldab loetelu koolitusvaldkonda- de, kutsenimetuste, õppeprogrammide ning erialade nimetuste kohta. Samuti on kutse- ja spetsialistikutseeksamite määruses (*asetus ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista*) ära toodud koolitusvaldkonnad ja kutsete nimetu- sed. Need otsused vaadatakse üle tavaliselt kord aastas.

- **Haridusamet** (*Opetushallitus*) on haridusministeeriumi alluvuses töötav keskamet, mis arendab koolitust, hindab õpitulemusi ja täidab mitmesuguseid praktilise iseloomuga ülesandeid. Haridusamet teeb haridusministeeriumile kutseeksameid puudutavaid ettepanekuid ning võtab vastu riikliku õppekava ning kutseeksamite alused. Neid valmistatakse ette töögruppides, kuhu on kaasatud erinevad töö- ja hariduselu spetsialistid. Kompetentsipõhiste kutseeksamite alused koostatakse samuti haridusameti juhtimisel ning kolmepoolsuse põhimõttel tööandjate, töötajate ning haridusala esindajate ja vajadusel ka füüsilisest isikust ettevõtjate osalusel.
- **Koolitustoimkonnad** on konkreetse eriala spetsialistide koostöökogud. 2007. aasta alguses oli neid kokku 34 (www.oph.fi/info/koulutustoimikunnat). Nad esindavad sotsiaalpartnereid ning muud tööelu. Toimkonnad teevad kutseeksameid puudutavaid ettepanekuid ning vaatavad läbi oma eriala õppekava ning kutseeksamite alused enne, kui haridusamet võtab vastu vastavad otsused. Toimkonnad moodustab haridusministeerium, toimkondade tööd korraldavad sekretärid tulevad haridusametist. Koolitustoimkondade keskseks ülesandeks on jälgida ja analüüsida oma eriala koolitus- ja oskusvajaduste arengut. Analüüsimistööd koordineerib koolitusvajaduste prognoosimise töögrupp. Haridusamet arendab prognoosimiseks vajalikke meetodeid ja töötab koos erinevate ministeeriumite ning

laiema huvigrupiga välja vastavaid materjale.

- **Kutsekomisjonid**, mida on ühtekokku 174, on täiskasvanute kompetentsipõhiste kutseeksamite korraldamiseks moodustatud organid. Nad sõlmivad kutseõppe korraldajatega lepingud ning juhendavad kompetentsipõhiste kutseeksamite korraldamist ja teostavad vastavat järelevalvet. Osa kutsekomisjone on üleriigilised, osa piirkondlikud. Haridusamet moodustab kutsekomisjonid ning vajadusel hindab koolituse korraldaja suutlikkust korraldada kompetentsipõhiseid kutseeksameid.
- **Koolituse korraldajad** haldavad õppeasutusi ning tagavad kutsehariduse ning kompetentsipõhiste kutseeksamite korralduse. Nende ülesandeks on koostada üldriigilistel alustel kohalikud õppekavad (ühine osa ning eriala puudutavad osad). Koolituse korraldajad hoolitsevad koostöö eest tööeluga kohapeal. Nad võivad moodustada erinevaid valdkondi esindavaid nõuandvaid organeid või teisi toimkondi, mis esindavad kohalikke ettevõtteid ja tööelu. Koolituste korraldajate iseseisvat otsustusvõimet on viimase aastakümne jooksul suurendatud.

3.3 Koolituse korraldajad ja õppeasutused

Kutsehariduse korraldamise eest vastutavad Soomes ennekõike kohalike omavalitsuste liidud või omavalitsused. Nende ülalpeetavad

õppeasutused on tavaliselt suured ja annavad ettevalmistust mitmel erialal. Õppeasutuste võrgustik on geograafiliselt üsna kattev ja kvaliteetset haridust võib saada nii suurtes keskustes kui ka haja-asustusega piirkondades. Kutseharidust korraldavad ka ühendused ja sihtasutused. Arvuliselt on taolisi õppeasutusi palju, kuid tavaliselt on nad väikesed. Näiteks rahvaülikoolides antakse noorsootöö ja noorte juhendamise, spordikoolides kehalise kasvatuses ning muusikakoolides muusikaalast baaskutseõpet. Noorte kutsealase hariduse korraldajaid oli 2006. aastal kokku 177, koos täiskasvanute koolituse korraldajatega ühtekokku veidi alla 250.

Samad koolituse korraldajad annavad sageli baaskutsekoolitust nii noortele kui ka täiskasvanutele (näiteks Omnia), kuid selle kõrval on ka ainult täiskasvanute koolitusele spetsialiseerunud koolituskeskusi (näiteks Adulta). Nad rahastavad end osaliselt ise, müües koolitusteenuseid ettevõtetele ja tööministeeriumile, mis ostab sisse tööjõupoliitilise koolituse.

Eriõpet puuetega õppuritele antakse integreeritud kõigis õppeasutustes, kuid kõige raskema puudega õpilaste jaoks on eriõppeasutused. Varem pidas riik ülal paljusid õppeasutusi, kuid tänapäeval on riigi omandis ainult mõned eriõppeasutused ning pedagoogika ja merenduse täiendkoolituskeskused.

Spetsiifilised teatud erialale keskendunud eriõppeasutused on täiskasvanute õppeasutused, millest osa müüvad oma koolitusteenuseid eraisikutele ning ettevõtetele. Märkatav osa neist eriõppeasutustest kuulub aga kaubanduskettidele ning suurtele tööstusettevõtetele ja sellisel juhul teenindavad need ainult kontserni kuuluvaid ettevõtteid. Neis on võimalik sooritada kutse- ja spetsialistikutseeksameid. Ettevõtted ja tööandjad korraldavad oma personalile ka sellist täiendkoolitust, mis ei lõpe kompetentsipõhise kutseeksamiga. Viimane koolitus ei ole hetkel vaatluse all.

Helsingi piirkonnas on võimalik saada peaaegu igasugust kutseharidust. Elanike ja tööturu vajadusi arvestades on koolituspakkumisi siiski väheõitu. Väljaõppinud töötajatest on puudus ennekõike ehituses, mitmes tehnika ja trans-

pordi valdkonnas ning teeninduses. Lisatud on Helsingi piirkonna kutseõppeasutuste ning täiskasvanute kutsekoolituskeskuste loetelu.

Kutseõppeasutused 2004. aastal:

Kutseõppeasutused	Arv
Kutsekoolid	184
Rahvaülikoolid	45
Muusikakoolid	11
Spordialased koolituskeskused	11
Täiskasvanute kutsekoolituskeskused	39
Kutsealase erihariduse õppeasutused	21
Kutsealase hariduse eriõppeasutused	12
Kokku	323

Allikas: Tilastokeskus (statistikaamet)

Helsingi piirkond hõlmab statistikaameti klassifikatsiooni järgi 13 omavalitsust: Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Vantaa (nn pealinna piirkond) ning ümbritsevaid omavalitsusi: Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Siuntio ja Tuusula.

Helsingi piirkonna kutseõppeasutused:
Helsingi:

- Adultan Radio- ja televisio-opisto ARTO;
- AEL;
- Amiedu;
- Ammattiopisto Luovi;
- Finanssi- ja vakuutuskoulutus FINVA;
- Helsingin Diakoniaopisto;
- Helsingin Konservatorio;
- Helsingin kristillinen opisto;
- Helsingin maalariammattikoulu;
- Helsingin palvelualojen oppilaitos;
- Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitos (HESOTE);
- Helsingin tekniikan alan oppilaitos;
- Helsinki Business College (HBC);
- Keskuspuiston ammattiopisto;
- Kiinteistöalan koulutussäätiön ammatillinen oppilaitos;
- Liiketalousopisto Helsinki-Malmi;
- Markkinointi-instituutti;
- MJK-instituutti;
- Pop & Jazz Konservatorio;
- Rakennusteollisuuden Koulutuskeskus RATEKO;

- Rastor College;
- Ravintolakoulu Perho;
- Suomen Kansallisoopperan balettioppilaitos;
- Suomen Kosmetologien Yhdistyksen Opisto;
- Suomen Liikemiesten Kauppaopisto - Atk-Instituutti;
- Yrkesinstitutet Prakticum;

Espoo:

- Arlainstituutti;
- Finns folkhögskola;
- Kelloseppäkoulu;
- Omnian aikuisopisto;
- Omnian ammattiopisto;
- Solvalla idrottsinstitut;

Vantaa:

- Kauppiaitten Kauppaoppilaitos;
- Vantaan ammattiopisto Varia;

Hyvinkää:

- Hyvinkään ammattioppilaitos;
- Hyvinkään kauppaoppilaitos;
- Hyvinkään taidekoulu;
- Hyvinkään terveydenhuolto-oppilaitos;
- Hyvinkään-Riihimäen ammatillinen aikuiskoulutuskeskus;
- Suomen ympäristöopisto SYKLI;
- Uudenmaan maaseutuopisto;

Järvenpää:

- Adulta Oy;
- Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus;
- Järvenpään Diakoniaopisto;
- Keski-Uudenmaan ammattiopisto, Keuda Järvenpää;
- Luther-opisto;

Kerava:

- Keski-Uudenmaan ammattiopisto, Keuda Kerava;

Kirkkonummi:

- Johtamistaidon Opisto JTOry;
- Siikaranta-opisto;

Mäntsälä:

- Keski-Uudenmaan ammattiopisto, Keuda Mäntsälä;

Nurmijärvi:

- Keski-Uudenmaan ammattiopisto, Keuda Nurmijärvi;
- Työtehoseuran aikuiskoulutuskeskus;

Tuusula:

- Keski-Uudenmaan ammattiopisto, Keuda Tuusula.

3.4 Koolitusvaldkonnad, kutseeksamid ja õpingute struktuur

Koolitusvaldkonnad ja kutseeksamid. Haridusministeeriumi ametlik koolitusvaldkondade klassifikatsioon sisaldab kaheksat valdkonda. Sama koolitusvaldkondade klassifikatsioon on kasutusel kõrgharidussüsteemis. Statistikas ja prognooside koostamisel kasutatakse lisaks erialade klassifikatsioonile (40 eriala). ISCED klassifikatsioon sobib rahvusvaheliseks võrdluseks. Baaskutseksam tähendab õppetervikut, mille sooritanud õpilane saab erialadiplomi. Baaskutseksamid annavad mitmekülgseid oskusi erialal töötamiseks, lisaks ka erioskusi vastavalt valikulistele lisaeriala programmidele. Baaskutseid on kokku 53. Need koosnevad 119 valikulisest koolitusprogrammist, mis annavad 113 kutsenimetust.

Koolitusvaldkondade lõikes jagunevad erialad järgmiselt:

- Humanitaarvaldkonnad ja pedagoogika;
- Kultuur;
- Ühiskond, ettevõtlus ja haldus;
- Loodusteadused;
- Tehnika ja liiklus;
- Loodusvarad;
- Sotsiaalvaldkond, tervishoid ja sport;
- Turism, toitlustus ja majandamine;

Baaskutsed on erialast sõltuvalt üles ehitatud veidi erinevalt. Näiteks äri ja ettevõtluse baaskutse sisaldab nelja koolitusprogrammi, kuid sellel on ainult üks kutsenimetust: *merkonoom (merkonomi)*. See annab valmiduse laialdaseks tegutsemiseks eriala põhiülesannetes, kuid valikulised koolitusprogrammid hõlbustavad siirdumist erinevatesse tegevuskeskkondadesse ning suundumist klienditeenindusse ja turundusse (kaubandusse), bürooteenindusse ja infohaldusesse, samuti majandushaldusesse või informatsiooni- ja raamatukoguteenindusse. Autonduse baaskutse sisaldab nelja koolitusprogrammi ja nelja kutsenimetust, millesse võib valikuliste õpingutega suunduda. Tööstuse ja teenindussfääri erialad sisaldavad üldiselt ka palju valikulisi õpinguid, mis vastavad kohaliku tööelu vajadustele ning spetsialiseerumise nõuetele.

Õpingute eesmärgid ja struktuur noorte baaskoolituses. Seaduse järgi on koolituse ülesan-

deks toota tööelus vajaminevaid oskusi, arenda da tööelu ning edendada tööhõivet. Eesmärgiks on anda õpilasele kutseoskuste ja edasiõppi misvalmiduse saavutamiseks vajalikud teadmi sed ja oskused ning võime töötada iseseisvalt oma erialal. Noorte koolituses on tähtsal kohal eesmärk aidata kaasa õpilaste kujunemisele headeks ja tasakaalukateks inimesteks. Riikli kes õppekavades määratletakse kutseoskuste nõuded, kutseõppe keskne sisu ning õpingute eesmärgid kompetentsidena. Riiklikes õppeka vades on lisaks juhised õppetöö korraldamiseks ja kooli õppekavade koostamiseks. Õppekava moodustub kõikide kutsete puhul samadel põ himõtetel ning koosneb kutsealastest, ühistest üldharivatest ning vabalt valitavatest õpingutest (kokku 120 õppenädalat):

Kutseõpingud 90 õppenädalat:

- baasõpingud;
- koolitusprogrammide järgne spetsialiseerumi ne;
- muud valikulised õpingud;
- tööpraktika (vähemalt 20 õppenädalat).

Ühised (üldharivad) õpingud 20 õppenädalat:

- kohustuslikud 16 õppenädalat;
- valikulised 4 õppenädalat;

Vabalt valitavad õpingud 10 õppenädalat.

Töökohal õpitakse vähemalt 20 õppenädalat. Töö käigus õppimine (tööpraktika) on õppeka vast lähtuv, eesmärgipärane ja juhendatud õpe. Selle käigus õpitakse osa kutsega seotud kutseoskustest ehtsas töökeskkonnas – ettevõtetes ja töökohal. Õpilase arenemist jälgitakse ja hinna takse nagu koolis. Tööl õppimise võib paigutada erinevatesse õpingute etappidesse, kuid põhili selt toimub see teisel või kolmandal õppeaastal. Kuigi töökohal toimuv õppimine (tööpraktika) on baaskutseõppe kohustuslik osa, on ka õppeasutustes antaval praktilisel õpetusel endiselt suur tähtsus. Selleks on õppeasutustes olemas mitmekülgised õpperuumid (töökojad ja -saalid) ning kaasaegne infotehnika. Õppeasutuste IT-seadmetega varustatuse tase on rahvusvaheli ses võrdluses hea, kuid mitte enam päris tipp-tasemel. Võrguõppe arendamine on aktuaalne ja selle rakendusi kasutatakse juba peaaegu kõikides valdkondades. Riiklikes õppekavades ei ole eraldi kindlaks määratud teooria ja prak tilise õppe osakaal seetõttu, et need soovitakse

integreerida üheks kutseoskusi andvaks tervi kuks ja koolitusmeetodid valib õppeasutus. Kohustuslikud ühised õppeained on emakeel, teine kodumaine keel, võõrkeel, matemaatika, füüsika, keemia, ühiskonna-, ettevõtte- ja tööeluõpetus, kehaline kasvatus ning kunst ja kultuur. Vabalt va litavad õpingud võivad olla kõik eespool toodud, gümnaasiumiained või harrastuseesmärgil toimu vad õpingud. Põhiline on see, et need mingil moel toetaksid koolituse üldeesmäärke. Riiklikes õppe kavades on määratletud baasoskused, mille poole kõikides õpingutes ning õppemetoodiliste valikutega püüeldakse. Selliste baasoskuste all mõeldakse oskust õppida, oskust probleeme lahendada, suhtlemis- ja kommunikatsioonios kusi, koostööoskusi ning eetilist ja esteetilist tunnetust. Lisaks on veel ühiseid aktuaalseid rõhuasetusi, näiteks rahvusvahelistumise ning jätkusuutlikkuse edendamine, infotehnika ja - tehnoloogia rakendamine, kliendi vajadustest lähtuv tegutsemine ning ettevõtlus. Ettevõt lusõpingute eesmärgiks on anda valmidus et tevõtluseks ning valmidus hakata ettevõtjaks või füüsilisest isikust ettevõtjaks. Kutseoskust hinnatakse muuhulgas kutseoskuseksamil. Kut seoskuseksamid võeti kõikide baaskutsete juu res kasutusele 2006. aastal eesmärgiga tõsta kutsehariduse kvaliteeti. Kutseoskuseksamil näitab noor praktilisi tööülesandeid sooritades, kui hästi ta on kutseoskused omandanud. Ek samid sooritatakse ainult kutsealaste mooduli te kohta, millesse võib siiski olla integreeritud näiteks emakeele oskus ja võõrkeele valdami ne. Eksamid on üks osa kutseoskuste hindami sest, mis sisaldab veel näiteks kirjalikke teste ja vaatlusi õppeasutuses. Hindamine toimub viiepalli süsteemis, kuid oskuste kriteeriume kirj eldatakse vastavalt tasemetel "rahuldav" (T1), "hea" (H3) ja "väga hea" (K5). Õppeasutustel on lisaks riiklikele õppekavadele kasutada riiklikul tasemel koostatud kutseoskuste eksamit käsit levad materjalid, mille eesmärgiks on hindami se ühtlustamine. Kutseoskuseksamid erinevad lõpueksamist ning täiskasvanute kompetent sipõhistest kutseksamitest selle poolest, et need toimuvad kogu õppeaja vältel ja nende arv varieerub erialade lõikes. Kutseoskuseksameid korraldatakse võimalusel töökohal toimuva õp pimise ajal või õppeasutuse töökodades, õp pelaevaldel või teistes praktilistes olukordades. Neid planeeritakse, viiakse läbi ning hinnatakse

koos tööelu esindajatega. Kutseoskuseksamite läbiviimiseks moodustab koolituse korraldaja kolmest poolest koosneva organi, mis kontrollib ja juhendab tegevust ning määrab hindajad. Praktikasse tegelevad eksamite hindamisega töökoha juhendajad ja õpetajad koos. Kutseoskuseksami sooritamise kohta saab õpilane eraldi tunnistuse, mis lisatakse kutsetunnistusele.

Kokkuvõtte Soome baaskutseõppe põhihoontest:

- baaskutseksamid (53) annavad laialdase ettevalmistuse ning erialased oskused tööks, eluks ja edasiõppimiseks;
- kõik kutsed koosnevad kolmeaastastest õpingutest;
- üldine edasiõppimisvõimalus kõrghariduse omandamiseks;
- kohustuslik, vähemalt pool aastat kestev tööpraktika;
- kohustuslikud noorte kutseoskuseksamid alates 2006. aastast;
- üldharidusliku ja kutsehariduse ühendamine on võimalik.

Kompetentsipõhise kutseeksamina sooritav baaskutseksam. Õppealad, eksamid ja kutseoskuseksamid on kompetentsipõhiste kutseeksamitena sooritades baaskutseeksamite puhul samad, mis õppeasutuses toimuvad (noorte) õppes, kuid sooritamise viisid on erinevad. Kompetentsipõhiseid kutseeksameid võib teha sõltumata sellest, kuidas isik on eksamil nõutavad oskused omandanud. Kompetentsipõhistel kutseeksamitel osalejad on tavaliselt täiskasvanud, kellel on eelnev töökogemus. Kutsetunnistuse annab kutsekomisjon. Pakutakse ka ettevalmistavat koolitust, kuid tavaliselt on see lühiajaline (maksimaalselt 1–2 aastat). Üldainete õpinguid eraldi ei nõuta (üldoskusi eraldi ei hinnata). Kutsealal vajalikke üldoskuseid näidatakse kompetentsipõhistel kutseeksamitel.

3.5 Kutse- ja spetsialistikutseksam

Kutseeksamite struktuur ja alused. 2007. aasta alguses oli kutseeksamite struktuuris kokku 185 kutsed ning 122 spetsialistikutset. Kutseeksamite struktuur muutub vastavalt tööelu nõuetele. Uue kutse lisamise keskne kriteerium on see, et tegelikus tööelus on selline amet, mil-

leks olemasolev koolitus valmidust ei anna, ning see amet pakub piisavalt töökohti. Kutseeksameid kustutatakse struktuurist samuti vastavalt tööelus toimuvatele muudatustele. Uue eksami lisamiseks on alati vaja nii tööandjate kui ka töötajate organisatsioonide ning teiste kõnealuses valdkonnas oluliste tegutsejate toetust. Osa kutseeksameid viivad otse teatud ametini tööelus (nt optikalihvija kutse). Teistel erialadel on kutseeksami alused matriitsiks, mille põhjal võib omal valikul spetsialiseeruda mitmesse erinevasse tööelu ametisse (näiteks paberitööstuse kutse). Kutseeksami alustes on kutseoskuseksamid püütud määratleda nii, et isik, kellel on vastava eriala baaskoolitus või muul viisil omandatud vastavad teadmised ja lisaks ta on läbinud täiendavad või süvendavad õpingud ning tal on umbes kolmeaastane töökogemus, suudab tõenäoliselt sooritada kõnealuse kutseeksami. Spetsialistikutseeksami sooritamiseks arvatakse vaja minevat umbes viieaastast töökogemust. Tegelikuses kutseeksamitel nõutav oskuste tase siiski varieerub. Väike osa kutseeksamitest on sellised, mida tullakse tegema otse tööelust ilma baaskoolituseta ning nende kutseoskuseksamid ei ole alati nii ulatuslikud. Kompetentsipõhistes kutseeksamites on kohustuslikke, alternatiivseid ja valikulisi osi. Kutseoskuseksamid on määratletud laiaulatuslike tööelu kutseoskuste tervikutena.

Kutseoskuste hindamine kompetentsipõhistel kutseeksamitel. Kutseeksami sooritaja kutseoskusi hindavad vastava eriala asjatundjad. Kutseeksami korraldaja tutvustab hindajatele nende ülesandeid. Õpetajakutset andvad kutseõppeasutused pakuvad kompetentsipõhiste kutseeksamite korraldajatele 15-õppenädalast kutseeksami vastuvõtja koolitusprogrammi. Kompetentsipõhiseid kutseeksameid hinnatakse skaalal arvestatud/mittearvestatud. Kutseeksami sooritajalt nõutakse sellist keeleoskust, mida vastavas ametis läheb vaja. Erinevate kutsete keeleoskuse nõuded on erinevad.

Taotluse esitamine kompetentsipõhisel kutseeksamil ja selleks ettevalmistaval koolitusel osalemiseks. Kui isik soovib sooritada kompetentsipõhist kutseeksamit, tuleb kutseeksami korraldajal teha kindlaks tema oskused ning see, millist juhendamist ja abi ta vajab. Olemas-

olevate oskuste põhjal hinnatakse, millises osas tehakse ettepanek arvestada isiku esitatud dokumentide alusel tema eelnevaid kutseoskusi, millises osas võib ta suunata talle sobivat eksamit sooritama ning millises osas tuleb ta suunata veel täiendavaid kutseoskusi omandama.

Sisseastumisnõuded ning kutseeksamiga kaasnev edasiõppimisvõimalus. Baaskutseõppesse (kutsekeskharidus) võib vastu võtta isiku, kes on lõpetanud põhikooli või läbinud sellele vastavad varasemad õpingud. Õpilaseks võidakse vastu võtta ka muu isik, kellel on koolituse korraldaja arvates koolituse läbimiseks piisavad eeldused. Noored (*upper secondary VET*) taotleavad õppekohta ühiskandideerimisena (vastavalt põhikooli tulemustele). Koolituse korraldajad võivad korraldada ka sisseastumiseksami või sobivustesti. Teatud aladel on tervislikku seisundit või kunstikalduvusi eeldavad erinõuded. Õpilastelt eeldatakse piisavat soome või rootsi keele oskust, mis võimaldab õppetööd jälgida. Puudulikku põhiharidust ja keeleoskust võib täiendada põhikooli lisaõppes, immigrandide ettevalmistava koolituse ja juhendava koolituse käigus. Riikliku õppekava järgi (k.a üldained) sooritatud kutsealane baaskoolitus annab ettevalmistuse õpingute jätkamiseks kõrgkoolis. Üldise ettevalmistuse kõrgkooliõpinguteks annab ka kompetentsipõhise eksamina sooritatud baaskutseksam. Kutseksamid annavad õiguse vastava eriala edasiõppimiseks rakenduskõrgkoolis. Kutseksam koos alla 120-õppenädalase baaskutseeksamiga või kolmeaastane erialane töökogemus annavad üldise edasiõppimisõiguse rakenduskõrgkoolis (355/2003). Spetsialistikutseksam üksinda ei anna edasiõppimisõigust, kuid koos kutseksami või alla 120-õppenädalase baaskutseõppega annab ta üldise ettevalmistuse õpingute jätkamiseks rakenduskõrgkoolis (355/2003).

3.6 Soome kutseksamid ja kutsetasemete klassifikatsioonid

Rahvuslikud kutsetasemed. Soome jaotatakse koolitus haridustasemeteks. Kutsetasemete klassifitseerimist kui sellist ei ole, eksamite omavahelised suhted ilmnevad tavas, et madalama taseme õpingud annavad õiguse õppida

kõrgema taseme koolituses. Kvalifikatsioone ja koolituse eesmärgi reguleerib iga koolitusvormi kohta seadusandlus.

Soome haridussüsteem koosneb, nagu eespool kirjeldatud:

- üheksa-aastasest üldhariduslikust põhiharidusest (põhikool), millele eelneb võimalus osaleda üheaastasest eelõppes (alusharidus);
- põhikoolile järgnevast õppest (keskharidus), mis hõlmab kutseharidust (baaskutseksamid, kutseksamid ning spetsialistikutseksamid) ja gümnaasiumiharidust;
- kõrgharidusest, mille annavad rakenduskõrgkoolid ja ülikoolid.

Põhikoolijärgset haridust nimetatakse haridussüsteemis keemides teise astme hariduseks. Seda nimetust seadustes siiski ei esine.

Kvalifikatsioonid ISCED klassifikatsioonis.

Rahvusvahelises haridusstatistikas kasutatakse *ISCED 97 klassifikatsiooni (ISCED=International Standard Classification of Education)*. Koolitustaseme all mõistetakse seal õppeainetest ja õpitavatest oskustest moodustuvat tervikut ehk koolitusele esitatavate väljundnõuete taset. Lähtutakse sellest, et kõrgema taseme koolitus on oma õppesisu poolest madalama taseme koolitusest nõudlikum. Soomes on gümnaasiumiharidus, baaskutseksamid ja kutseksamid paigutatud ISCED 97 klassifikatsiooni 3. tasemele. Selle taseme (*upper secondary education*) kriteeriumid on järgmised: õpingud algavad tavaliselt 15–16-aastaselt, koolituse kestus vaheldub kahest viie aastani. Teised tähtsad kriteeriumid on järgmised: baaskoolituse õppe on tavaliselt põhikooli kõrgema astme (*lower secondary education*) sooritamise või vastavate õpingute. Õpe on selgemalt õppeainete eristatud ning õpetajatel on tavaliselt kõrgem haridustase kui eelnevas õppeastmes. Spetsialistikutsed paigutatakse 4. tasemele. Tegemist on keskastmele järgneva koolitusega, mis ei ole kõrgastme koolitus (*post-secondary non-tertiary education*). ISCED 97 süsteemi kuulub ka koolitusvaldkondade klassifikatsioon, milles on kriteeriumiks õppekava põhisisu. Koolitusvaldkondade klassifikatsioon on kolmetasemeline: põhikoolitusvaldkonnad (*broad fields*) on jagatud koolitusvaldkondadeks (*fields of education*), mis omakorda on jagatud

spetsialiseerumisvaldkondadeks (*fields of training*). Klassifitseerimissüsteemis kasutatakse koode. Esimene number määratleb põhikoolitusvaldkonna, teine koolitusvaldkonna ja kolmas spetsialiseerumisvaldkonna. Projekti pilootalade kutsete ISCED koodid:

- Autoerialabaaskutse, autolukksepp – ISCED kood 351302
- Puidueriala baaskutse – ISCED kood 351755
- Puusepp, käsitööndus ja tarbekunstitööstus – ISCED kood 321158
- Hotelli- ja toitlustusala baaskutse – ISCED kood 381108
- Äri ja ettevõtluse baaskutse, merkonoom – ISCED kood 331101

Kvalifikatsioonid kutseoskuskõuetee direktiivi 2005/36/EÜ klassifikatsioonis. Kutseoskuste tunnustamise kohta on antud uus direktiiv (2005/36/EÜ). See tuleb liikmesriikides jõustada hiljemalt 20.10.2007. Direktiiv puudutab nn reguleeritud ameteid, kus nendes ametites töötavatele isikutele on vastavas riigis kehtestatud pädevuskriteeriumid. Tunnustamine annab EÜ/EÜ majanduspiirkonna riigi kodanikule õiguse tegutseda sihtriigis samas ametis, milles tegutsemiseks tal on õigus kodumaal. Kvalifikatsioonide tunnustamine toimub praktikas nii, et taotleja saadab pädevale ametiasutusele taotluse. Taotluse lisad ning menetlemise maksimumaeg on direktiivis määratletud. Eelmainitud direktiivi artiklis 11 jagatakse kutseoskused viieks tasemeks (a–e). Tasemeklassifikatsiooni kesksed kriteeriumideks on kutsetunnistuse saamiseks nõutud koolituse tase, olemus ja kestus. Haridusministeeriumi määratud komisjon hindas Soome kvalifikatsioonide paiknemist direktiivis toodud tasemetel. Kvalifikatsioonid vastavad direktiivi klassifikatsioonitasemetele hinnanguliselt järgmiselt: kutsehariduse baaskutsed ja kutsed vastavad tasemele b ning spetsialistikutsed tasemele c. Kuna kutsete ning spetsialistikutsete sooritamiseni viiva koolituse pikkust ei määratleta, kindlustatakse kvalifikatsiooni tunnustamine, lisades täiskasvanute kutsehariduse seaduse paragrahvi 12 klausel, mis määratleb riiklikult kutseeksamite vastavuse direktiivi klassifikatsioonile.

Euroopa kvalifikatsiooniraamistik. Euroopa komisjon on alates aastast 2004 valmistanud ette Euroopa kvalifikatsiooniraamistikku (*Euro-*

pean Qualifications Framework), mille esmane ülesanne on võimaldada võrrelda rahvuslike kvalifikatsioonisüsteemide tasemeid. EQF-is on kaheksa raamtaset, mis hõlmavad kogu kvalifikatsioonispektrit koolikohustuse lõppemisest kuni rakendusliku kõrghariduse ja kõrgeima akadeemilise hariduse tasemeni. Tasemetel 5–8 viidatakse Bologna protsessiga seonduvatele Euroopa kõrghariduspiirkonna raames määratletud tasemetele. Tasemete kirjeldused põhinevad õpitulemustel. Nende all mõistetakse seda, mida õppur teab, millest ta aru saab ning mida ta suudab õppeprotsessi lõpuks teha. Õpitulemuste kirjeldamise tulemusena võetakse kasutusele ühine keel, mis võimaldab kvalifikatsioonide võrdlemise nende sisu ja struktuuri alusel, mitte õppemeetodite või -protsesside alusel. Usutakse, et õpitulemuste kasutamine teeb väljaspool ametlikku koolitust õpitu tunnustamise kergemaks. EQF-i ettepanek on saadetud hinnangu- te saamiseks laiali ning Euroopa Parlament ja nõukogu annavad tõenäoliselt lähemal ajal selles küsimuses oma soovitus. Kavas on soovitada liikmesriikidele EQF-i kasutamist erinevate kvalifikatsioonide tasemete võrdlemisel. Seda võib kasutada oma kvalifikatsioonisüsteemide ja EQF-i vaheliste kontaktide tugevdamiseks, viidates oma süsteemi kvalifikatsioonitasemete ja EQF-i tasandite vastavusele ning sobivate juhtumite puhul riikliku kvalifikatsiooniraamistiku arendamisele. EQF-i kasutusele võtmine ja riikliku kvalifikatsiooniraamistiku arendamine on vabatahtlik. Soomes valmistatakse praegu ette riikliku kvalifikatsiooniraamistiku uut otsust.

3.7 Kvalifikatsioonisüsteemi arendamine ning muudatused lähiaastatel

Praegune kutsehariduse süsteem loodi 1990. aastatel. Siis loodi Soomes rakenduskõrgkoolide võrgustik. Sellel oli oma mõju põhihariduse korraldamisele. Täiskasvanute kutsehariduse süsteem koos kompetentsipõhiste kutseeksamitega ning kutse- ja spetsialistikutse kvalifikatsioonid arendati välja samuti 1990. aastatel.

Aastatel 1999–2001 uuendati kõiki kutsehariduse baaskutseid ning riiklikke õppekavasid. Koolitus muutus kõikidel aladel kolmeaasta-

seks ning töökohtadel toimuv praktika (20 õppenädalat) muutus kohustuslikuks. Samal ajal alustati katseid, mille käigus arendati noorte koolituses kutseoskuste eksameid. Kutseeksami struktuuris tehakse pidevalt väikeseid korrekture, enamasti lisatakse või uuendatakse koolitusprogramme.

Euroopa Sotsiaalfondi antud võimalusi on kasutatud mitmes arendusprojektis (noorte kutseoskusteeksamid, töökoha praktikajuhendajate koolitus, õpetajate tööeluperioodid, õpingute katkestamiste vähendamine, karjääri- ja värbamisteenused, õpilaste juhendamine). Õpilaste erivajadustele on pööratud palju tähelepanu ning eriharidus on laienenud. Samuti on lisatud immigrandidele suunatud koolitusi.

On püütud rohkem väärtustada kutseharidust, ajakohastades õppemeetodeid ning parandades koolituste kvaliteeti. Kasutusele on võetud tulemuslikkuse rahastamine. Sellega premeeritakse neid koolituste korraldajaid, kes on suutnud vähendada õpingute katkestamist, aidanud koolituse läbinutel siseneda tööellu ning hoolitsenud oma personali arendamise eest. Tulemused on näha positiivsetes arengutrendides: näiteks õpingute katkestamiste vähenemine, noorte kõrge tööhõive ning koolituste taotlejate arvu kasv.

Lähiaastatel uuendatakse baaskutsed ja riiklikud õppekavad kõikidel erialadel. Ühised tuumikuskused määratletakse uuesti ja struktuuris tehakse parandusi. Näiteks HETA pilootaladel:

- äri ja majanduse baaskutses võetakse kasutusele uus õppeprogramm, et lisada kaubanduse ja klienditeeninduse (müük) ametiülesanne-

tes vajaminevaid õpinguid. Kontoriteeninduse ja infohalduse oskused lisatakse kõikide vastava kutse programmide õppekavadesse;

- hotelli ja toitlustuse ning cateringi õppekavad ühendatakse;
- puidutehnika erialal otsitakse endisest tihedamat koostööd tehnikaalale kuuluva puusepa ning käsitöönduse ja tarbekunstilise puidutöö õpingutega;
- autoerialal tekitavad tehnika areng ja uute sõidukite levik survet muudatusteks.

Kutse- ja spetsialistikutseeksameid uuendatakse – umbes 50 kutset aastas. Muudatusi tingivad tehnika ja tööülesannete ning tööde organiseerimise vallas toimuvad üleilmsed muutused.

Taustmaterjal:

Koolitussüsteemide üldisi jooni ja rahastamist puudutavaid andmeid ja taustmaterjali võib leida Cedefopi inglisekeelsetes väljaannetest.

Kirjeldused on saadaval aadressil:

http://www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/NationalVet/Thematic/. Sealt võib valida kas teema, mida soovitakse vaadelda, või siirduda otse valitud riiki.

Soome kutsehariduse kohta on lisaks lühike kirjeldus aadressil:

http://www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/Bookshop/publication_details.asp?pub_id=436 kolmes erinevas keeles (inglise, saksa, prantsuse).

Baaskutseeksamite loetelu: www.finlex.fi Määrus 606/2006 (Asetus 606/2006).

Kutse- ja spetsialistikutseeksamite loetelu: www.finlex.fi Määrus 1170/2006 (Asetus 1170/2006).

PILOOTVALDKONDADE VÕRDLUSED

Tallinna ja Helsingi kutseõppeasutustes õpetatavate erialade (müüja, kokk, puusepp/tisler ja autotehnik) õppekavade võrdlemisel leiti sarnasusi ja erinevusi. Suuremad kokkulangevused on koka ja autoala kutseõppes. Suurim erinevus üldharidusainete mahus – Soomes on kohustuslikku õpet 20 õppenädalat ja Eestis on 40 õppenädalat.

Ettepanekud:

- Koka ja autotehniku kutsetunnistused võiksid olla aktsepteeritud vastastikku mõlema riigi tööandjate poolt.
- Kutseksam Eestis võiks toimuda Soome eeskujul etappide kaupa. Näiteks toimub kutseksam osade kaupa kokkulepitud aja jooksul töökeskkonnas, hinnatuna tööandja ja koolitaja poolt ning arvestades eksamineeritava eneseanalüüsiga.

IV KOKA ERIALA

4.1 Koolitusvaldkonnad ja kutseomistamine

Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatori järgi kuulub toiduvalmistamine tootlustusteeninduse valdkonda, kood 5552.

Ametite klassifikaatori järgi kuulub kokk 5. pearühma "Teenindus- ja müügitöötajad", kood 5121.

Käesolev Kokk I, II ja III kutsestandard on kinnitatud 14. detsembril 2004. aastal Teeninduse Kutsenõukogu otsusega nr 16.

Eesti Kutsete süsteemis kuulub kokk Teeninduse Kutsenõukogu tootlustus- ja majutusteeninduse alavaldkonda. Toitlustus- ja majutusteeninduse alavaldkonnas toimub kutseomistamine ka baarmenidele, kelneritele, hotelliteenindajatele ja hotelliteeninduse spetsialistidele. Koostatud ja Teeninduse Kutsenõukogu kinnitatud kutsestandardid on tootlustus- ja majutusteeninduse alavaldkonnas järgmised:

- Kokk I, II, III;
- Kelner I, II;
- Baarmen II, III;
- Hotelliteenindaja I, II;
- Hotelliteeninduse spetsialist III.

Kokkade kutseeksameid korraldab, kutsetunistusi valjastab Eesti Hotellide ja Restoranide Liit. Kutset omistava organi tegevusluba on antud Eesti Hotellide ja Restoranide Liidule 5. juunil 2002. aastal.

Eesti Hotellide ja Restoranide Liit (EHRL) asutati 12. veebruaril 1992. EHRLi kuulub 70 iseseisvat hotelli ja restorani. EHRLi põhitegevuseks on liikmete huvide esindamine ning nende kaitsmine riigivõimu- ja valitsemisorganites, suhetes teiste juriidiliste ja üksikisikutega, turismi- ning muude organisatsioonide ja ühendustega; osalemine EHRL ja tema liikmeid puudutava seadusandluse väljatöötamisel; valdkonna-arendus, hotelli- ja restoranituru trendide analüüs, täienduskoolituse vajaduste väljaselgitamine.

EHRL on IH&RA (*International Hotel and Restaurant Association*) liige 1993. aastast, HOTRECI (*Confederation of the National Hotel and Restaurant Associations in the European Union*)

vaatlejaliige 1999. aastast. ISCED 97 järgi kuulub koka eriala majutamise ja tootlustamise õppekava rühma.

4.2 Kutsealane kompetentsus

I kutsetaseme kokk:

- eeltöötleb toidutoorme külmtöötlemis-, kuumtöötlemis- või säilitamismeetodil, arvestades toidutoorme kvaliteeti, keemilist koostist, toitväärtust, kasutamisevõimalusi, säilitamistingimusi, kaonorme ja realiseerimisaegasid;
- käitleb toidutooret säästlikult, kasutades erinevaid külmi- ja kuumtöötlemise võtteid;
- valmistab toite vastavalt klientide vajadustele;
- valmistab külmi ja kuumi jooke;
- valmistab külmi ja sooje eelroogi, võileibu ja suupisteid;
- valmistab puljongeid, suppe, püreesuppe ja rahvuslikke suppe;
- valmistab erinevaid külmi ja kuumi kastmeid;
- valmistab keedetud, hautatud ja praetud liha- toite, hakklihatoite ja linnulihatoite;
- valmistab keedetud, praetud ja hakkmassist kalatoite;
- valmistab köögiviljatoite ja -lisandeid ning toite seentest;
- valmistab toite ja lisandeid makaronitoodetest ning tangainetest;
- valmistab kohupiima-, juustu- ja munatoite;
- valmistab külmi, kuumi ja külmutatud magustoite;
- valmistab pärmi-, biskviit-, liiva-, leht-, keedu- ja õhulisest taigast taigatooteid;
- koostab menüüd arvestades tootlustusettevõtte eripära, tasakaalustatust, sesoonsust ja klientide soovi;
- arvutab toiduportsjoni hinna arvestades toidutoorme kulu;
- korraldab töö väljastusletis, iseteenindusliinis, *buffet*- ja *furšett*lauas;
- korraldab *a la carte* ja *catering*-teenindust;
- serveerib toite juhendi järgi.

Kokk töötab tootlustusteenust pakkuvates ettevõtetes, nagu restoran, kohvik, söökla, baar, kiirtootlustusettevõtte, suurtöökoor, *catering*-ettevõtte jne.

Edasiõppimisvõimalused. Rakenduskõrgharidus – tootlustusteenuste korraldus; hotellimajandus

(EHTE); turism ja toitlustus (Võru KHK); hotelli- majandus ja toitlustus (TÜPK); turismi ja hotelli- ettevõtlus (TÜ Pärnu Kolledž). Bakalaureuseõpe- turism ja toitlustus (TTÜ Kuressaare Kolledž).

4.3 Kutseomistamine/ õppekava läbimine

Eestis on võimalik omandada koka eriala 17 kutseõppeasutuses. Lisaks koka erialale on võimalik omandada veel kelneri, baarmeni, hotelli- teeninduse, majutusteeninduse ja toitlustustee- ninnduse erialasid.

Valdkonna õppekava läbimine kutsehariduse tasemel on võimalik Tallinna Teeninduskoolis – kokk (põhihariduse ja keskhariduse baasil); toitlustusteenindus (keskhariduse baasil); EHTE – toitlustusteenindus (keskhariduse baasil). Kutseeksami Kokk I sooritamine kutseeksami keskustes – Tallinna Teeninduskool, EHTE. Vabariigis on võimalik õppida abikoka, toitlus- tusteeninduse ja koka õppekava alusel.

Koka eriala on võimalik õppida nii põhikooli kui ka keskkooli järel:

- Haapsalu Kutsehariduskeskus – kutsekesk- haridusõpe;
- Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus – kutse- keskharidusõpe;
- Kehtna Majandus- ja Tehnoloogiakool – kutsekeskharidusõpe;
- Kuressaare Ametikool – kutsekeskharidusõpe;
- L. G. Kaubandus- ja Kulinaariakool – kutse- keskharidusõpe;
- Narva Kutseõppekeskus – kutsekeskharidusõpe;
- Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool – kutsekeskharidusõpe;
- Põltsamaa Ametikool – kutsekeskharidusõpe;
- Pärnumaa Kutsehariduskeskus – kutsekesk- haridusõpe, kutseõpe keskhariduse baasil;
- Rakvere Kutsekeskkool – kutsekeskharidus- õpe;
- Sillamäe Kutsekool – kutsekeskharidusõpe;
- Tallinna Teeninduskool – kutsekeskharidus- õpe, kutseõpe keskhariduse baasil;
- Tartu Kutsehariduskeskus – kutsekeskhari- dusõpe; kutseõpe keskhariduse baasil;
- Valgamaa Kutseõppekeskus – kutsekeskhari- dusõpe;

- Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool – kutsekeskharidusõpe;
- Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool – kutse- keskharidusõpe;
- Väike-Maarja Õppekeskus – kutsekeskhari- dusõpe.

Toitlustusteenindus:

- Kehtna Majandus- ja Tehnoloogiakool – kutseõpe keskhariduse baasil;
- Kuressaare Ametikool – kutseõpe keskhariduse baasil;
- Narva Kutseõppekeskus – kutseõpe keskhariduse baasil;
- Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool – kutseõpe keskhariduse baasil;
- Rakvere Kutsekeskkool – kutseõpe keskhariduse baasil;
- Tallinna Teeninduskool – kutseõpe keskhariduse baasil;
- Tartu Kutsehariduskeskus – kutsekeskhari- dusõpe;
- Eesti Hotelli- ja Turismimajanduse Erakool (EHTE) – kutseõpe keskhariduse baasil.

Abikokk:

- Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool – kutseõpe koolikohustusliku ea ületanud põhiha- riduseta noortele.

Kutseeksami Kokk I sooritamine kutseeksami keskustes:

- Tallinna Teeninduskool;
- Tartu KHK;
- Narva KHK;
- Pärnumaa KHK;
- Kuressaare Ametikool;
- Kehtna Majandus- ja Tehnoloogiakool;
- Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool;
- Rakvere Kutsekeskkool;
- Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool;
- Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool;
- EHTE.

Õppekavade struktuur. Üldoskuste moodulid – 18 õppenädalat, põhioskuste moodulid, mis sisaldavad praktikaõpet koolis ja ettevõttes – 70 õppenädalat; sh praktikat 25 õppenädalat; vali- kõpingud – 12 õppenädalat.

Üldoskuste moodulid:

Mooduli nr	Mooduli nimetus	Maht õppe- nädalates (õn)
1.	Sissejuhatus majutamise ja toitlustamise valdkonna kutseõpingutesse	1
<p>Käsitletavat teemat: sissejuhatus majutamise ja toitlustamise valdkonna kutseõpingutesse. Õpetusega taotletakse, et õppija on ülevaade majutamise ja toitlustamise valdkonnast ning valdkonna ettevõtete tööst. Õppija tunneb õppekava, õppekeskkonda ja õppetöö korraldust. Õppija oskab valida sobivaid õpimeetodeid, teab informatsiooniallikaid ja oskab hankida ning töödelda kutsealast informatsiooni ning koostada kirjalikke töid. Õpetus motiveerib õppijaid väärtustama valitud kutseala ning toetab õppija ühistööoskuste, probleemide lahendamise, kriitilise mõtlemise, analüüsi- ja suhtlusoskuste arengut ning annab eeldused erialaste oskuste ja teadmiste arendamiseks, edasisteks kutseõpinguteks ning elukestvaks õppimiseks.</p>		
2.	Majanduse alused	4
<p>Käsitletavat teemat: majanduse, ettevõtluse, turunduse ja turismimajanduse alused. Õpetusega taotletakse, et õppija tunneb majanduse, ettevõtluse, turunduse, sh turismiturunduse, ja majandusarvestuse põhimõisteid. Õppija teab ühiskonnas toimuvaid majandusprotsesse, Eesti majanduse arengusuundi Euroopa liidu majandusruumis, kaasajast majandus-, ettevõtlus- ja turunduskeskkonda ning tööhõive olukorda Eestis. Teab riiklikke makse ja maksumäärade arvestamist. Õppija teab ettevõtluse vorme ja ettevõtlusega alustamise tegevusi, ettevõtte ülesehitust ja töökorraldust. Õppija teab turismimajanduse olemust ja rolli majanduses, turismisektoreid ja nende pakutavaid teenuseid, globaalprobleeme turismis, turismipoliitika mõju, tulevikusuundumusi ja arenguid turismis, teiste majandusharude seoseid turismiga. Õppija teab turismitooteid ja turismikohtade tüüpe, reisijate liigitust, turistide külastuseesmärke, ootusi ning vajadusi. Õppija arendab majandusliku mõtlemise, ettevõtte äriplaani koostamise, töökorralduse ning ettevõtjana tegutsemise oskusi. Õpetus toetab õppija ühistööoskuste, probleemide lahendamise, kriitilise mõtlemise, analüüsi- ja suhtlusoskuste arengut.</p>		
3.	Töökeskkond	2
<p>Käsitletavat teemat: tööohutus ja töötervishoid, keskkond ja jäätmemajandus, toiduhügieen, ohuõpetus. Õpetusega taotletakse, et õppija on omandanud teadmised tööohutuse ja töötervishoiu korraldusest riigis ning ettevõttes, selle õiguslikest alustest ja üldnõuetest. Õppija on omandanud teadmised keskkonnakaitse nõuetest ja jäätmemajanduse korraldamisest. Õppija on omandanud oskused ohuolukordades ja õnnetusjuhtumites tegutsemiseks ning oskab anda esmaabi. Teab toiduohutuse ja toidu kvaliteedi tagamise aluseid, terviseriske ning isikliku hügieeni nõudeid.</p>		
4.	Klienditeeninduse alused	4
<p>Käsitletavat teemat: suhtlemispsühholoogia, klienditeenindus, kultuurilugu. Õpetusega taotletakse, et õppija on omandanud suhtlemisvalmiduse ja arendanud oskusi erinevates suhtlemissituatsioonides toimetulekuks. Õppija on omandanud teenindusliku mõttekultuuri ja kliendikeskse teeninduse põhimõtteid, ta on arendanud teeninduseks vajalikke hoiakuid ja oskusi. Omandanud oskusi teenindada erinevaid kliendirühmi ja toimida erinevates teenindus-situatsioonides. Õppija on omandanud teenindus- ja müügitöö korraldamise oskusi, mõistab teenindaja vastutust erinevate teenindusolukordade lahendamisel, klientidele antud lubaduste täitmisel ja turvalisuse tagamisel. Õppija tunneb kutse-eetika põhitõdesid. Õppija tunneb eestlaste ja teiste rahvaste toidukultuuri. Õpetus toetab õppija meeskonnatöö oskuste arengut, loob eeldused teenindus- ja suhtluspädevuste seostamiseks ja kasutamiseks õppekava teiste moodulitega.</p>		
5.	Toitlustamise alused	3
<p>Käsitletavat teemat: toitumisõpetus, toiduainete õpetus, toiduvalmistamine, toitlustusettevõtete korraldamise ja töö planeerimise alused. Õpetusega taotletakse, et õppija on õppinud tundma tervisliku toitumise põhimõtteid ja toitumissoovitusi, omandanud teadmised põhiliste toiduainete käitlemisviisidest ja oskused neid käsitleda. Õppija teab erinevaid roarühmi, mõistab nende väärtust ja kohta menüüs, oskab kirjeldada erinevate roarühmade ja jookide valmistamist, kasutamise võimalusi menüüs ja serveerimist. Õppija teab majutus- ja toitlustusettevõtete tüüpe, töökorraldust ja töö planeerimise põhimõtteid. Õppija on omandanud teadmised ettevõtte ruumidele ja töö korraldusele esitatavatest nõuetest. Õppija on omandanud teadmised menüü koostamise alustest ning on omandanud oskused korraldada oma töökohta. Õpetus toetab õppija analüüsi- ja probleemide lahendamise oskuste ning meeskonnatöö oskuste arengut.</p>		
6.	Kommunikatsioon	3
<p>Käsitletavat teemat: arvutiõpetus, asjaajamise alused, kutsealane eesti keel. Õpetusega taotletakse, et õppija on omandanud oskused kasutada suhtlemisel erinevaid kommunikatsioonivahendeid, kasutada arvutit õppimis- ja töövahendina. Õppija oskab koostada ja vormistada erinevaid dokumente ning ametikirju nii paber kandjal kui ka arvutis. Õppija on omandanud oskused suhelda kutsealases eesti keeles. Õpetusega toetab õppija ühistöö-, suhtlemis- ja probleemide lahendamise oskuste arengut.</p>		

14.	Toitlustusteenindus	10
<p>Käsitletavat teemasid: Teenindus- ja müügitöö toitlustusettevõttes, teeninduspraktika õppekeskkonnas, kutsealased võõrkeeled. Õpetusega taotletakse, et õppija on õppinud tundma toitlustusettevõtte klientide vajadusi, soove ja ootusi, müügi ja teenindamise põhitehnikaid, erinevaid eelkatteid. Õppija on õppinud nõustama kliente ning vastu võtma, analüüsima ja edastama tagasisidet kliendilt. Õppija oskab kasutada müügi- ja teenindamise põhitehnikaid tavapäraistes teenindussituatsioonides, planeerida oma tööd söögisaalis, katta laudu vastavalt etteantud menüüle, kasutada tavalisemaid nõude kandmise võtteid ning serveerima lihtsamaid roogi ja jooke. Õppija on õppinud toimima teenindus- ja müügitöitingutes säästlikult ja efektiivselt. Õppija on arendanud oskusi suhelda võõrkeeltes klientidega toitlustusteeninduse tüüpsituatsioonides ja veaolukordades. Õppija oskab hankida võõrkeelset kutsealast informatsiooni ja tõlkida võõrkeelseid kutsealaseid tekste ning kirjutada lühikesi võõrkeelseid tarbetekste. Õpetus toetab õppija ühistöö-, analüüsi-, suhtlemis- ja probleemide lahendamise oskuste arengut ning valmisolekut teenindustöös.</p>		

Õpitulemuste arvestuslik hindamine toimub moodulite teemade läbimise järel. Hinnatakse õppija teadmisi teoorias ja praktilisi oskusi. Õpitulemuste kokkuvõttev hindamine toimub moodulite lõpus. Hinnatakse õppija teadmisi teoorias ja praktilisi oskusi. Nõutavate õpitulemuste kirjeldustes tuuakse välja, mida õppija teab, tunneb ja oskab. Õpitulemuste hindamiseks määratletakse hindamiskriteeriumid. Mooduli hindamiseks koostatakse hindamisprogramm.

4.4 Eesti ja Soome koka õppekavade võrdlus

Õppekavade struktuur:

- koka õppekavade struktuur on sarnane, väike erinevus on ainult erinevate moodulite osade mahtudes;
- Soome koka õppekava nimetus on restorani kokk ja õppeaeg on 3 aastat, Eesti koka õppekava nimetus on kokk ja õppeaeg on 3,5 aastat;
- mõlemad koka õppekavad sisaldavad põhihariduse järgselt üldharidusaineid, kusjuures Soomes 20 õppenädalat ja Eestis 40 õppenädalat. Seega Eesti koka õppekavas on suurem rõhk pandud üldharidusainetele;
- Soome koka õppekavas on kutsealaseid ühisõpinguid 30 õppenädalat, Eesti koka õppekavas on üldõpinguid 18 õppenädalat;
- Soome koka õppekavas on põhiõpinguid 40 õppenädalat. Põhiõpingud on jaotatud kaheks osaks: restorani köögitöö õpingud – 20 õppenädalat ja restoranitöötajate valmistamine – 20 õppenädalat;
- Eesti koka õppekavas on põhiõpinguid 45 õppenädalat. Põhiõpingud on jaotatud: toiduvalmistamine suurköögis, töökorraldus suurköögis, praktiline töö suurköögis, suurköögi

toitlustusteenindus, toiduvalmistamine restoranis, töökorraldus restoranis, praktiline töö restoraniköögis, restorani toitlustusteenindus;

- Eesti koka õppekavas on valikaineid 12 õppenädalat, Soome koka õppekavas on 20 õppenädalat. Seega on valikainete maht Soome koka õppekavas 8 õppenädala võrra suurem;
- Soome koka õppekava ettevõtte praktikate maht on 20 õppenädalat, Eesti koka õppekava praktikate maht on 25 õppenädalat. Seega on praktikate maht Eesti koka õppekavas 5 õppenädala võrra suurem.

Moodulite põhisisud:

- Soome koka õppekava kutsealastes ühisõpingutes on järgmised ained: koka-ala üldteadmised (hotelli- ja restoraniala struktuur, klienditeenindus, ajalugu, personal, äriidee), toiduvalmistamine, *catering*, toitumisõpetus, restoraniteenindus, hotelliteenindus, rootsi keel, inglise keel, arvutiõpetus, personaalne õppekava ja õpingute juhendamine, tööeluga tutvumine ja ettevõtte praktika, kalkulatsioon, esmaabi, ergonoomia;
- Eesti koka õppekava üldõpingutes on järgmised ained: sissejuhatus majutamise ja toitlustamise valdkonda, majanduse alused (majanduse ja ettevõtluse alused, turunduse alused, turismimajanduse alused), töökeskkond (tööohutus ja tervishoid, toiduhügieen, esmaabi, ohuõpetus), klienditeeninduse alused (suhtlemispsühholoogia, klienditeeninduse alused, kultuurilugu), toitlustamise alused (toitumisõpetus, toiduainete õpetus, toiduvalmistamine, toitlustusettevõtete korraldamise ja planeerimise alused, kommunikatsioon (arvutiõpetus, kutsealane eesti keel, asjaajamine), töösuhted (õiguse alused);
- võrreldes Soome koka õppekava kutsealaste ühisõpingute ja Eesti koka õppekava üldõpin-

gute moodulite põhisid on Soome koka õppekavas tööhutus ja töökorraldus viidud põhiõpingutesse. Eesti koka õppekavas pole eraldi aina hotelliteenindust. Eesti õppekavas on võrkeeled viidud põhiõpingutesse. Soome koka õppekava kutsealaste ühisõpingute koka-ala üldteadmised, personaalne õppekava ja õpingute juhendamise aine sisud kajastuvad Eesti koka õppekava üldoskuste moodulis – sissejuhatus majutamise ja toitlustamise valdkonda. Soome koka õppekavas on kultuurilugu põhioskuste osas ja süvendatult lisaks valikainete osas, Eesti koka õppekava üldõpingutes ja samuti võimalus arendada end valikainete osas.

- Soome koka õppekava kutsealastes ühisõpingutes on tööeluga tutvumine ja ettevõtte praktika, Eesti õppekavas pole. Soome koka õppekava kutsealastes ühisõpingutes on kalkulatsiooni alused, Eesti õppekavas on antud aine põhiõpingutes. Eesti õppekava üldõpingutes on toitlustusettevõtete korraldamise ja planeerimise aluseid, Soome õppekavas on antud aine põhiõpingutes.
- Soome õppekava kutsealaste ühisõpingutes ei sisaldu töösuhted;
- Soome koka õppekava põhiõpingutes on restoraniköögitöö (20 õn), mis sisaldab toiduvalmistamist (4 õn), tootearendust (1 õn), restorani tellimuste põhjal toitide valmistamist köögis (3 õn), saalitööd (1õn), rootsi keelt (1õn), inglise keelt 1õn, prantsuse keelt 1õn, õpingute juhendamist (1õn), praktikat (8 õn). Teine osa põhiõpingutest on restoranitoitude valmistamine (20 õn), mis koosneb *a la carte* restorantitööst (8 õn) (valmistusprotsess, ladustamine, säilitamine, hügieen, restorantitöö tervikuna) ja *a la carte* toitide valmistamisest (8 õn) (oskab valmistada ja serveerida klassikalisi toite, aega planeerida ja oma tööd korraldada), rahvuslikest roogadest (2 õn), prantsuse keelest (1 õn), inglise keelest (1õn);
- Eesti koka õppekava põhiõpingutes on toiduvalmistamine suurköögis (8 õn), mille käsitletavat teemad on toiduainete õpetus, toiduvalmistamine suurköögis, toitumisõpetus, praktiline töö õppeköögis; töökorraldus suurköögis (5 õn), mille käsitletavat teemad töökorraldus suurköögis, menüü koostamise alused suurköögis, suurköögiseadmete õpetus, puhastustööd köögis, kalkulatsiooni alused

suurköögis; koka praktiline töö suurköögis (4 õn); suurköögi toitlustusteenindus (3 õn), mille käsitletavat teemad on teenindus- ja müügitöö toitlustusettevõttes, teeninduspraktika õppekeskkonnas; toiduvalmistamine restoranis (10 õn), mille käsitletavat teemad on toiduvalmistamine, praktiline töö õppeköögis, kutsealane eesti keel, kutsealane keemia, töökorraldus restoranis (5 õn), mille käsitletavat teemad on töökorraldus restoraniköögis, menüü koostamise alused restoraniköögis, restorani köögiseadmete õpetus, kalkulasioonialused restoraniköögis, arvutiõpetus toitlustusettevõtete tootmisprotsessis, kutseala toetav matemaatika, koka praktiline töö restoraniköögis (5 õn); restorani toitlustusteenindus (5 õn);

- võrreldes Soome ja Eesti koka õppekava põhiõpinguid on näha, et Soome õppekavas on põhiõpingutes pearõhk restoranikoka teadmiste ja oskuste omandamisel. Eesti õppekava põhioskused on jaotatud kaheks osaks: alguses suurköögi-alaste teadmiste ja oskuste omandamiseks, seejärel keskendutakse restoranikoka teadmiste ja oskuste omandamisele;
- valikõpinguid on Soome koka õppekavas küll mahuliselt rohkem, kuid sisuliselt on pakkumised samad. Need annavad süvendatud ning lisateadmisi ja oskusi antud erialal. Soome õppekava valikainetes sisalduvad: rahvusköögid, restoranitoidud süvendatult, suurköögi valikud, peoteenindus. Eesti õppekava valikainetes on rahvusköögid, dietoloogia, joogiõpetus, pagaritööd süvendatult, restoranitoidud süvendatult;
- praktikate maht on Eesti koka õppekavas suurem kui Soomes. Soome praktikad on jaotatud erimoodulite vahel ja mahu määramine on kooli otsustada. Eesti õppekavas on jaotatud praktika õppeaastate vahel erinevatele õppeperioodidele (jõulud, kevad).

4.5 Kutseoskuste/ kompetentside hindamine

Kutseomistamise kord. Kutseoskuste/kompetentside hindamist tervikuna reguleerib kutseeadus. Tegevusvaldkonna töötajate, töoandjate, kutse- ja erialaühenduste ning riigi esindajate poolt on moodustatud koostööorgan –

Teeninduse Kutsenõukogu. Kutsenõukogu tegevuse eesmärgist lähtuvalt on kutsenõukogu ülesanneteks kutsestandardite ja muude antud kutsealal kehtivate nõuete kinnitamine ning esitamine „Riiklikku kutseregistrisse“ kandmiseks, kutsekvalifikatsiooni omistava organi määramine ja selle tegevuse järelevalve, eksaminõuete ja hindamisaluste kinnitamine ning kutsetunnistuse väljaandmisega seotud kulude kalkulasiooni alusel hinna kinnitamiseks ettepaneku tegemine. Teeninduse Kutsenõukogu otsusega on kutset omistava organi (KOO) tegevusluba antud Eesti Hotellide ja Restoranide Liidule 5. juunil 2002. aastal. Kutseeksami viib läbi KOO tunnustatud kutseeksamikeskuses (edaspidi eksamikeskus), kellega on sõlmitud vastav leping. Kutseeksami läbiviimiseks moodustatakse eksamikomisjon vastava eriala pädevatest spetsialistidest.

Kutseeksami sisu ja hindamine.

Kokk I kutseksam koosneb kolmest etapist:

- planeerimine (kolmekäigulise toidukorra planeerimine ja aruande koostamine enne kutseeksamit);
- intervjuu (toimub kutseeksami käigus);
- praktiline teostus ja serveerimine (proovitöö kutseeksami käigus).

Kokk II kutseksam koosneb kolmest etapist:

- planeerimine – kolmekäigulise toidukorra planeerimine ja aruande koostamine;
- intervjuu – aruande kaitsmine ja teooriaküsimustele vastamine – 20 min;
- praktiline teostus ja serveerimine – 3 tundi.

Kokk III kutseksam koosneb kolmest etapist:

- planeerimine – vastuvõtu planeerimine ja aruande koostamine;
- intervjuu – 30 min;
- praktiline teostus – 4-liikmelise meeskonna juhendamine sündmuse läbiviimiseks.

KOKK I kutseeksami hindamisjuhend:

- kutseeksami sooritamisel hinnatakse teooriaeksami ja praktilise eksami tulemusi eraldi;
- teooriaeksami eest on võimalik saada maksimaalselt 100 punkti;
- praktilise eksami eest on võimalik saada maksimaalselt 100 punkti;
- kutseeksami praktilise eksami sooritamisele pääsemise eelduseks on teooriaeksami tulemus vähemalt 65% (65 punkti);
- teooriaeksami hinne koosneb kahest osast:

aruande ja intervjuu hinnangust, vahekord on 60% ja 40% (60 ja 40 punkti);

- intervjuule pääsemise eelduseks on kirjaliku aruande tulemus vähemalt 65%, see on 35 punkti (koos laua eelkatteskeemiga 39 punkti, laua eelkatteskeemi võib lisada eksamil);
- praktilise eksami hinne koosneb kahest osast: toiduvalmistamise ja teeninduse hinnangust ning toitule antud hinnangust, vahekord 40% ja 60 % (40 ja 60 punkti);
- toitude puhul hinnatakse igat toitu eraldi (võimalik saada kuni 20 punkti);
- praktiline eksam loetakse sooritatuks, kui on saavutatud vähemalt 65 punkti.

4.6 Soome ja Eesti koka eriala lõpueksami võrdlus

Kokaeriala lõpueksamite võrdlusest selgub, et nii Eestis kui ka Soomes peab õppija õppekava läbimiseks sooritama lõpueksami, mis tõendab tema kompetentse kokana tööle asumiseks (Soomes restoranikokana, Eestis universaalse kokana). Nii Eestis kui ka Soome õppekavades integreerib lõpueksam kõiki erialaõpingute ning üldõpingute mooduleid. Erinev on see, et Eestis on kooli lõpueksam võimalik ühildada kutseeksamiga Kokk I, Soomes käsitletakse kooli lõpueksamit kutseeksamina. Nii Eestis kui ka Soomes sooritatakse eksamid eksamisituatsioonis: vastavalt eksamiülesandele ning komisjoni ees.

Olulised erinevused on eksami korralduses. Eestis sooritatakse lõpueksam õppekava läbimise järel, see on viimane moodul õppekavas. Soome õppekavades sooritatakse eksam 4–5 osas, mis on jaotatud erialamoodulite vahel õpingute ajal ning need toimuvad moodulite lõpus.

Eksamiosad sooritatakse järgmiste erialamoodulite järel: hotelli- ja restorani põhiteenused (30 õppenädalat), restorani köögitoimingud (20 õppenädalat), restoranitoitude valmistamine (20 õppenädalat), valikmoodul (10 õppenädalat). Eksamiülesanded on koostatud vastavalt moodulite eesmärgile ja sisule, need töötatakse välja koostöös ettevõtetega. Eksamiülesanded on koostatud põhimõttel lihtsamalt keerukamale ja kõige keerukam eksam, restoranitoitude

valmistamine, toimub õpingute lõpus. Eksami-
osade sooritamise järjekorra üle otsustab kool.
Eksam on praktiline, teooriateadmisi (planeeri-
mise jne kohta) võib eksamikomisjon selgitada,
neile tõendusid leida, jooksvalt eksami sooritamise
ajal.

Eesti õppekavas koosneb eksam kolmest eta-
pist. Esimene, planeerimise etapp (kolmekäigu-
lise toidukorra planeerimine ja aruande koos-
tamine), toimub 2 kuud enne eksamipäeva ja
selle hindamise järel otsustab eksamikomisjon,
kas sooritaja pääseb järgmise etapi sooritami-
sele. Eksamipäeval toimub teine eksamietapp
– intervjuu, ja kolmas etapp – praktiline toidu-
valmistamine ja serveerimine (proovitöö). Ka tei-
se eksamietapi, aruande kaitsmise ja intervjuu
järel hindab eksamikomisjon sooritajat ja võtab
vastu otsuse, kas õppija pääseb praktilise proo-
vitöö sooritamisele. Iga eksamietapp integreerib
mitmeid moduleid. Näiteks planeerimisetapis
tuleb sooriajal koostada kolmekäiguline menüü
kindlale kliendisihtrühmale, koostada tehnolo-
gilised kaardid ja hinnakalkulatsioonid, tooraine
ja töövahendite nimistu, planeerida lauakate
ning koostada tööplaan, välja tuua toidu toitainete
sisaldus ning energieetiline väärtus. Seega
on planeerimise etapis integreeritud järgmised
moodulid: töökeskkond, klienditeeninduse alu-
sed, toitlustamise alused, kommunikatsioon,
toiduvalmistamine restoranis, töökorraldus res-
toraniköögis, toitlustusteenindus.

Eksami hindamisel on sarnane see, et eksami
hindamiseks on välja töötatud kriteeriumid ja
eksamit hindab komisjon. Erinevus – Soomes
on eksami hindajateks komisjon, mille koos-
seisu kuulub tööandja esindaja (praktikajuhen-
daja), töövõtja esindaja ja kutseõpetaja õppija
koolist. Otsustav hääl hindamisel on õpetajal
kui riigiametnikul. Eestis koostab eksamikomis-
joni kutset omistava organi (Eesti Hotellide ja
Restoranide Liit) juurde loodud kutsekomisjon,
eksamikomisjoni koosseisus on peakokad, töö-

andjad, õpetajad teistest koolidest. Otsustav
hääl on hindamisel eksamikomisjoni esimehel.
Eksamitulemused kinnitab KOO. Kui õppija ei
soovi sooritada kutseeksamit, sooritab ta koo-
lilõpueksami. Sel juhul koostab eksamikomisjo-
ni kool, selle koosseisu kuuluvad tööandjate ja
töövõtjate esindajad, õpetajad. Eksamikomisjo-
ni esimeheks on tööandjate esindaja. Soomes
hinnatakse eksamit viiepallisüsteemis, hinne
on numbriline. Kõrgeim hinne on K5 ja mada-
laim positiivne hinne T1. Hindamiskriteeriumid
koostatakse vastavalt mooduli nõutavatele õpi-
tulemustele T 1 (rahuldav), iga kooli koostab
kriteeriumite skaala ühest viieni. Eestis hinna-
takse eksamit punktiskaala abil. Teooriaaksa-
mi (2 esimese eksamietapi) sooritamise eest
on võimalik saada maksimaalselt 100 punkti
ning praktilise eksami eest samuti maksimaal-
selt 100 punkti. Praktilise eksami sooritamisele
pääsemiseks on eelduseks teooriaeksami tule-
mus vähemalt 65 punkti. Teooriaeksami hinne
koosneb kahest osast: aruande ja intervjuu hin-
nangust, vahekord on 60 ja 40 punkti. Interv-
juule pääsemise eelduseks on kirjaliku aruande
tulemus vähemalt 35 punkti. Praktiline eksam
ja kogu kutseeksam loetakse sooritatuks, kui
on saavutatud vähemalt 65 punkti. Erinevus on
ka selles, et Eestis on kutseeksam ühtne kõigi-
le õppijatele. Soomes on täiskasvanud õppijate
lõpueksam erinev. Eksamisituatsiooni ei looda,
lõpueksam sooritatakse töökeskkonnas (Adulta
näitel). Ettevõtte ja kooli koostöös koostatakse
eksamiplaan, milles määratletakse tööülesan-
ded, mis võimaldavad õpitulemuste saavutamist
tõendada. Eksamiplaanis tuuakse ära ka hinda-
miskriteeriumid. Hindajateks vahetu juhendaja
töökohas ja õpetaja.

Soomes väljastab tunnistuse õppeasutus. Ees-
tis väljastab kutseeksami sooritanutele kutse-
tunnistuse KOO ja kooli lõputunnistuse õppe-
asutus. Koolilõpueksami sooritanutele väljastab
kooli lõputunnistuse õppeasutus.

V MÜÜJA ERIALA

5.1 Koolitusvaldkonnad ja kutseomistamine

Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (NACE) järgi kuulub müüja jaemüügi valdkonda, kood 51 ja 52.

Ametite klassifikaatori (ISCO) järgi kuulub müüja ja 5. pearühma "Teenindus- ja müügitöötajad", kood 5220.

ISCED 97 alusel kuulub müüja sotsiaalteaduse, ärimise ja õiguse valdkonda hulgi- ja jaekaubanduse õppekava rühma.

Müüja I, II, III ja Müüja-konsultant III kutsestandard on kinnitatud 7. detsembril 2006. aastal Teeninduse Kutsenõukogu otsusega nr 25.

Eesti kutsete süsteemis kuulub müüja Teeninduse Kutsenõukogu kaubanduse alavaldkonda.

Teeninduse Kutsenõukogu tegevuse hulka kuuluvad veel majutusteenindus, toidlustusteenindus, puhastusteenindus, kaubandus, turism, tõlkimine, iluteenindus ja nendes valdkondades on kinnitatud veel järgmised kutsestandardid: Baarmen II, Baarmen III, Giid I, Giid II, Hotelliteenindaja I, Hotelliteenindaja II, Hotelliteeninduse spetsialist III, Juuksur I, Juuksur II, Juuksur III, Kahjuritõrjuja I, Kahjuritõrjuja II, Kahjuritõrjuja III, Kelner I, Kelner II, Kokk I, Kokk II, Kokk III, Kosmeetik I, Kosmeetik II, Kosmeetik III, Küünetehnik I, Küünetehnik II, Küünetehnik III, Maa- ja turismi ettevõtja III, Meistergiid III, Müügiassistent III, Müügiesindaja III, Müügijuht IV, Müüja II, Müüja III, Müüja-konsultant III, Puhastusteenindaja I, Puhastusteenindaja II, Puhastustööde juht III, Reisikonsultant II, Reisikorraldaja III, Reisisaatja II, Retkejuht II, Retkejuht III, Turismikorraldaja II, Turismikorraldaja III, Viipekeeletõlk III, Viipekeeletõlk IV, Viipekeeletõlk V.

Kutseomistamist reguleerib Eesti riigis kutse seadus. Kutse seaduse alusel annab kutsenõukogu õiguse kutsete omistamiseks. Eesti kutsete süsteemis kuulub müüja Teeninduse Kutsenõukogu kaubanduse alavaldkonda. Kaubanduse alavaldkonnas toimub kutseomistamine müüjatele. Koostatud ja Teeninduse Kutsenõukogu poolt kinnitatud kutsestandardid on kaubanduse alavaldkonnas järgmised:

- Müüja I*, II; Müüja-konsultant III
- Müügiesindaja III
- Müügiassistent III
- Müügijuht IV

** erinevate tasemete selgitusi saab lisaks lugeda kutsestandardist.*

Müüjatele kutseeksameid korraldab, kutsetunnistusi väljastab Eesti Kaupmeeste Liit. Kutset omistava organi tegevusluba on antud Eesti Kaupmeeste Liidule 16. detsembril 2002. aastal Teeninduse Kutsenõukogu otsusega nr 9.

Eesti Kaupmeeste Liit on vabatahtlikkuse alusel ühinenud Eesti Vabariigis tegutsevate jae- ja hulgikaubandusettevõtete ühendus. Kaupmeeste Liit asutati 1996. aastal eesmärgiga esindada ja kaitsta liidu liikmete huve seadusloome protsessis, ettevõtluse arendamisel ja hea kaubandustava põhimõtete süvendamisel. Kaupmeeste Liit on Eesti Töandjate Keskliidu (<http://www.ettk.ee/>) asutajaliige ja Eesti Kaubandus-Tööstuskoja (<http://www.koda.ee/>) liige. 1997. aasta oktoobris astus Kaupmeeste Liit Euroopa jae-, hulgi- ja rahvusvahelise kaubanduse liitude ühenduse – EuroCommerce – liikmeks. <http://www.eurocommerce.be>

Kaupmeeste liidu missioon on saavutada kaubanduse kui olulise majandusharu kõrge maine ühiskonnas. Kaupmeeste liidu eesmärgid:

- liikmete huvide esindamine ning kaitsmine suhetes riigivõimu- ja valitsusinstitutionidega;
- ausate kaubandustavade kujundamine ja järgimine;
- edasiviiva konkurentsi ja kaubanduseetika küsimustega tegelemine;
- kaubanduskeskkonda puudutavas õigusloomes osalemine;
- liikmetele vajaliku informatsiooni ja teenuste pakkumine;
- kaubandustöötajate kutseharidus- ja koolitussüsteemi arendamine;
- koostöö Eesti ja teiste riikide töandjate liitudega.

Kaubandussektor on suure kaaluga majandusharu, mis andis 2006. aastal 14% lisandväärtusest ja selles sektoris töötab üle 80 000 töötaja ehk 14% tööhõivest. Kaubandus kui dünaamiline ja intensiivne majandussektor on

tänapäeval üks vähestest majandusvaldkondadest, kus luuakse pidevalt uusi töökohti.

5.2 Kutsealane kompetentsus

Müüja I taseme kutsetunnistuse omanik suudab:

- valmistada ette ja hoida oma töökoht korras;
- teha kindlaks kliendi vajadused, hinnata vajaduste rahuldamise võimalusi ja pakkuda sobivaimat lahendust;
- võtta kaupu vastu;
- valmistada kaupu müügiks ette, arvestades pakendamise ja märgistamise eeskirju ning varustades kaubad hinnasiltidega;
- paigutada kaupu müügisaali vastavalt kaupade nõudluse ja müügigruppide järgi, arvestades väljapaneku põhimõtetega ning kaupade kaubandusliku välimusega;
- pidada kaupade arvestust ja hinnata kauba-varusid;
- teenindada ja nõustada kliente kaupade sortimendi, kvaliteedi, hooldamise, päritolu, toote valmistaja ja kasutamise võimaluste osas;
- tegeleda kaupade ümbervahetamise ja tagasivõtmisega;
- teenindada erivajadustega ja erineva kultuuritaustaga kliente;
- lahendada tekkinud probleeme;
- käsitleda klientide kaebusi ja kiitusi;
- töötada kassas: käsitleda kaupasid ja arvutada ostu maksumust;
- arveldada klientidega, kasutades erinevaid maksevahendeid;
- kontrollida päevast rahatulemit.

Koolilõpetanud / kutsetunnistuse omandanud hakkavad enamasti tööle kaubandusettevõttes müüjatena, klienditeenindajatena, kassapidajatena, müügisekretäridena, teenindajatena; väga tublid teenindaja-konsultantidena, vanem-müüjatena, müügiasistentidena.

Kutsealase koolituse läbinutel on võimalus edasi õppida:

- reeglina võib müüja kutse ja keskhariduse omandanu jätkata kutsekoolis õpinguid II kursusel omandades müügiesindaja või müügikorralduse eriala teadmisi ja oskusi;
- asuda õppima Lääne-Virumaa Rakenduskõrgkooli kaubandusökonomika erialal.

5.3 Kutseomistamise/õppekava läbiviimine

Kaubanduse erialad koolides 2007. aastal:

- müüja (võimalus õppida ka tökohapõhises õppes nn õpipoisina);
- müügikorraldus;
- müügiesindaja;
- müügikonsultant (sh rõivaala müügikonsultant).

Tallinna koolid, kus õpetatakse müüja eriala:

- Tallinna Teeninduskool;
- Tallinna Tööstushariduskeskus (rõiva-ala müügikonsultant);

ja mujal vabariigis:

- Tartu Kutsehariduskeskus;
- Pärnumaa Kutsehariduskeskus;
- Väike-Maarja Õppekeskus;
- Narva Kutseõppekeskus;
- Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus;
- Põltsamaa Kodu- ja Põllutöökool;
- Valgamaa Kutseõppekeskus;
- Sillamäe Kutsekool;
- Paide Kutsekeskkool;
- Haapsalu Kutsehariduskeskus;
- Kuressaare Ametikool;
- Suuremõisa Tehnikum;
- Viljandi Ühendatud Kutsekool;
- Türi Tehnika- ja Maamajanduskool.

Kaubanduse eriala rakenduskõrgkoolis 2008. aastal – kaubandusökonomika – Lääne-Viru Rakenduskõrgkool.

Eksamikeskkusena on tunnustatud 7 kooli:

- Tallinna Teeninduskool;
- Tartu Kutsehariduskeskus;
- Pärnumaa Kutsehariduskeskus;
- Valgamaa Kutseõppekeskus;
- Põltsamaa Ametikool;
- Suuremõisa Tehnikum – Õpipois;
- Haapsalu Kutsehariduskeskus – Õpipois.

Õppekava struktuur. Õppesisu koosneb üld- ja põhiõpingute moodulitest. Kutse eeldab praktiliste oskuste omandamist, mistõttu tuleb võimaldada õppijal sooritada palju praktilisi töid ja viibida praktilikal. Müüja õppekava kutseõppe maht on 80 õppenädalat, millest praktika moodustab vähemalt 20 õppenädalat. Õpe lõpeb lõpueksamiga, mis võib olla ühildatud kutseksamiga.

Moodulite põhisisud:

Mooduli nr	Mooduli nimetus	Maht õppe- nädalates
1.	SISSEJUHATUS KAUBANDUSVALDKONNA KUTSEÕPINGUTESSE	1
Käsitletavat teemasid – kaubandusvaldkonna erialad, õppemeetodite ja kooli tutvustamine. Õpetusega taotletakse, et kaubandusvaldkonna erialade, õppemeetodite ja kooli tutvustamise läbimisel õppija omandab teadmised õppetöö korraldusest ja oskused kasutada erinevaid õppevorme ja –meetodeid erialaste teadmiste hankimiseks. Sissejuhatus kaubandusvaldkonna õpingutesse motiveerib õpilasi väärtustama ja hindama valitud kutseala, loob eeldused toimetulekuks uutes oludes, iseseisvaks ja elukestvaks õppimiseks.		
2.	MAJANDUSE JA ETTEVÕTLUSE ALUSED	2
Käsitletavat teemasid – majanduse, ettevõtluse, turunduse ja tööseadusandluse alused. Õpetusega taotletakse, et õppija omandab oskused orienteeruda ühiskonnas toimuvates majandusprotsessides ning mõistab Eesti majanduse arengusuundi ühtses Euroopa Liidu majandusruumis. Omandab hoiakud vastutustundliku, meid ümbritsevasse sotsiaalsesse ja looduskeskkonda säästvalt suhtuva ettevõtluse ja ettevõtja arenguks. Teab peamisi töösuhteid reguleerivaid õigusakte, töölepingu sõlmimise, muutmise ja lõpetamise aluseid. Omandab teadmised turunduse tähtsusest ettevõtte majanduse korraldamisel ja tarbijate vajaduste ja soovide rahuldamisel.		
3.	TÖÖKESKKONNAOHUTUSE ALUSED	1
Käsitletavat teemasid – tööohutus, töötervishoid ja tööhügieen. Õpetusega taotletakse, et õppija omandab oskused töötada oma töökohal, töötada tervist ja keskkonda säästvalt ja ökonoomselt. Ta oskab märgata keskkonna reostamise võimalikke ohte, neid ennetada, vältida või ohust teavitada. Ta oskab töötades järgida jäätme käitluse keskkonnasäästlikke põhimõtteid. Ta oskab rakendada ja jälgida kutsealaga seonduvaid tööohutus- ja tööhügieeni-nõudeid. Tunneb esmaabi üldisi põhimõtteid ja suudab anda esmaabi.		
4.	KOMMUNIKATSIOONI ALUSED	5
Käsitletavat teemasid – suhtlusõpetus, erialane eesti keel, arvutikasutus ja asjaajamine. Õpetusega taotletakse, et õppija omandab positiivse eluhoiaku, suhtlemisvalmiduse ja oskused käitumiseks ning toimetulekuks erinevates suhtlemissituatsioonides. Ta oskab kasutada suhtlemisel erinevaid kommunikatsioonivahendeid ning arvutit õppi-mis- ja töövahendina. Õppija omandab õige ja korrektse eesti keele nii kõnes kui kirjas. Ta omandab oskused koostada ja vormistada erinevaid dokumente ning kirju nii paber kandjal kui arvutis. Arendab õpilastes suulist ja kirjalikku eneseväljendusoskust. Ta omandab oskused oma mõtteid sõnastada ja argumenteerida. Arendab suutlikkust teavet hankida, valida, vastu võtta, hinnata, kasutada ja edastada. Ta omandab teadmised ja oskused igapäevase asja-ajamise korraldamise üldistest alustest, ametikirjade koostamisest ning elektroonilisest asjaajamisest. Kujundab õpilastes valmisolekut anda objektiivseid hinnanguid iseenda, tehtud töö ja tegevuse kohta.		
5.	ERIALANE INGLISE/SAKSA KEELE ÕPE I	2
Käsitletavat teemasid – grammatika ja suhtluskeel, keelekasutuse arendamine, erialane sõnavara, ostjatega suhtle-mine ja kauba tutvustamine. Õpetusega taotletakse, et õppija omandab suhtlemisvalmiduse ja oskused käitumiseks ning toimetulekuks tavapärastes suhtlemissituatsioonides. Ta oskab tutvustada ennast ja oma eriala. Õppija oman-dab teadmised ja oskused suhtlemiseks saksa/inglise keeles ning saab aru selgest kõnest igapäevaelu puudutavatel teemadel, mõistab lihtsama erialase teksti sisu, oskab oma mõtteid sõnastada. Arendab õpilastes suulist ja kirjalikku eneseväljendusoskust. Ta omandab oskused täita lihtsaid tüüpdokumente ja kirjutada lühikesi tarbetekste. Õppija omandab oskused suhelda klientidega, teenindada ja nõustada kliente. Arendab suutlikkust valitud keeles erialast teavet hankida, valida, vastu võtta, hinnata, kasutada ja edastada.		
6.	ERIALANE VENE KEELE ÕPE I	2
Käsitletavat teemasid – grammatika ja suhtluskeel, keelekasutuse arendamine, erialane sõnavara, ostjatega suhtle-mine ja kauba tutvustamine. Õpetusega taotletakse, et õppija omandab suhtlemisvalmiduse ja oskused käitumiseks ning toimetulekuks tavapärastes suhtlemissituatsioonides. Ta oskab tutvustada ennast ja oma eriala. Õppija oman-dab teadmised ja oskused suhtlemiseks vene keeles ning saab aru selgest kõnest igapäevaelu puudutavatel teema-del, mõistab üldjoontes lihtsama teksti sisu, oskab oma mõtteid sõnastada. Arendab õpilastes suulist ja kirjalikku eneseväljendusoskust. Ta omandab oskused täita lihtsaid tüüpdokumente ja kirjutada lühikesi tarbetekste. Õppija omandab oskused suhelda klientidega, teenindada ja nõustada kliente. Arendab suutlikkust valitud keeles erialast teavet hankida, valida, vastu võtta, hinnata, kasutada ja edastada.		
7.	KLIENDITEENINDUSE ALUSED	2
Käsitletavat teemasid – teeninduse olemus, klienditeenindaja isiksus, teenindaja kutse-etiika, teenindusprotsess ja teeninduspsühholoogia. Õpetusega taotletakse, et õppija teab ja tunneb teenindusliku mõttekuultuuri olemust, teeninduse kui olulise majandusharu olemust ja teenindaja kui ettevõtte esindaja rolli ning teenindaja kutse-eti-ka põhitõdesid. Ta teab ja tunneb teenindaja vastutust klientide ohutuse ja turvalisuse eest. Õppija teab erineva kultuuritaustaga klientide kombeid, tavasid ja väärtushinnanguid. Ta oskab mõelda kliendikeskselt, ennast ja oma teeninduskäitumist analüüsida.		

8.	MÜÜGITÖÖ ALUSED	2
<p>Käsitletavat teemasid – kaubanduse alused, kaubandusettevõtte põhitegevused. Õpetusega taotletakse, et õppija teab ja tunneb kaubanduse olemust ja ülesandeid, kaubandustöötaja kohustusi ja õigusi ning kaubandusettevõtte töö abi- ja põhioperatsioone. Ta teab töökoha ratsionaalse korraldamise põhimõtteid. Õppija teab kaupade sissetuleku allikaid. Ta teab kaupade vastuvõtu, säilitamise ja müügi ettevalmistamise aluseid. Ta teab kaupade väljapaneku põhimõtteid ja üldiseid kaupade märgistamise nõudeid. Õppija omandab kaubanduse hea tava järgimise harjumused.</p>		
9.	KLIENDITEENINDUSE ÕPE	3
<p>Käsitletavat teemasid – klienditeenindus, teeninduspsühholoogia, teenindaja kutse-eetika. Õpetusega taotletakse, et õppija teab ja oskab nõustada kliente. Õppija omandab mitmekülgset teenindusalast teadmist ja oskust. Õpilane omandab teenindajale vajaliku mõttekultuuri ja teenindusliku hoiaku. Ta omandab oskused valida erinevate kliendirühmade teenindamiseks õigeid teenindus- ja müügitehnika ning töötada kutse-eetika nõudeid järgides. Ta oskab teenindada erineva kultuuritaustaga kliente. Õppija omandab klientide nõustamise, kaupade tutvustamise ja probleemsete olukordade eduka lahendamise oskused, et tagada klientide rahulolu, usaldus ja pikaajaline kliendisuhe. Ta omandab meeskonnas töötamise oskused.</p>		
10.	MÜÜGITÖÖ ÕPE	5
<p>Käsitletavat teemasid – müügiõpetus, puhtuse- ja hügieeniõpe, kaubanduslikud seadmed, pakkimine, kaubandusõigus. Õpetusega taotletakse, et õppija teab ja oskab müügitööd korraldada. Ta omandab teadmised ja oskused oma töökoha korrashoiust, kaubandusettevõtte abi- ja põhitööoperatsioonidest, kaubandustöötaja kohustustest ja õigustest. Õppija oskab töötada erinevatel kaubanduslikel seadmetel. Ta tunneb kehtivaid maksevahendeid. Ta oskab teostada erinevaid tööoperatsioone, mis seonduvad kaupade tellimise, kaupade müügi ettevalmistamise, hoiustamise ja müügi; tunneb kaupade arvestuse aruandluse ja hinnakujunduse põhimõtteid kaubandusettevõttes. Õppija tunneb toidu- ja tööstuskaupade kohustuslikku ja ohumärgistust ning kaupade kodeerimise põhimõtteid. Ta oskab pakkida kingitusi. Ta oskab töötades järgida puhtuse- ja hügieeninõudeid. Õppija tunneb müügitööks vajalikke kaubandusalaseid õigusakte.</p>		
11.	KAUPADE ARVESTUS JA ARUANDLUS	3
<p>Käsitletavat teemasid – kaubanduslikud arvutused, arvestus ja aruandlus. Õpetusega taotletakse, et õppija teab ja oskab koostada kaubalis-rahaliste väärtuste aruannet, kujundada kaupade müügihinda, lähtudes ettevõtte hinnapoliitikast, kaupade inventeerimisest, raha käitlemisest ja inkassatsiooni põhimõtetest. Õpilane oskab koostada kassa- ja saatedokumente. Ta tunneb matemaatika rakendusvõimaluste kasutamist majandusnähtuste lahtimõtestamisel kaubanduskeskkonnas, kaubalis-rahaliste tehingute arvutamise, võrdlemise, teisendamise ja analüüsimise põhimõtteid ning oskab neid teostada. Õpetusega arendatakse praktilisi oskusi edasiseks efektiivseks tegutsemiseks müügi keskkonnas.</p>		
12.	KAUBAÕPETUS	10
<p>Käsitletavat teemasid – toidu- ja tööstuskaubaõpetus. Õpetusega taotletakse, et õppija omandab mitmekülgset teadmist erinevatest kaupadest, kaupade liigitamise põhimõtetest ja sortimendist. Ta õpib tundma toidukaupade koostist, tooraineid, kasutamise võimalusi, toiteväärtust, hoiustamist, realiseerimisaegu, kaupade märgistust ja lisaaineid. Õppija oskab hinnata organoleptiliselt toiduainete ja visuaalselt tööstuskaupade kvaliteeti, lahendada klientide pretensioone seoses kaupade kvaliteediga. Ta teab ja tunneb tööstuskaupade tarbimisomadusi ja hooldusnõudeid, tunneb toodete märgistust ja märgistusele esitatavaid nõudeid, teab tuntumaid kaubamärke. Ta oskab organiseerida erinevate kaupade vastuvõttu, hoiustamist ja müüki, lähtudes konkreetsele kaubale kehtestatud nõuetest. Õppija oskab konsulteerida kliente lähtuvalt kauba tarbimisomadustest, ohutusest ning selgitada kaupade märgistuse tähendust ja sisu.</p>		
13.	ERIALANE SOOME KEELE ÕPE	2
<p>Käsitletavat teemasid – grammatika ja suhtluskeel, keelekasutuse arendamine, erialane sõnavara, ostjatega suhtlemine ja kauba tutvustamine. Õpetusega taotletakse, et õppija omandab suulise väljendusoskuse, kirjalike tekstide mõistmise ja koostamise ning kuulamisoskuse. Ta oskab soome keelt suhtlustasandil ja teab erialasõnavara. Õppija oskab tutvustada ennast ja oma eriala. Ta oskab kliente teenindada ja toodet soome keeles müüa. Oskab kasutada erialakirjandust vajaliku info leidmiseks ja mõistmiseks.</p>		
14.	ERIALANE INGLISE/SAKSA KEELE ÕPE II	2
<p>Käsitletavat teemasid – grammatika ja suhtluskeel, keelekasutuse arendamine, erialane sõnavara, ostjatega suhtlemine ja kauba tutvustamine. Õpetusega taotletakse, et õppija oskab klientidega suhelda. Ta teab sealhulgas inglise/saksa keele erialast sõnavara. Õppija oskab kliente teenindada ja kaupu müüa, suheldes inglise/saksa keeles. Ta oskab hankida ja töödelda erialakirjandust. Ta omandab oskused täita lihtsaid tüüpdokumente ja kirjutada lühikesi tarbetekste.</p>		

15.	ERIALANE VENE KEELE ÕPE II	2
Käsitletavat teemasid – grammatika ja suhtluskeel, keekekasutuse arendamine, erialane sõnavara, ostjatega suhtlemine ja kauba tutvustamine. Õpetusega taotletakse, et õppija oskab venekeelset erialast sõnavara ja viisakusväljendeid. Ta oskab kliente teenindada ja müüa kaupu, suheldes vene keeles. Õppija teab erialase kirjanduse hankimise võimalusi, tunneb kaupade nimetusi vene keeles, mõõtühikuid, oskab kasutada erialakeelt töökeskkonnas ja suhtlustasandil. Ta oskab läbi viia telefonivestlust. Õppija õpib hankima, süstematiseerima ja töötleva venekeelset tööalast informatsiooni. Ta omandab oskused täita lihtsaid tüüpdokumente ja kirjutada lühikesi tarbetekste.		
16.	ARVUTIÕPETUS	2
Käsitletavat teemasid – failisüsteemid, tekstitöötlus, arvutustabelid. Õpetusega taotletakse, et õppija teab ja oskab kasutada arvutit oma kutsetöös turvaliselt. Ta oskab käsitseda failisüsteemi, töödelda teksti, koostada arvutustabeleid ja neid redigeerida. Õppija tunneb arvutiside põhimõtteid ja oskab kasutada Interneti teenuseid. Ta oskab kasutada andmebaaside rakendusi ning kujundab graafilisi lehti (slide).		

Müüja eriala lõpueksami lühikirjeldus. Lõpueksami abil tõendatakse õppija teadmiste, oskuste ja hoiakute vastavust õppekavaga püstitatud eesmärkidele. Müüja lõpueksam koosneb kahest osast: teooriatestist ja praktilisest müügisituatsioonist. Testi küsimused puudutavad järgmisi teemasid: kaubanduse valdkonna õigusaktid, kauba tundmine ja müügitöö. Praktiline müügisituatsioon sisaldab: klienditeenindust, toidu- ja tööstuskaupade kaubatundmist ning arvlemist. Lõpueksam on koostatud müüja I taseme kutseksamiga samadel alustel. Lõpueksami asemel võib kooli lõpetada ka kutseksamiga.

5.4 Soome ja Eesti müüja eriala õppekavade võrdlus

Võrreldes Soomega, samasugust õppekava ja õppimise võimalust ei ole. Põhjanaanabritel on küll sarnane, kuid palju laiema põhjalisem „merkoonomi“/ärimajandus, mis võimaldab õpilastele erinevaid spetsialiseerumissuundi (nt. kaubandus, pangandus, info- ja raamatukogundus jne.). Soomes kehtiva õppekava ülesanne on anda õpilastele laialdased kutsealased põhioskused eriala erinevate ülesannete täitmiseks ja spetsialiseeritumad oskused, tööeluks vajalikud kutseoskused ühes õpingute valdkonnas.

5.5 Kutseoskuste/kompetentside hindamine

Kutseoskuste/kompetentside hindamist tervikuna reglementeerib kutseeadus. Kaubanduse valdkonna kutse kvalifikatsiooni omistav organ (KOO) on Eesti Kaupmeeste Liit (edaspidi EKL).

Käesolev kord kehtib järgmistele kutse kvalifikatsioonidele:

- Müüja I
- Müüja II
- Müüja III
- Müüja-konsultant III
- Müügiassistent III
- Müügiesindaja III
- Müügijuht IV

Käesolev kord reguleerib kutse kvalifikatsiooni taotlemist, taotluste läbivaatamist, kutseksami läbiviimist ning kutsetunnistuse väljastamist. Kutse kvalifikatsiooni omistamise (edaspidi kutseomistamise) korraldamiseks moodustatakse EKLi juurde kutse komisjon, mis moodustab kutseksamite läbiviimiseks eksamikomisjoni(d). Kutseomistamine toimub taotleja kirjaliku avalduse alusel ja on vabatahtlik. Kutseomistamine on tasuline. Kutseomistamisel hinnatakse taotleja tegelikke teadmisi ja oskusi olenemata nende omandamise viisist. Kutse kvalifikatsiooni omistamisel ja kutse komisjoni töös lähtutakse kutseeadusest (RT I, 2003, 13, 68), selle alusel väljatöötatud määrustest, EKLi kutse komisjoni tegevusstatuudist, käesolevast korrast ning teistest EKLi ja kutse komisjoni juhustest.

Taotlejale esitatavad nõuded. Eelpool nimetatud kutsete puhul on esimene kvalifikatsioonitase kõige madalam. Kutseeaduse, kutsestandardite ning käesoleva korra alusel määratakse kindlaks nõuded, millele erinevate kvalifikatsioonide taotlejad peavad vastama. Taseme taotlemine:

- I tase – nõutavad on kutsealased oskused ja teadmised ning haridustase vastavalt kutsestandardile. Kutseõppeasutuse taotlust aluseks võttes võib eriala lõpueksamit käsitleda

kutsekvalifikatsiooni I taseme kutseeksamina, kui kutseksam toimub KOO poolt tunnustatud kutseksamikeskuses vastavalt käesolevas korras ettenähtud tingimustel.

- II tase – nõutavad on kutsealased oskused ja teadmised, kutsealane töökogemus ning haridustase vastavalt kutsestandardile.
- III tase – nõutavad on kutsealased oskused ja teadmised, kutsealane töökogemus, juhendamise- ja/või juhtimisalane kogemus ning haridustase vastavalt kutsestandardile.
- IV tase - nõutavad on kutsealased oskused ja teadmised, kutsealane töökogemus, vilumus ning analüüsivõime, juhendamise- ja/või juhtimisalane kogemus ning haridustase vastavalt kutsestandardile.

Kutsekvalifikatsiooni taotlemine ja taotluste läbivaatamine.

- KOO kuulutab välja avalduste vastuvõtmise kaubanduse valdkonna kutsekvalifikatsioonide omistamiseks vähemalt kaks korda aastas.
- KOO annab teada omistatava kvalifikatsiooni nimetuse, kutseksami toimumise koha ja aja kolm kuud enne kutseksami toimumist.
- Koos teatega kutseksami toimumisest teatab KOO avalduse ja eksamile lubamiseks vajalike dokumentide esitamise koha ja aja (viimase kuupäeva) ning avaldab kutseksami juhendi. Avaldus koos nõutavate dokumentidega tuleb esitada vähemalt 60 kalendripäeva enne kutseksami toimumist.
- Sõltuvalt taotletavast kutsekvalifikatsioonist võidakse taotlejalt nõuda järgmiste dokumentide või nende koopiade esitamist:
 - vormikohane avaldus (lisa 1);
 - isikut tõendav dokument ja selle koopia (pass, ID-kaart või juhiluba);
 - haridust ja varem omistatud kvalifikatsioone tõendava dokumendi koopia(d);
 - täiendkoolituse läbimist tõendava dokumendi koopia(d);
 - vormikohane tööalase tegevuse kirjeldus (CV) (lisa 2), millele võidakse lisada tõendavaid dokumente (väljavõtte tööraamatust, tööandja tõend töökogemuse kohta jms);
 - maksekorraldus (või selle koopia) kutseomistamisega seotud kulude katteks.
- Kutseomistamisega seotud kulude katteks tasutud raha ei tagastata, v.a juhul, kui taot-

leja esitab kirjaliku avalduse loobumise kohta enne avalduse esitamise tähtaja lõppemist.

- Esitatud dokumentide õigsuse eest vastutab taotleja.
- Vajalike dokumentide olemasolu ja nende vormikohasust kontrollitakse nende vastuvõtmisel.
- Puudulikult komplekteeritud dokumentide puhul annab KOO taotlejale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks ning täiendavate dokumentide ja andmete esitamiseks. Kui puudusi ei kõrvaldata tähtaegselt, võib KOO jätta avalduse läbi vaatamata.
- Üksikasjade täpsustamiseks on KOO-l õigus dokumentide koopiade autentsuse kontrollimiseks.
- KOO-le esitatud dokumentide koopiaid ei tagastata.
- Kutsekomisjon vaatab 30 kalendripäeva jooksul esitatud dokumendid läbi, hindab nende alusel taotleja sobivust taotletavale kutsekvalifikatsiooni tasemele ning määrab kindlaks kutseomistamise tingimused.
- Kutsekomisjoni otsused võivad olla järgmised:
 - taotleja lubatakse kutseksamile;
 - taotlejat ei lubata kutseksamile;
 - taotlejale omistatakse kutsekvalifikatsioon esitatud dokumentide alusel;
 - taotlejale ei omistata kutsekvalifikatsiooni esitatud dokumentide alusel. Eitavad vastused peavad olema põhjendatud.
- KOO teeb otsuse igal üksikjuhul eraldi.
- KOO informeerib taotlejat kutsekomisjoni otsusest kutseksamile lubamise kohta (teatise näide: lisa 3) 30 kalendripäeva enne kutseksami toimumist.

Kutseksam.

- Kutseksam viiakse läbi KOO poolt tunnustatud kutseksamikeskuses (edaspidi eksamikeskus), kellega on sõlmitud vastav leping.
- Kutseksami läbiviimiseks moodustatakse eksamikomisjon vastava eriala pädevatest spetsialistidest.
- Kutsekvalifikatsiooni tõendamise vormid on vastavalt kutseseadusele järgmised:
 - kirjalik või suuline eksam;
 - proovitöö;
 - dokumentide alusel tõendamine;
 - eelpool nimetatud vormide kombinatsioon.

- Kutsekvalifikatsiooni I taseme tõendamine toimub alljärgnevalt:
 - teadmiste eksam;
 - oskuste eksam (proovitöö).
- Kutsekvalifikatsiooni II taseme tõendamine toimub alljärgnevalt:
 - teadmiste eksam;
 - oskuste eksam (proovitöö).
- Kutsekvalifikatsiooni III taseme tõendamine toimub alljärgnevalt:
 - praktiliste oskuste eksam;
 - intervjuu.
- Kutsekvalifikatsiooni IV taseme tõendamine toimub alljärgnevalt:
 - dokumentide alusel tõendamine ja/või;
 - oskuste eksam ja/või;
 - teadmiste eksam.
- Eksamikomisjon esitab kutsekomisjonile eksamiprotokolli viie tööpäeva jooksul pärast eksami toimumist.

Müüja I kutseksam. Müüja I kutseksami eesmärk on kutsekvalifikatsiooni taotleja oskuste, teadmiste ja hoiakute vastavuse tõendamine vastavalt Müüja I, II, III, Müüja-konsultant III kutsestandardile (16.12.03.). Kutse taotleja vastab teooriatesti küsimustele ja osaleb praktilises müügisituatsioonis müüja rollis. Eksam koosneb kahest etapist:

- I teadmiste eksam (teooriatest)
- II oskuste eksam (praktiline müügisituatsioon).

Teadmiste eksam. Teadmiste eksamina tuleb sooritada teooriatest, mille läbimine annab õiguse osaleda oskuste eksamil. Teooriatest koosneb 30 valikvastustega küsimusest, igale küsimusele on kolm vastusevarianti, millest üks on õige. Küsimused koostab eksamikomisjon ja aluseks Müüja I kvalifikatsiooninõuded. Testi küsimused puudutavad järgmisi valdkondi:

- kaubanduse valdkonna õigusaktid – 10 küsimust (algtase): kaubandustegevusseadus, tarbijakaitseseadus, toiduseadus, toiduhügieeni üldeeskiri, töö- ja puhkeajaseadus, alkoholiseadus, tubakaseadus, võlaõigusseadus (pretensioonide osa), pakendiseadus;
- kaubatundmine – 10 küsimust (algtase): toidu- ja esmatarbekaupad;
- müügitöö korraldus – 10 küsimust (algtase): kaupade müügiks ettevalmistamine, kaupade väljapaneku põhimõtted, kaupade arvestus;

- konkreetsed küsimused saab kutse taotleja teada vahetult enne eksami algust;
- teadmiste eksami läbinud kutse taotleja saab osaleda oskuste eksamil.

Oskuste eksam. Müügiprotsess ehk müügikontakt on teadmiste ja oskuste esitamine. Müügi- protsessis osaleb kutse taotleja müüja rollis ja vastavalt eksamikohale on ostja rollis spetsiaalse ettevalmistuse saanud kaubandustöötaja, kutsekooli kaubanduseriala õpilane või õpetaja. Müügi- protsess koosneb kolmest etapist:

- klienditeenindus (kesktase).
- kaubatundmine toidu- ja esmatarbekaupade osas vastavalt juhendi lisas 1 toodud kaubagruppidele (algtase).
- arveldamine kassas (algtase) või käsitsi arve koostamine.

Oskuste eksamil müügi- protsessis kasutatakse 5–10 kaubagrupi, igas kuni 10 enamlevinud artiklit eksami toimumise piirkonna suurematest jaekaubandusettevõtetest. Kutse taotlejal on enne eksami sooritamist aega kaupadega tutvuda kuni 5 minuti jooksul.

Müüja I kutseksami hindamisjuhend. Hindamisjuhendis on toodud eksamihinde kujunemise skeem ja hindamiskriteeriumid. Eksamihinde kujunemine:

- kutseksami sooritamisel hinnatakse teadmiste ehk teooriaeksami ja oskuste eksami tulemusi eraldi;
- teooriaeksami eest on võimalik saada maksimaalselt 30 punkti;
- oskuste eksami eest on võimalik saada maksimaalselt 80 punkti;
- kutseksami oskuste eksami sooritamisele pääsemise eelduseks on teooriaeksami tulemus vähemalt 65% (19 punkti);
- oskuste eksam loetakse sooritatuks, kui saavutatud on vähemalt 65% (52 punkti).

Teooriaeksami hindamiskriteeriumid:

- teadmiste eksam ehk teooriatest koosneb 30 küsimusest kolme valikvastusega ja vastamiseks ettenähtud aeg on kuni 30 minutit;
- iga õige vastus annab 1 punkti, maksimaalne punktide arv on 30;
- valeks loetakse nii valesti vastatud kui ka parandatud vastus;
- teadmiste eksam loetakse sooritatuks, kui tulemuseks on vähemalt 19 punkti ehk 65%;

- teadmiste eksami edukalt läbinud kutse taotleja saab osaleda oskuste eksamil.

Oskuste eksami hindamiskriteeriumid:

- praktilise eksami sooritamise järel on võimalik saada maksimaalselt 80 punkti;
- eksam loetakse sooritatuks, kui tulemuseks on vähemalt 52 punkti;
- eksami ehk müügikontakti kestvus 1 taotleja kohta on kuni 15 minutit, välja arvatud ettevalmistusperiood ehk kaupadega tutvumine kuni 5 minutit;
- kirjalike märkmete tegemine tutvumise aja jooksul on keelatud;
- oskuste eksami järjekorra määrab eksami komisjon kokkuleppeliselt osalejatega vabatahtlikkuse või nimekirja alusel;
- eksami sooritanud kutse taotlejad võivad jääda eksami ruumi.

Oskuste eksamit hinnatakse alljärgnevalt:

- kliendi teenindamine – 50 punkti;
- kaupade tundmine – 20 punkti;
- kassatöö – 10 punkti.

Oskuste eksamil hinnatakse:

- müüja välimust (isiklik hügieen, korrektne riie- tus, usaldusväärne väljanägemine);
- kontakti alustamist, silmsideme loomist;
- suhtlemisvalmidust, teenindamisvalmidust;
- verbaalset võimekust, väljendusoskust;
- ostja soovi välja selgitamist, täpsustamist, os- tusoovi kinnitamist;
- info edastamist kaupade kohta;
- täiendavate teenuste, kaasnevate kaupade pakkumist;
- kontakti lõpetamist.

Oskuste eksam loetakse sooritatuks, kui tule- museks on vähemalt 52 punkti ehk 65%.

Kutseksam loetakse sooritanuks kui taotleja saab nii teadmiste eksamil kui ka oskuste eksa- mil vähemalt 65%.

Kutsetunnistuse väljastab müüjatele ja kut- seeksameid korraldab Eesti Kaupmeeste Liit.

Kutsetunnistuste väljastamine.

- Kutsekomisjon teeb eksamikomisjoni proto- kolli alusel otsuse taotlejale kutsekvalifikat- siooni omistamise või mitteomistamise kohta hiljemalt 15 kalendripäeva jooksul pärast ek- sami sooritamist.
- Taotlejal on õigus eksamitulemused vaidlus- tada ning esitada apellatsioon KOO-le seits-

me kalendripäeva jooksul pärast otsuse tea- tavaks tegemist.

- Kutsekomisjon vaatab apellatsiooni läbi 30 kalendripäeva jooksul ning edastab otsuse apelleerijale.
- Taotleja võib otsuse 30 kalendripäeva jooksul vastavas kutsenõukogus vaidlustada.
- KOO väljastab kutsetunnistuse hiljemalt 30 kalendripäeva jooksul pärast kutsekomisjoni kutsekvalifikatsiooni omistamise otsuse vas- tuvõtmist.
- Kutsetunnistused on tähtajatud.
- KOO edastab Kutsekvalifikatsiooni Sihtasu- tusele 15 kalendripäeva jooksul pärast kutsek- valifikatsiooni omistamise otsuse vastuvõtmist kutsetunnistuste vormistamiseks ja kutsere- gistrisse kandmiseks järgmised andmed:
 - kutsetunnistuse väljaandja, väljaandmi- se koht, kuupäev;
 - kutsetunnistuse saaja ees- ja perekonna- nimi ning isikukood;
 - omistatud kutsekvalifikatsioon;
 - KOO nimi, aadress, registrikood, kontak- tandmed ja logo;
 - kutsekomisjoni esimees;
 - kutseomistamise kord;
 - taotlejate arv;
 - kutseeksami toimumise aega ja koht.
- Kutsetunnistuse väljaandaja võib kutsetun- nistuse tühistada või kehtivuse peatada, kui on tõendatud, et kutsetunnistuse saanud isi- ku kvalifikatsioon ei vasta kutsekvalifikatsioo- ni nõuetele.

5.6 Eesti ja Soome müüja eriala kutseeksamite võrdlemine

Ärimajanduse baastaseme kutseeksami ees- märgiks Soomes on, et eksami läbinud isikul oleks laialdased oskused tegutsemiseks kõiki- des ärimajanduslikke oskusi nõudvates tava- ülesannetes nagu klienditeenindus, bürootee- nindus majanduse erinevatel aladel.

Klienditeeninduse ja turunduse koolitusprog- rammi läbinud isik Soomes peab suutma tegu- seda klienditeeninduse ja turundusega seotus ülesannetes. Ta peab oskama kliendi vajaduste- le vastavaid tooteid ja teenuseid tasuvalt müüa ja kliente teenindada, peab oskama planeerida

ja juhtida väikese ja keskmise ettevõtte müügi-
tegevust ja klienditeenindust.

Kutseksamid Soomes antud valdkonnas moodustuvad tööelust ja selle arenguvajadustest tuletatud kompleksülesannetest, millele on iseloomulik praktiliste oskuste ja teadmiste ühtsus, kutseoskuste mitmekesisus ning tööprotsessi ja selle tulemuste ühildumine. Eksami osad moodustavad kvalifikatsiooni valdkonnad, mille võib eraldada loomulikust tööprotsessist iseseisvaks

ja hinnatavaks tervikuks. Eksamid korraldatakse ja sooritatakse paindlikult osade kaupa.

Soomes “merkonoomi” õppekava alusel õppinu kutseeksami sooritamisel peab eksami keskkond olema võimalikult realistlik ja tõetruu. Hindamisel kasutatakse erinevaid ja eelkõige kvalitatiivseid hindamismeetodeid nagu vaatlemine, vestlus, küsitlus, varasemad dokumenteeritud tööd ning enese- ja rühmahindamist.

VI AUTOTEHNIKU ERIALA

6.1 Koolitusvaldkonnad ja kutseomistamine

Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (NACE) järgi kuulub autotehniku töö mootorsõidukite hoolduse ja remondi valdkonda, kood 5020.

Ametite klassifikaatori (ISCO) järgi kuulub autotehnik 7. pearühma "Oskus- ja käsitöölised", kood 7231.

ISCED 97 järgi kuulub autotehnik tehnika, tootmise ja ehituse õppesuunda, mootorliikurite, laevandus- ja lennundustehnika õppekava rühma.

Autotehnik I, II kutsestandardi uuendatud töötlus on kinnitatud 31. mail 2005. aastal Transpordi ja Logistika Kutsenõukogu otsusega nr 13.

Eesti kutsete süsteemis kuulub autotehnik Transpordi ja Logistika Kutsenõukogus remondi ja hoolduse alavaldkonda.

Transpordi ja Logistika Kutsenõukogu tegevuse hulka kuuluvad veel maismaatransport, maanteetransport, raudteetransport, merendus, sadamakutsed, logistika ning postiside. Maantee-transporti remondi ja hoolduse valdkonnas on kinnitatud järgmised kutsestandardid:

- Autotehnik I, II;
- Automaaler I, II;
- Autoplekksepp I, II.

MTÜ Eesti Kutseõpetajate Ühing omistab järgmisi kutseid:

- Autotehnik I, II;
- Automaaler I, II;
- Autoplekksepp I, II.

Kutseomistamist reguleerib Eesti riigis kutseseadus. Kutsenõukogu annab kutseseaduse alusel õiguse kutsete omistamiseks. Transpordi ja Logistika Kutsenõukogu andis MTÜ Eesti Kutseõpetajate Ühingu õiguse omistada kutsed otsusega nr 18, 4. aprillil 2007. aastal.

MTÜ Eesti Kutseõpetajate Ühing www.eky.org.ee.

Eesti Kutseõpetajate Ühingu MTÜ (edaspidi Ühingu) juures on moodustatud alaliiduna Autokutseõppe Liit (edaspidi Liit), kelle tegevuse

eesmärgiks on autoerialade arendamine, kutse-, eri- ja ametialane koolitus ning kutseeksamite korraldamine. Liidul on pädevus omistada autoerialade kutsekvalifikatsiooni. Ühing vastab kutsekvalifikatsiooni omistamiseks vajalikele põhitingimustele:

- liidu liikmeskonda kuuluvad autoeriala kutseõpetajad ja autoeriala spetsialistid, kellel on eksamite korraldamiseks vastav erialane ettevalmistus ja haridustase;
- liidul vahendid, mis võimaldavad läbi viia kutsekvalifikatsiooni omistamist. Liidu õpetajad, kes koostavad teoreetilised ja praktilised ülesanded, virtuaalkeskond teoreetilise eksami sooritamiseks;
- liit tegutseb sõltumatult, asjatundlikult, erapooletult ja mittediskrimineerivalt. Kutse omistamiseks moodustatakse erapooletu kutsekomisjon;
- liit vastab õigusaktis sätestatud nõuetele. Liit on mittetulundusühing, mis tegutseb põhikirja alusel ja mille tööd koordineerib juhatus.

6.2 Kutsealane kompetentsus

Autotehniku I taseme kutsetunnistuse omanik suudab:

- töötada iseseisvalt erinevas olukorras ja vastutada oma tööülesannete täitmise eest;
- töötada tervist ja keskkonda säästvalt. Sorteerida jäätmeid, tundes keskkonnamärke ja ohtlikke jäätmeid;
- täita talle antud ülesandeid paindlikult ja meeldivalt, suhelda klientide, kolleegide ja töödejuhatajaga;
- kasutada käsi-, elektri- ja pneumotööriistu ning garaaži-, diagnostika- jt seadmeid;
- lugeda tehnilisi jooniseid, skeeme ning kasutada katalooge jt juhendmaterjale;
- teostada autode korralist tehnohooldust;
- kontrollida ja vajadusel reguleerida autode pidureid ja rataste seadenurki;
- kontrollida sõiduki üldist tehnoseisukorda, määrata remondivajadust ja vahetada seadiseid;
- lugeda diagnoosisüsteemi rikkekoode, kontrollida elektriliste mõõtmistega nende tõesust;
- arvestada tööohutus- ja tuleohutusnõuetega, anda lihtsamat esmaabi, mõista töötaja õigusi ja kohustusi.

Koolilõpetanud / kutsetunnistuse omandanud hakkavad enamasti tööle autode tehnohoolduse ja remondiga tegelevates ettevõtetes.

Kutsealase koolituse läbinutel on võimalus edasi õppida Tallinna Tehnikakõrgkoolis rakendus- kõrghariduse tasemel.

6.3 Kutseomistamine/ õppekava läbimine

Koolid, kus õpetatakse autoeriala:

- Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus;
- Kehtna Majandus- ja Tehnoloogiakool;
- Kuressaare Ametikool;
- Narva Kutseõppekeskus;
- Põltsamaa Ametikool;
- Pärnumaa Kutsehariduskeskus;
- Rakvere Kutsekeskkool;
- Tallinna Tööstushariduskeskus;
- Tallinna Lasnamäe Mehaanikakool;
- Tartu Kutsehariduskeskus;
- Türi Tehnika- ja Maamajanduskool;
- Valgamaa Kutseõppekeskus;
- Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool;

- Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool;
 - Väike-Maarja Õppekeskus.
- neist eksamikeskusena on tunnustatud 4:
- Narva Kutseõppekeskus;
 - Tallinna Tööstushariduskeskus;
 - Tartu Kutsehariduskeskus;
 - Türi Tehnika- ja Maamajanduskool.

Pakutakse koolitust, mis vastab kutsestandardile ja riiklikule õppekavale. Autotehnika, autoplekksepa ja automaalri eriala on võimalik õppida nii põhi- kui ka keskkhariduse baasil.

Õppekava struktuur. Õppesisu koosneb üld- ja põhiõpingute moodulitest. Arvestades autotehnika eriala vajalike teadmiste ja oskuste mahukust, on autotehnika kutseõppe kogumaht 100 õppenädalat, millest 38 õppenädalat moodustavad autoerialade ühised üldõpingud, 55 õppenädalat põhiõpingud ning 7 õppenädalat ulatuses tuleb koolide õppekavadesse lisada valikõpingute mooduleid. Kutse eeldab praktiliste oskuste omandamist, mistõttu tuleb õppijal võimaldada sooritada palju praktilisi töid ja viibida praktiliselt vähemalt 32 õppenädalat. Õpe lõpeb lõpueksamiga.

Moodulite põhisid:

Mooduli nr	Mooduli nimetus	Maht õppenädalates
1.	Sissejuhatus erialasse	2
Käsitletavat teemat: õppekava sisu ja ülesehitus, autoeriala õppekorraldus, eriala tutvustus ja kutse- eetika, auto ajalugu, autod ja haagised.		
2.	Autode hooldus- ja remondisüsteem	2
Käsitletavat teemat: autode hooldus- ja remondisüsteem, töökohad, tutvumine töökeskkonnaga.		
3.	Auto hooldamine	6
Käsitletavat teemat: värvkatte hooldus, auto siseruumi puhastus, mootoriruumi pesu, põhjapesu, keskkonda säästvate materjalide kasutamine.		
4.	Autokere ja sisustuse osandamine, koostamine	6
Käsitletavat teemat: lukksepatööriistad, lukksepatööd, autode hooldusel ja remondil kasutatavad eritööriistad, autokere ja sisustuse osandamine ning koostamine, autokere detailide puhastamine ja hoiustamine.		
5.	Kliendi nõustamine	4
Käsitletavat teemat: suhtlemine kliendiga, sõiduki tehnoseisundi hindamine ja remondikalkulatsioonide koostamine, garantiitingimused ja kvaliteedinõuded.		
6.	Erialane võõrkeel	3
Käsitletavat teemat: erialaterminoloogia, remondijuhendid, asjaajamine.		
7.	Arvutiõpetus	2
Teemad: arvuti kasutamine ja failihaldussüsteemid, tekstitöötlus, tabelitöötlus, informatsioon ja kommunikatsioon.		
8.	Keskkonnaohutus	1
Käsitletavat teemat: tööohutus ja töötervishoid, keskkonnahoid ja jäätmekäitlus.		
9.	Materjaliõpetus	2
Käsitletavat teemat: mustad ja värvilised metallid, polümeerimaterjalid, kütused, määrdeained, hooldusmaterjalid, abrasiivid ja grafiitmaterjalid.		

10.	Majandusõpetus	1
Käsitletavat teemasid: majanduse põhimõisted, riigi roll majanduses, majanduslik stabiilsus, ettevõtluse alused.		
11.	Tööõigusaktid	1
Käsitletavat teemasid: lepingulised suhted, töö- ja puhkeaeg, töö tasustamise alused.		
12.	Pneumaatika ja hüdraulika alused	1
Käsitletavat teemasid: füüsikalised suurused, õhu ja vedeliku füüsikalised omadused, pneumaatika, hüdraulika.		
13.	Tehniline joonestamine	2
Käsitletavat teemasid: punkti, sirglõigu, tasapinna ja ruumilise keha projektsioonid; mõõtmestamine; kujutised masinaehituses; vaated, lõiked, ristlõiked, liited ja tingimärgid; skeemide, koostejooniste, eskiiside ja ehitusjooniste lugemine.		
14.	Tehniline mõõtmine	1
Käsitletavat teemasid: tolerantsid ja istud, mõõtevead ja mõõtetäpsus, mõõteriistad.		
15.	Liiklusõpetus	3
Käsitletavat teemasid: liiklusõigusaktid, liiklusohutus, esmaabi, õppesõit.		
16.	Turvaseadised	1
Käsitletavat teemasid: aktiivsed ja passiivsed turvaseadised, turvapadjad ja -kardinad, pürotehnilised turvavööde eel-pingutid, süsteemide diagnoosimine, ohutusnõuded.		
17.	Auto arvutivõrgud	1
Käsitletavat teemasid: arvutivõrkude vajadus ja tööpõhimõtted, infovahetus, arvutivõrgu diagnoosimine.		
18.	Automaatkäigukastid	2
Käsitletavat teemasid: automaatkäigukastide mehaanika, hüdraulika, elektroonika, hooldus ja rikkeotsing.		
19.	Elektriseadised ja mugavussüsteemid	7
Käsitletavat teemasid: akulaadimissüsteem, laternad ja signaallambid, juhtmed, kaitsmed ja releed, käivitussüsteem, mugavuselektronika.		
20.	Elektrotehnika alused	2
Käsitletavat teemasid: elektrotehnika üldmõisted, elektriskeemid, multimeeter, ostsiloskoop.		
21.	Hüdropidurid	5
Käsitletavat teemasid: pidurite liigid, piduriharud, piduriajamid, pidurdusjõu võimendid, pidurdusjõu regulaatorid, trummelpidurid, ketaspidurid, õhu eemaldamine pidurisüsteemist, piduriseadise diagnoosimine.		
22.	Juhtimisseadmed ja veermik	5
Käsitletavat teemasid: vedrustus, rool, rattasuunang.		
23.	Jõuülekanne	4
Käsitletavat teemasid: jõuülekanne skeemid, rattavalem, sidur, käsikäigukastid, jaotuskastid ja kordistid, veosillad, diferentsiaalid, kardaanid ja rattavõllid.		
24.	Kliimaseadmed	1
Käsitletavat teemasid: konditsioneer, auto siseruumi soojenduseseade, lisasoojenduseseadmed.		
25.	Mootor	3
Käsitletavat teemasid: mootori ehitus, töötsükliid, vântmehhanism, gaasijaotusmehhanism, jahutussüsteem, õlitis-süsteem, hübriidjõuallikad.		
26.	Mootorielektronika	11
Käsitletavat teemasid: süütesüsteemid, ostsilogrammide lugemine, küttesegu ja heitgaas, ottomootorite pritsesüsteemid, diiselmootorite toitesüsteemid, andurid, täiturseadised.		
27.	Omadiagnoosisüsteem (OBD)	3
Käsitletavat teemasid: omadiagnoosisüsteem, rikkemälu ja rikkekoodide lugemine.		
28.	Piduri, veojõu ja juhitavuse korrektorid	2
Käsitletavat teemasid: blokeerimatud pidurid, kaapeväldik, pidurdusjõu jaotur, juhitavuskorrektor (sõidustabilisaator), mootorpidurduse leevendi, hädapidurduse korrektor, lülitid ja andurid.		
29.	Tehnohooldus ja diagnostika	5
Käsitletavat teemasid: tehnohooldus, auto diagnoosimine, tehnoulevaatus.		
30.	Õhkpidurid	4
Käsitletavat teemasid: piduriharud, piduriseadised.		

6.4 Soome ja Eesti autotehnika eriala õppekavade võrdlus

- Soomes põhikooli baasil kestab õpe kokku 3 aastat. Sellest on erialaõpinguid 100 õppenädalat, millest praktika töökohal on vähemalt 20 õppenädalat. Eestis põhikooli baasil kestab õpe kokku 3,5 aastat. Sellest erialaõpinguid on 100 õppenädalat, millest praktika töökohal on vähemalt 32 õppenädalat.
- Erialamoodulite üldmaht on mõlemal 100 õppenädalat. Sellest valikainete maht on Soomes 0...20 õppenädalat ja Eestis 7 õppenädalat. Sarnased on ka erialamoodulite ülesehitus ja eesmärgid. Kuigi erialamoodulite arvus ja erinevate moodulite õppemahus esineb suuri erinevusi, on lõppeesmärgid ja kontrollitavad oskused üllatavalt sarnased. Näiteks veoautode õhkpidurite moodul on Eestis 4 õppenädalat ja Soomes 10 õppenädalat.

Järgnevalt on esitatud erinevused, mida annab sarnase tulemuse saavutamiseks kompenseerida eriala valikainetega:

- Soomes on erialaaineid kokku 14 moodulit. Üldisemad õppeained on koondatud ühtsesse, suurematesse moodulitesse. Soomes on lisaks (mida Eestis ei ole):
 - metalli- ja keevitustööd – 5 õppenädalat;
 - väikemasinad – 5 õppenädalat.
- Eestis on moodulite erialaaineid kokku 32 moodulit. Üldisemad ained on jaotatud eri moodulitesse.
- Eestis on lisaks (mida Soomes ei ole) liiklusõpetus – 3 õppenädalat, sh autojuhilubade saamine.

Suurim **erinevus** on kahe naabermaa õppekavades aga keskkooli ehk gümnaasiumi moodulites ja mahtudes:

- Eestis 40 õppenädalat
- Soomes 20 õppenädalat.

Sellest tulenevalt on ka põhihariduse baasil õppijate õppeaeg erineva pikkusega:

- Soomes 3 aastat
- Eestis 3,5 aastat.

Õppeaasta pikkuseks on mõlemas riigis 40 õppenädalat.

6.5 Kutseoskuste/ kompetentside hindamine

Autotehnika eriala ühildatud kutseeksami ja koolilõpueksami lühikirjeldus. Lõpueksam koosneb teoreetilisest osast (testist) ja praktilisest tööst. Teoreetiline test koosneb 100 valikvastusega küsimusest, mille lahendamiseks on ette antud aeg 45 minutit. Õigesti vastatud küsimuste arv positiivse tulemuse saamiseks on 60.

Teoreetilise osa teemad: autod ja haagised, autode tehnohooldus- ja remondisüsteem, auto hooldamine, autokerede osandamine ja koostamine, kliendi nõustamine, materjaliõpetus, kesk-konnaohutus, elektrotehnika alused, tööriistad ja garaažiseadmed, tehniline mõõtmine, autode turvaseadised, automaatkäigukastid, auto arvu-tivõrgud, elektriseadised ja mugavussüsteemid, hüdroidurid, õhkpidurid, juhtimisseadmed ja veermik, jõuülekanne, kliimaseadmed, mootor, mootorielektronika, omadiagnoosisüsteem (OBD), piduri, veojõu ja juhitavuse korrektorid, tehnohooldus ja diagnostika.

Praktilised tööd koostatakse moodulites esitatud oskuste põhjal. Õpilane peab oskama hinnata tehtavate tööde mahtu, aru saada võrkeelsetest remondijuhistest, kasutada ohutult tööriistu ja seadmeid, valida õiged töövõtted, kirjeldada ja põhjendada oma tegevusi, töötada iseseisvalt ja ohutult.

Lõpueksam koosneb järgmistest osadest:

- teadmiste hindamine (test)
- proovitöö hindamine (praktilised oskused)
- vestlus (vajadusel).

Lõpueksami sooritamisel hinnatakse iga osa tulemust eraldi. Lõpuhinne arvutatakse osahinnete keskmisest. Hindamine toimub vastavalt kehtivale hindamisjuhendile. Kutseoskuste/ kompetentside hindamist tervikuna reglementeerib kutseseadus.

Transpordi ja Logistika Kutsenõukogu on tegevusvaldkonna töötajatest, tööandjatest, kutse- ja erialaühenduste ning riigi esindajatest moodustatud koostööorgan. Kutsenõukogu tegevuse eesmärgist lähtuvalt on kutsenõukogu ülesanneteks kutsestandardite ja muude

antud kutsealal kehtivate nõuete kinnitamine ning kutsestandardite esitamine "Riiklikku kutseregistrisse" kandmiseks, kutsekvalifikatsiooni omistava organi määramine ja selle tegevuse järelvalve, kutsetunnistuse väljaandmisega seotud kulude kalkulatsiooni kinnitamine jm.

Transpordi ja Logistika Kutsenõukogu otsusega on kutset omistava organi (KOO) õigused antud MTÜ Eesti Kutseõpetajate Ühingu. MTÜ Eesti kutseõpetaja Ühing on moodustanud kutsekomisjoni, kes tegutseb kinnitatud MTÜ Eesti Kutseõpetajate Ühingu kutsekomisjoni tegevusstaadiumi alusel. Kutsekomisjoni pädevusse kuulub autoerialade kutsekvalifikatsioonide taotlejate hindamise ja kutsekvalifikatsiooni omistamise korraldamine. Kutsekomisjoni liikmeteks on: kaheksa autoettevõtte esindajat, kaks Auto-kutseõppe Liidu esindajat, Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse esindaja ning Kutsekvalifikatsiooni SA esindaja. Eksamikomisjonid moodustab kutsekomisjon, arvestusega, et komisjoni liikmed oleksid töandjate erialaspetsialistid, ning, et komisjonis oleks ka üks erialaõppe esindaja, kes ei osale oma koolis toimival eksamil.

Eksami eest hinnet ei panda. On kaks võimalust: sooritas, ei sooritanud. Teooriaeksami edasipääsemise tingimuseks on testist 60% õigesti vastanud küsimuste hulk. Praktilisel eksamil on vajalik kahe ülesande sooritus kolmest.

Kutseeksamil pole oluline oskuste hankimise viis. Koolituses, tööelus või hobi korras saadud oskusi käsitletakse ühe tervikuna. Kutseeksami aluseks on kutsestandard. Eksamil keskendatakse autotehnika põhiteadmiste ja -oskuste praktilisele kasutamisele. Eksamil hinnatakse ka tööks vajalikku keeleoskust ja sotsiaalset valmisolekut.

Kutsetunnistuse väljastab autotehnikutöö valdkonnas Eesti Kutseõpetajate Ühing MTÜ.

6.6 Soome ja Eesti autotehnika eriala lõpueksami võrdlus

- Õpitulemuste hindamise **erinevus** – Soomes on positiivne tulemus alates hindest 1, Eestis on positiivne tulemus alates hindest 3.
- Kutseõpetuse lõppeesmärk on nii Eestis kui ka Soomes sama: autotehnika koolituse läbinu/sooritanu peab oskama tegutseda nii klienditeeninduse kui ka autoala remonditööde alal. Ta peab oskama diagnoosida, hooldada ja parandada sõidukeid ning teenindada kliente. Ta peab oskama otsida ja kasutada tehnilisi andmeid ning oma oskusi kogu aeg täiendada. Ta peab olema suuteline töötama tööühme liikmena.
- Eestis on võimalik kutset omistada ainult ühel viisil. Sooritades kutseõppeasutusest sõltumatu kutseeksami, mis koosneb teoreetilisest ja praktilisest osast. Lõpptulemust hinnatakse: sooritas / ei sooritanud.
- Soomes on võimalik kutset omistada kolmel erineval viisil:
 - Kutsealase baaskoolitusena, mille puhul koolitus toimub enamasti õppeasutuses. Koolitus koosneb praktilisest õppest koolis ja lisaks vähemalt 20 õppenädala pikkusest õppimisest töökohas;
 - kutseeksamina, kus oskusi hinnatakse nende saamisest sõltumata;
 - õpipoisikoolitusena. Sellisel juhul toimub 70–80% õppest töökohas ja 20–30% õppeasutuses. Õpilasel peab olema kehtiv tööleping. Soomes koosneb eksam praktilisest tööst, mille sooritamist hinnatakse hinnetega 3, 4 või 5. (peab olema saavutatud vähemalt rahuldav tase, mitte T1 ja T2, millega ei saa läbi. Rahuldav on H3.)

VII PUUSEPA/TISLERI ERIALA

7.1 Koolitusvaldkonnad ja kutseomistamine

Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (NACE) järgi kuulub tiseritöö puidutöötlemise ja puidutoodete tootmise valdkonda, kood 2030, ja mööblitööstuse valdkonda, kood 361.

Ametite klassifikaatori (ISCO) järgi kuulub tiser oskus- ja käsitöölise alla, kood 7422.

Tisler I, II, III kutsestandardi uuendatud töötlus on kinnitatud 23. mail 2006. aastal Metsanduse Kutsenõukogu otsusega nr 17. Eesti kutsete süsteemis kuulub tiser Metsanduse Kutsenõukogus puidutöötlemise alavaldkonda.

Metsanduse Kutsenõukogu tegevuse hulka kuulub veel metsavarumine ja langetamine, metsamajanduse ja -varumise teenindamine, palkmajade tootmine, saematerjalide tootmine ja töötlemine. Puidutöötlemise valdkonnas on kinnitatud veel järgmised kutsestandardid:

- Sadulsepp I, II, III;
- Sadulsepp-restauraator IV;
- CNC puidupingioperaator I, II, III.

MTÜ Mööblitootjate Liit omistab järgmisi kutseid:

- Puidupingitöölise I;
- Puittoodete viimistleja I;
- Tisler I, II, III.

Kutseharidust saab omandada riiklikes kutseõppeasutustes. Kutsekooli lõpetamine ei ole otsest ühildatud kutseomistamisega. Kutsekooli lõpetajatele väljastatakse kooli lõputunnistus. Kõigil õpilastel on võimalik taotleda ka kutsetunnistust. Kutseomistamist reguleerib Eesti riigis kutseseadus. Kutseseaduse alusel annab kutsenõukogu õiguse kutsete omistamiseks

Metsanduse Kutsenõukogu andis Eesti Puutöölidule otsusega nr 11 õiguse omistada kutsed 23. septembril 2002. aastal. Alates 21. augustist 2007. aastal on nimi muudetud: **MTÜ Mööblitootjate Liit** on mittetulundusühing www.furnitureindustry.ee. MTÜ Mööblitootjate Liit on Tisler I, II, III, Puidupingitöölise I, Puittoodete viimistleja I kutsetaseme omistamise ja kutsetunnistuse väljastaja. MTÜ Mööblitootjate Liit asutati 1991.

aastal ning kanti mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse registrikoodiga 80096126. MTÜ Mööblitootjate Liidu põhiülesanne on mööbli- ja puidutööstuse sektori ettevõtluse ja kaubanduse arendamine, liikmete huvide esindamine ja kaitsmine ning puidutöötlemise valdkonna kutseomistamine ja koolitusküsimused.

7.2 Kutsealane kompetentsus

Tisler teeb puidutöid, ta valmistab puidust mööblit ja puittooteid, näiteks uksi, aknaid, treppe jms.

Tisler I kompetentsid on:

1. Puidu töötlemine puidutöötlemismasinatel
 - 1.1 Oma töökooha korraldamine
 - 1.1.1 Korraldab oma töökohta valmistades korrektselt ette tööks vajalikud materjalid.
 - 1.2 Puidutöötlemismasinade seadistamine
 - 1.2.1 Seadistab põhilisi puidutöötlemismasinaid (freepink, puurpink, lihvimispink, saagimispink) vastavalt valmistavale tootele, järgides ohutusnõudeid ja seadme seadistusjuhendit.
 - 1.3 Jooniste lugemine
 - 1.3.1 Loeb jooniseid, mis sisaldavad puidutöödel kasutatavaid enamlevinud tähistusi ja mis võimaldavad teostada lihtsamaid puidutöid.
 - 1.4 Lõikeinstrumentide käsitsemine
 - 1.4.1 Vahetab lõikeinstrumenti, käivitab ja seiskab masinaid vastavalt instruksioonidele ohutusnõudeid järgides.
 - 1.5 Saagimine, puurimine, freesimine, lihvimine
 - 1.5.1 Saeb, puurib, freesib ja lihvimise kasutades lihtsamaid abivahendeid, šabloone. Järgib ohutusnõudeid ja kasutab sobivaid isikukaitsevahendeid.
2. Puidu töötlemine käsitööriistadega
 - 2.1 Materjalide ettevalmistamine
 - 2.1.1 Valmistab korrektselt ette tööks vajalikud materjalid.
 - 2.2 Käsitööriistade käsitsemine
 - 2.2.1 Hooldab ja teritab käsitööriistu nii, et need on kasutamiseks valmis. Järgib ohutusnõudeid ja tööriistade kasutusjuhendit.
 - 2.3 puidu töötlemine käsitööriistadega

2.3.1 Töötleb puitu käsitööriistadega järgides ohutusnõudeid ja etteantud parameetreid.

2.4 Seotiste valmistamine

2.4.1 Valmistab lihtsamaid seotisi ohutusnõudeid järgides.

2.5 Koostetööde teostamine

2.5.1 Teostab lihtsamaid koostetöid ohutusnõudeid järgides.

3. Puittoodete koostamine

3.1 Oma töökohta korraldamine

3.1.1 Korraldab oma töökohta valmistades korrektselt ette tööks vajalikud materjalid ja töövahendid.

3.2 Koosteseadmete käsitlemine

3.2.1 Hooldab ja kasutab koosteseadmeid järgides ohutusnõudeid ja seadmete hooldusjuhendit.

3.3 Koostetööde teostamine

3.3.1 Teostab lihtsamaid koostetöid järgides ohutus- ja kvaliteedinõudeid ning koostatava toote spetsifikatsiooni.

3.4 Puit-, liimpuit- ja liimitud-painutatud detailide ühendamine

3.4.1 Valmistab põhilisi puit-, liimpuit- ja liimitud-painutatud detailide ühendusi kasutades puitdetailide ühendamise seadmeid ja rakiseid.

Kutseomistamine võimaldab Tisler I kutsetaseme puhul tõendada järgmisi kompetentse:

- I kutsetaseme tisleer on võimeline täitma erinevaid tööülesandeid:
 - puidu töötlemine põhilistel puidutöötlemismasinatel;
 - puidu töötlemine käsitööriistadega;
 - lihtsamate puittoodete koostamine.

Koolilõpetanud / kutsetunnistuse omandanud hakkavad enamasti tööle mööblit ja puittooteid tootvates ettevõtetes tisleeritena ja puidupingitöolistena. Praegusel ajal värvatakse neid tööjõu puuduse tõttu sageli juba viimasel kursusel.

Kutsealase koolituse läbinutel on võimalus edasi õppida:

- Tallinna Tehnikaülikoolis, Ehitajate tee 5, Tallinn 19086, keemia- ja materjalitehnoloogia teaduskonnas spetsialiseerumisega puidutöötlemisele (bakalaureuseõpe) – õppeaeg 3 aastat.
- Võrumaa Kutsehariduskeskus, Väimela, Võru

vald, Võru Maakond 65501, puidutöötlemise tehnoloogia (rakenduslik kõrgharidus) – õppeaeg 3,5 aastat.

7.3 Kutseomistamine/õppekava läbimine

Tislerikoolitus toimub järgmistes Tallinna piirkonna õppeasutustes:

- Tallinna Ehituskool:
 - Tisleriõpe põhihariduse baasil – 120 nädalat;
 - Tisleriõpe keskhariduse baasil – 40 nädalat (koolipõhine õpe);
 - Mööblirestauraatori õpe põhihariduse baasil – 120 nädalat;
 - Ehituspuusepa õpe põhihariduse baasil – 120 nädalat;
 - Puidutööpingitöölise õpe – 40 nädalat, töökohapõhine õpe.
- Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus:
 - Tislerid lihtsustatud põhihariduse baasil – 3 aastat (koolipõhine õpe). Õppetöö toimub kolmeastmelisena. Iga aste on vastavuses 1 õppeaastaga ja annab teatud kutseoskuste taseme (I aste – puidupingitöölise, II aste – mööblitisleer või puidutöölise, III aste – mööblirestauraator).
 - Puidutöölised lihtsustatud põhihariduse baasil – 1 aasta. Koolituse kestus I ja II taseme kursustel on 1 õppeaasta ehk 35 õppenädalat.

Kutseeksameid võivad sooritada kõik õpilased, kes on saanud vastava ettevalmistuse, kutseksam on vabatahtlik.

Õppekava struktuur. Tisleri erialal on õppemaht koos kutsekeskhariduse omandamisega 3 aastat ehk 120 õppenädalat. Erialane väljaõpe (üld-, põhi- ja valikõpingud, sh praktika) toimub 80 õppenädala mahus, üldhariduslikke õppeaineid õpetatakse 40 õppenädalat. Õppenädalas on 40 õppetundi, millest 5 tundi on ette nähtud iseseisvaks tööks. "Tisler" õppekava jaguneb õppeperioodideks koolis ja ettevõttes. Koolis toimub teoreetiline väljaõpe ja praktiline õpe kooli töökojas, praktika toimub ettevõtetes. Kutseõppe auditoorse ja praktilise töö maht on 58 nädalat, praktika maht on 22 nädalat.

Õppekava on üles ehitatud moodulitele, kusjuures õpinguperioodid koolis vahelduvad praktikaga, s.o õpinguperioodidega ettevõttes. Teoreetiline ja praktiline õpe koolis toimub teooriakabinettides, õppetöökojas.

Moodulid jaotuvad üld-, põhi- ja valikõpingute mooduliteks.

- üldõpingute moodulid (moodulid 1–7) läbivad kogu koolitust ning aitavad tagada õppija sotsiaalse valmisoleku töös ja elus toimetulekuks;
- põhiõpingute moodulid (moodulid 9–15) moodustavad kutse- või erialal tegutsemiseks vajalike teadmiste ja oskuste kogumi;
- valikõpingute moodulid laiendavad ja täiendavad põhiõpingutes omandatud teadmisi ja oskusi. Valikõpingute moodulitest valib õpilane vähemalt ühe.

Kõik õppeaastad sisaldavad praktikat ehk juhendaja juhendamisel reaalses töökeskkonnas (ettevõttes) tehtavat praktilist tööd. Praktika kogumaht on 22 õppenädalat, vastavalt 4, 8 ja 10 õppenädalat. Õppekavas on esitatud praktika kirjeldus suure üldistusastmega, sest arvestades olukorda tööturul ei ole võimalik praktika sisu täpselt fikseerida. Määratletud on praktika eesmärgid, oodatavad tulemused ning õpilase iseseisvuse ja vastutuse määr erinevatel etappidel.

Üldhariduslikud õpingud mahuga 40 õppenädalat kestavad läbi kolme õppeaasta vastavalt 14, 12 ja 14 õppenädalat.

Moodulite põhisisud:

Mooduli nr	Mooduli nimetus	Maht õppenädalates
1.	Majanduse ja ettevõtluse alused	1
2.	Tööseadusandluse alused	1
3.	Suhtlemine ja asjaajamise alused	1
4.	Arvutiõpetus	2
5.	Joonestamine	2
6.	Erialane võõrkeel	2
7.	Töökeskkonna ohutus	2
8.	Interjööri ja mööbli ajalugu	2
9.	Materjaliõpetus	3
10.	Puidu käsitsitöötlemise tehnoloogia	3

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab teadmisi puidu lõikamisest ja käsitsi töötlemisest ning puidu käsitsitöötlemisel kasutatavatest tööriistadest ja vahenditest; õpib tundma erinevaid puitseotisi ja omandab teadmised puittoodete viimistlemise viisidest. Tisleri põhilised tööülesanded. Materjalid: täispuit, vineer, puitkiudplaat, materjalide valiku tingimused. Käsitööriistad: saed; hõõvlid; peitlid; puurid; lihvimisvahendid. Märkimis-(nurgik; reguleeritav nurgik; tastrid; sirkel; märknõel; rööbits) ja mõõtmisvahendid (metalljoonlaud; nihik; mõõdulint). Elektrilised ja pneumatilised käsitööriistad, nende esitatavad nõuded. Elektrilised käsitööriistad ja seadmed (elektritrell, elektrilised saed (ketassaag, tikksaag), elektrilised lihvijad (nurga-, lint- ja taldlihvija), elektrilised ketaslõikurid, jms), nende üldine ehitus (mootor, reduktor, lõikeorgan). Tööohutusnõuded ja isikukaitsevahendid käsitööriistade kasutamisel ja puidu käsitsitöötlemisel. Mõisted: toorik, töötlemisvaru ja detail. Baaspinna mõiste. Baaspindade määramise nõuded ja valik. Tööde tehnoloogiline järjekord puidu käsitsitöötlemisel. Puidu märkimine ja mõõtmine. Lõikeviisid, lõike- ja teritusnurk, lõike kvaliteeti mõjutavad tegurid. Ergonoomilised töövõtted ja nende valiku põhimõtted. Puitseotised: servseotised, jätkseotised, raamseotised (nurk- ja T-seotised), kasti nurk- ja T-seotised, kalasabatapp; metallseotised: (nurgikud, haagid, hinged jne), naelühendused ja kruviühendused, nende kasutusala; profiildetailide seotised, profiilelemendid ja nende kasutusala. Tööohutus. Mõõtühikute süsteemi SI pikkus, pindala ja ruumala mõõtühikud. Protsendi mõiste ja rakendamise võimalused materjalikulu ja mahu arvutuste teostamisel. Trigonomeetriselised seosed täisnurkses kolmnurgas ja nende kasutamine erialaga seonduvate küsimuste lahendamisel. Tasapinnalised ja ruumilised kujundid, nende pindalade ja ruumalade arvutusvalemid.

11.	Puidu käsitsitöötlemine	5
<p>Õpetusega taotletakse, et õppija omandab teadmised töödeldavate pindade kvaliteeti mõjutavatest teguritest (saagimine, hõõveldamine, peiteldamine, puurimine, freesimine, lihvimine); omandab õiged, ratsionaalsed ja ohutud töövõtted puidu käsitsitöötlemisel joonisele vastava detaili saavutamiseks. Oma töökoha korraldamine. Materjali valik ja tööks ettevalmistamine. Käsitööriistade valik, nende hooldamine ja teritamine. Eskiisjoonise järgi toorikule märkimine ja mõõtmine. Tehnoloogilise kaardi koostamine. Puidu käsitsitöötlemise võtted: Saagimine (saagide valik, tööks ettevalmistamine, piki- ja ristikiudu saagimine). Hõõveldamine (hõõvlite valik, tööks ettevalmistamine, hõõvlite hooldamine; piki-, risti- ja külgi kiudu pindade, eriotstarbeliste pindade hõõveldamine). Peiteldamine (peitlite liigid ja valikukriteeriumid; ettevalmistamine tööks; peitlite kasutamine erinevate operatsioonide (tapid, avad, keeled jms lõikamine) sooritamisel; peitlite hooldus). Puurimine (puuride valik puidu käsitsitöötlemisel vastavalt teostatavale operatsioonile; läbivate ja mitteläbivate avade puurimine jms). Lihvimine (lihvmaterjali ja seadmete valik; ratsionaalsed töövõtted, lihvimise suunad, nõutava pinnakvaliteedi saavutamine). Erinevate elektriliste ja pneumaatiliste käsitööriistade (saed, hõõvlid, trellid, freesid, lihvmasinad, käiad, eriotstarbelised mehaanilised käsitööriistad) kasutamine tööoperatsioonides. Kontrolltoimingud tööde kvaliteedinõuete vastavuse hindamisel. Töötervishoiu ja tööohutusnõuded puidu käsitsitöötlemisel. Servseotised. Jätkseotised. Raamseotised (nurk- ja T-seotised), Kasti nurk- ja T-seotised, sh kalasabatapp. Liimi kasutamine puitdetailide valmistamisel. Puitdetailide ühendamine metallseotistega (nurgikud, haagid, hinged jne). Detailide naelühendused ja kruviühendused. Profiildetailide seotiste valmistamine. Töötervishoiu ja tööohutusnõuded puitseotiste valmistamisel. Pindade ettevalmistamine. Defektide parandamine materjali asendamise-ga (korkimine). Pahteldamine. Kruntimine. Pigmentvärviga katmine, lakkimine. Töötervishoiu ja tööohutusnõuded.</p>		
12.	Puidu masintöötlemise tehnoloogia	3
13.	Puidu masintöötlemine	5
14.	Mööbli ja puittoodete viimistlemine	3
15.	Mööbli ja puittoodete valmistamine	10
16.	Puittrepid, kaldteed ja redelid	2
17.	Puidutöötlemise tehnoloogia CNC-pinkidel	1
18.	Erialased arvutusülesanded	1

Praktika hindamisel võetakse aluseks:

- töökultuur (töövahendite hoidmise ja hooldamise oskus, töökoha organiseerimine, töö korraldamise oskus) ja töösse suhtumine;
- materjalide tundmine ja valikuoskus;
- töövahendite ja -seadmete tundmine ja kasutamisoskus;
- tööde tehnoloogilise järjekorra tundmine ja järgimine;
- õigete töövõtete valdamine;
- tööjooniste lugemise oskus;
- tööohutusnõuete järgimine;
- teostatud tööde kvaliteet;
- töötervishoiu ja -ohutusnõuete järgimine viimistlustöödel;
- õpilase isikuomadused: vastutustunne, algatusvõime ja distsipliin, valmisolek meeskonnatöök, initsiatiivlikus erialaste probleemide lahendamisel;
- praktilal osalemine.

Praktika hindamise kriteeriumid määratletakse puuduliku, rahuldava, hea ja väga hea oskuse tasemetest lähtudes.

7.4 Soome ja Eesti õppekavade võrdlemine

Koolituskavade põhimõtete võrdlus:

- Soomes ühised õpingud 20 õppenädalat (üldained); 120 õppenädalat ametiõpingud; 90 õppenädalat (erialaained); 3 aastat valikained 10 õppenädalat; 20 õppenädalat õpingud töökohas;
- Eestis 40 õppenädalat üldaineid ja 80 õppenädalat erialaaineid; koolitus toimub 120 õppenädalat koolis ja töökohal; 3 õpinguaasta jooksul on praktika 22 õppenädalat.

Valdkonnad ja ained, mida õpitakse:

- Soomes on õppeained jagatud peamiselt valdkonnasiseselt, mida käsitletakse kogu koolitusprotsessis erialast lähtuvalt. Koolitusvaldkonna sisu ja eesmärgid ergutavad õpilast info otsimisele ja iseseisvale tööle;
- Eestis on õppeained tervikud, selge õppeainete jaotus.

Koolitusplaneerimise põhisisu;

- Soomes on iseseisev töö, oma: töö planeerimine, ametioskuse arendamine, materjalide

tundmine, visuaalne esitusoskus (tööjoonised), ohutu tööprotsess. Tellijakeskne toimimine, mh töö tellijaga, koostöö disaineriga, tellimustöö. Üldainete sisu on töödeldud nii, et need toetavad kõike ametiga seotut;

- Eestis on koolituse põhisisuks: materjalid ja käsitööriistad, massiivpuidu töötlemine ja tappide valmistamine, ametiks vajalik mateemaatika, tehnoloogiliste kaartide koostamine, massiivpuidu töötlemine ja tappide valmistamine käsitsi.

Õpingute ja tulemuste hindamine:

- Soomes on hindeastmed 1–5. 1 ja 2 on rahuldavad, 3 ja 4 head ning 5 väga hea. Hinded peavad toetama õpilaste arengut ja kasvamist tööinimesena. Hindamise aluseks on koolituseesmärkide põhjal koostatud hindamiskriteeriumid. Ametioskust näidatakse õpingute ajal proovitöödega. Viie proovitöö alusel väljastatakse vastav tunnistus. Eksamihinded antakse kõikidele õppekavade valdkondadele;
- Eestis on hindeastmed 1-5. 1–2 ebarahuldav, 3 rahuldav, 4 hea, 5 väga hea. Õpitulemusi võrreldakse koolituskavades kirjeldatutega. Hindamine on õppeainekeskne. Kutseksam on vabatahtlik.

7.5 Kutseoskuste/kompetentside hindamine

Kutseoskuste/kompetentside hindamist tervikuna reglementeerib kutseseadus. Tegevusvaldkonna töötajate, tööandjate, kutse- ja erialaühenduste ning riigi esindajate poolt on moodustatud koostööorgan – Metsanduse Kutsenõukogu. Kutsenõukogu tegevuse eesmärgist lähtuvalt on kutsenõukogu ülesanneteks kutsestandardite ja muude antud kutsealal kehtivate nõuete kinnitamine ning esitamine “Riiklikku kutseregistrisse” kandmiseks, kutsekvalifikatsiooni omistava organi määramine ja selle tegevuse järelevalve, eksaminõuete ja hindamisaluste kinnitamine ning kutsetunnistuse väljaandmisega seotud kulude eelarve alusel hinna kinnitamiseks ettepaneku tegemine.

Metsanduse Kutsenõukogu otsusega on kutset omistava organi (KOO) õigused antud MTÜ Mööblitootjate Liidule. Mööblitootjate Liidu otsusega 04.09.2002 on moodustatud kutsekomis-

jon, kes tegutseb kinnitatud Mööblitootjate Liidu kutsekomisjoni tegevusstatuudi alusel. Kutsekomisjoni liikmeteks on: kolm puidutöötlemistevõtte esindajat, Mööblitootjate Liidu esindaja, Tallinna Tehnikaülikooli esindaja, Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse esindaja.

Kutsekomisjon on tiserite ja puidupingitööliste kutseoskuste/kompetentside hindamiseks moodustanud viieliikmelise eksamikomisjoni. Eksamikomisjoni kolm liiget on alalised. Ülejäänud kaks on tööandjate esindajad ettevõttest ja eksamiga mitteseotud kutsekoolist. Eksamikomisjon töötab “Tisleri- ja Puidupingitöölise kutseksamijuhendite” alusel. Igal aastal koostab kutsekomisjon kutseksamite eelarved ja määrab kindlaks ühe kutseksami maksumuse. Kutsekoolidest MTÜ Mööblitootjate Liidule laekunud eksami maksumustest finantseeritakse kogu kutset omistava organi kutseomistamisega seotud tegevust. Kutseksami sooritanud õpilased saavad kutsetunnistused ja nad kantakse kutseregistrisse. Kutseksami mittesooritanud saavad eksamit uuesti sooritada 12 kuu pärast.

Tisler I kutseksam koosneb kahest osast:

- **teoreetiliste teadmiste kontrollist** (edaspidi teooriatöö). Teooriatöö käigus kontrollitakse taotleja teadmisi valmistatava toote tehnoloogia, materjali kulu arvutamise, mööblitööstuses kasutatavate materjalide, puidutöötlemis-seadmete, töötlemisrežiimide ja tehnoloogiate tundmise kohta. Teooriatöö koosneb:
 - proovitööna valmistatava toote tehnoloogia kirjeldamisest;
 - proovitööna valmistatava toote materjali-kulu arvutamisest;
 - teooriaküsimustest;
- **proovitöö**. Proovitööga kontrollitakse taotleja praktilisi oskusi puidu töötlemisel. Proovitöö ülesandeks on: Tisler I: Joonise ja taotleja koostatud tehnoloogilise protsessi kirjelduse järgi toote detaili(de) valmistamine. Kutseksami hindamise põhimõtted. Kutseksami teooria- ja praktikatöö lõpptulemust hinnatakse põhimõttel: sooritatud/mittesooritatud. Proovitöö sooritamisel hinnatakse: Jooniste lugemise oskust, etteantud ajast kinnipidamist, toote gabariitide vastavust joonisele, ühenduste korrektsust, viimistluse kvaliteeti, töömeetodite kasutamise oskust, masinatel

ja seadmetel töötamise, nende seadistamise ja ohutusnõuete järgimise oskust, töötlemise täpsust, toote kasutamiskõlblikkust.

Kutsetunnistuse väljastab tiseritöö valdkonnas MTÜ Mööblitootjate Liit.

7.6 Soome ja Eesti kutseeksamite võrdlemine

- Soomes on kutseeksam kohustuslik ja kooli lõpetamise osa. Eestis on kutseeksam vabatahtlik;
- Soomes saab õpilane kooli lõpetades kutse. Eestis saab kutse ainult pärast kutseeksami sooritamist, see ei ole automaatselt seotud kooli lõpetamisega;
- Soome kutseeksamil tuleb kutseoskuste proovitööd teha kõigi kutsekoolituse osade kohta, ka kutsekoolituse seas olevate valikainete osas, kui need on kutsega seotud. Eestis kontrollitakse kutseeksamil erialaseid teadmisi ja praktilisi oskusi;
- Soomes toimuvad kutseksamid igas koolis. Eestis toimuvad kutseksamid ainult kutset omistava organi poolt tunnustatud kutseksamikeskustes;
- Soomes ja Eestis on põhikoolituse mahud samad 120 õppenädalat;
- Soomes ja Eestis saavad kooli lõpetajad sooritada kutseeksami riigi kulul;
- Soomes võib kutseeksamil hinnata ka koolis õpitud õppeaineid. Eestis hinnatakse kutseeksamil ainult töö sooritamist;
- Soomes valmistab kutset taotlev õpilane omal valikul terve toote. Eesti kutseeksamil tuleb taotlejal praktilise tööna valmistada kutsekomisjoni poolt määratud kindel toode või detail;
- Soomes hinnatakse eksamitulemusi järgnevalt: rahuldav, hea, väga hea. Eestis on kutseeksami hindeks: sooritatud, mittesooritatud;
- Soomes on kutseomistamine pikaajaline protsess ning kutset saab tõendada osade kaupa. Eestis on kutseomistamine kontsentreeritud üheks kutseeksamiks;
- Soome kutseeksamil võib hindamisel osaleda oma õpetaja, Eestis õpetaja oma õpilast hinnata ei või;
- Eestis hinnatakse täiskasvanuid ja õpilasi ühtse süsteemi alusel, Soomes aga erinevate süsteemide alusel;
- Soomes ja Eestis on kutseeksami hindamise põhimõtted samad – arvestatakse töövõtteid, töövahendite kasutamist ning materjalide tundmist;
- Soomes ja Eestis tuleb õpilasel tehtud proovitöö materjalid kinni maksta, juhul kui ta soovib proovitööd endale jätta.

